

Nødhjelp by proxy

*Det norske utenriksdepartementets nødhjelpspolitik
overfor Libanon, 1975-1982*

Mathias Skovli Pettersen

Masteroppgave i historie

Institutt for arkeologi, konservering og historie (IAKH)

UNIVERSITETET I OSLO

Høst 2015

Nødhjelp by proxy

*Det norske utenriksdepartementets nødhjelpspolitik
overfor Libanon, 1975-1982*

Mathias Skovli Pettersen

Masteroppgave i historie

Institutt for arkeologi, konservering og historie, IAKH

Universitetet i Oslo

Høst 2015

Copyright Mathias Skovli Pettersen

2015

Nødhjelp by proxy, Det norske utenriksdepartementets nødhjelpspolitik overfor Libanon,
1975-1982

Mathias Skovli Pettersen

<http://www.duo.uio.no>

Trykk: Reprosentralen, Universitetet i Oslo

Sammendrag

Denne oppgaven tar for seg Det norske utenriksdepartementets (UD) nødhjelpspolitik overfor Libanon i perioden mellom 1975 og 1982. I denne perioden var Libanon herjet av borgerkrig, invasjoner og interne stridigheter. Gjennom perioden bevilget Utenriksdepartementet midler til den humanitære innsatsen i Libanon, men størrelsesordenen på de norske bevilgningene varierte stort. Oppgaven er basert på kildemateriale fra Utenriksdepartementet, og viser gjennom analyse av departementets dokumenter knyttet til emnet hva som lå bak disse bevilgningene og hvorfor størrelsene på den norske støtten varierte som den gjorde.

I løpet av perioden mellom 1975 og 1982 steg det norske engasjementet i Libanon. Den mest markante økningen kom i 1978, da Norge gikk med i FNs fredsbevarende styrker i Libanon (UNIFIL). I tillegg til den militære tilstedeværelsen økte det humanitære engasjementet markant. Dette begynte som en reaksjon på utbruddet av den libanesiske borgerkrigen og den humanitære krisen som oppsto. Humanitære organisasjoner søkte Utenriksdepartementet om støtte til sitt nødhjelpsarbeid i landet, noe som bidro til at UD satte seg bedre inn i situasjonen. Fra 1976 bevilget UD penger til arbeidet i Libanon hvert år. I 1976 bevilget departementet for første gang penger til nødhjelpsarbeidet i landet, grunnet det tydelige behovet for hjelp. Dette var også bakgrunnen i 1978, da UDs bevilgninger økte, etter Israels invasjon av Libanon. Det samme gjentok seg i 1982, da Israel igjen invaderte Libanon. De humanitære utfordringene steg kraftig, og de norske bevilgningene fulgte etter. Forskningen viser at det var en tydelig sammenheng mellom behovet for hjelp i Libanon og de norske bevilgningene til den humanitære innsatsen i landet.

I 1981 avgjorde Utenriksdepartementet at også støttegruppene til palestinerne kunne motta støtte, såfremt kvaliteten på det humanitære arbeidet var godt. Med dette la UD ned retningslinjer for hvilke organisasjoner som kunne motta støtte og hva som skulle ligge til grunn for bevilgning av midler, og avgjorde at det humanitære aspektet var det viktigste.

Oppgaven viser at Norge ble mer involvert i Libanon mellom 1975 og 1982, at de humanitære behovene avgjorde både om UD skulle bevilge penger, og hvem de skulle kanalisere midlene gjennom og at departementet ønsket å hjelpe alle de som trengte det, uten å fremstå som partiske i konflikten.

Forord

Prosesen med denne oppgaven har vært en fin avslutning på lektorstudiet ved Universitetet i Oslo. Gjennom arbeidet har jeg fått økt innsikt i hvilket arbeid som ligger bak historisk forskning, økt innsikt i Libanons fascinerende historie, og økt innsikt i mine egne evner og begrensninger.

Jeg vil i første rekke takke min veileder i dette prosjektet, Hilde Henriksen Waage. Hun har vist seg å være til uvurderlig hjelp i alle aspekter ved arbeidet med oppgaven, fra start til slutt, og vært en særdeles god støtte gjennom hele prosessen. Helge Jensehaugen fortjener også en stor takk for hjelpen underveis i arbeidet, i seminarer og gode kommentarer på mine utkast. I tillegg vil jeg takke alle i masterseminarene for god hjelp og nyttige tilbakemeldinger.

Takk til Sverre Dæhlen ved UD's arkiver som har skaffet meg tilgang til kildematerialet og organisert dette for meg.

Takk til miljøet på lesesalen. Dere har ført til at det sosiale har blitt ivaretatt, selv om det til tider har gått ut over leksene, i tillegg til faglige diskusjoner, oppgavehjelp og kaffedriking.

Takk til Kjersti, venner og familie som har tatt mitt fokus vekk fra oppgaven og over på andre ting når jeg ikke har vært på skolen, det har vært kjærkomne avbrekk.

Innholdsfortegnelse

1. Innledning.....	2
Det norske synet på Midtøsten.....	3
Utviklingen av norsk utenrikspolitikk	5
Litteratur, kilder og metode	7
2. Libanon: En historisk bakgrunn.....	10
Libanon	10
Palestinerne og det palestinske flyktningproblemet.....	11
Mottagerlandet Libanon.....	14
En stat i staten	15
Borgerkrig	18
3. 1975-1977: En borgerkrig og dens ringvirkninger	20
Norsk utenrikspolitikk.....	20
1975: Borgerkrigen bringer Libanon i fokus	23
Den første rapporten	24
1976 – Røde Kors prioriteres	25
Krigen tar en ny vending – Syria intervensjoner	27
Kontakt med palestinerne	29
Vendepunktet?	30
Roligere tider	31
Skandinavisk kommunikasjon.....	32
1977: Et roligere år	35
Stille før stormen	36
4. 1978-1981: Norge engasjerer seg.....	40
Operasjon Litani	40
Nye roller for Norge i Midtøsten.....	41
Invasjonens etterdønninger	43
UNIFILs bistandsarbeid.....	51
1979 – Bistand og signaleffekt	51
1980 – Nye bistandsaktører	55
Humanitære organisasjoner og politisk tilhørighet.....	56
1981 – En presedens blir skapt.....	58
Fredsbevaring og nødhjelpsarbeid.....	60
5. 1982 – Bistanden når toppen	66
Første halvår	66
UNIFILs hjelpearbeid.....	69
Ny regjering, nye holdninger?	69
Operasjon Fred for Galilea	71
Humanitær innsats og nye bevilgninger	72
En strøm av søknader.....	75
Utfordringer i nødhjelpsarbeidet.....	78
Bistanden avtar	80
PLO forlater Libanon	83
Massakren i Sabra og Shatila.....	83
Norges videre engasjement i Libanon.....	84

Fortsatt norsk støtte til Libanon, men hvordan?	87
6. Konklusjon.....	90
1975-1977 - små begynnelser	90
1978-1981 – Ny situasjon for Norge i Libanon	92
1982 – Fullt norsk engasjement	95
Litteraturliste.....	100
Litteratur.....	100
Oppslagsverk.....	102
Kilder	102

1: Libanon og nabostatene.¹

¹ Tveit, Odd Karsten, *Libanon Farvel, Israels første nederlag*, Aschehoug, Oslo, 2010

1. Innledning

I 1975 brøt det ut borgerkrig i Libanon. Denne krigen skapte overskrifter i norsk presse på grunn av sin brutalitet og de humanitære lidelsene som ble påført sivilbefolkningen. Som et resultat av det akutte behovet for hjelp, involverte norske humanitære organisasjoner seg i landet for å bedre situasjonen for de som var skadelidende. De krevde norsk handling. Den israelske invasjonen av Libanon i 1978 førte til at Norge gikk med i UNIFIL, FNs fredsbevarende styrker i Libanon. Med dette fikk Norge for første gang mange nordmenn på bakken i Libanon, som ved selvsyn kunne observere situasjonen. Samtidig bidro dette til at Den norske ambassaden i Beirut, som var underlagt ambassaden i Kairo, ble oppgradert. Gjennom 1970-tallet og inn på 1980-tallet var Libanon åsted for borgerkrig, invasjoner og innblanding fra styrker fra fremmede makter. Denne vanskelige situasjonen førte til at også en rekke hjelpeorganisasjoner, norske som internasjonale, snart også befant seg i Libanon. Det var et stort behov for nødhjelpsarbeid rettet mot den utsatte befolkningen i landet. Også norske humanitære organisasjoner drev utstrakt hjelpevirksomhet. Disse organisasjonene kommuniserte tett med Utenriksdepartementet (UD) i Oslo, både i forbindelse med søknader om støtte og i diskusjoner og samtaler om situasjonen på bakken i Libanon. Dette førte til at departementet og embetsverket ble tvunget til å sette seg inn i situasjonen i landet. De norske hjelpeorganisasjonene ble i varierende grad støttet økonomisk av UD.²

Norges engasjement i Libanon ble etablert for fullt i 1978 med det norske bidraget til UNIFIL. Dette førte til en permanent tilstedeværelse fra norske militære styrker og økte også den politiske betydningen av å være oppdatert på utviklingen i landet. Etter hvert utviklet det seg et samarbeid mellom UD, UNIFILs norske kontingenter og humanitære organisasjoner som var virksomme i Libanon og som hadde norsk personell i arbeid i krigssonene.

Det norske engasjementet i Libanon vedvarte og førte til at norske representanter var vitne til den israelske invasjonen av landet sommeren 1982. Denne gangen gikk Israel hardere til verks, og de humanitære utfordringene ble enda større. Invasjonen i 1982 førte til at det norske nødhjelpsengasjementet i Libanon økte kraftig og noterte seg for et foreløpig toppunkt.

---

² Traboulsi, Fawwaz: *A History of Modern Lebanon, Second Edition*, London, Pluto Press, 2012: 193-210, 220-221

Hva lå til grunn for den norske bistandspolitikken overfor Libanon, og hvordan utviklet denne seg over tid? Hvilke hjelpeorganisasjoner støttet Utenriksdepartementet, og hvorfor fikk noen organisasjoner mye støtte mens andre ikke fikk noe? De palestinske flyktingene i Libanon sto sentralt i konflikten. Hvilket syn hadde departementet på flyktingene i Libanon og i hvilken grad mottok disse støtte?

Det norske synet på Midtøsten

Det norske forholdet til Midtøsten har hovedsakelig handlet om Norges forhold til Israel, etter at landet ble opprettet i 1948. Norge utviklet tidlig et nært forhold til den unge israelske staten. Arbeiderbevegelsen hadde knyttet tette bånd til sosialistbevegelsen i Israel og visste å bruke sin innflytelse i Norge i Israels favør. Et stort engasjement vokste frem til fordel for det sionistiske prosjektet og den nye staten ble hyllet fra både politisk og journalistisk hold, så vel som fra et stort flertall av den norske befolkningen. Israel fremstod som en stat som etterlevde de sosialistiske prinsippene til fulle og var dermed en selvsagt alliert for norske sosialister. Norge utviklet seg til å bli det historiker Hilde Henriksen Waage har kalt «Israels beste venn».³ Dette kom til uttrykk gjennom utstrakt støtte til Israel, både økonomisk da landet skulle bygges etter opprettelsen i 1948, og i FN, der norske politikere gikk i bresjen for å anerkjenne Israel som medlem av organisasjonen og for å opprette diplomatiske forbindelser.⁴ Denne Israels-vennlige holdningen holdt seg relativt stabil helt frem til 1975, men sluttet ikke der. Overfor palestinerne var imidlertid forholdet et helt annet i perioden etter Israels opprettelse. Det var nærmest ikke-eksisterende. Det norske forholdet til palestinerne ble imidlertid bedre etter hvert som innsikten i palestineres situasjon økte, spesielt etter Seksdagerskrigen i 1967. Skepsisen var likevel stor til Den palestinske frigjøringsorganisasjon (PLO), som fra 1964 vokste frem som den fremste av palestineres organisasjoner. De palestinske gruppene tilknyttet PLO drev fra slutten av 1960-tallet aktiv geriljakrig mot Israel. I Norge førte dette til at PLO, under ledelse av Yasir Arafat, ble betraktet som ekstremister og terrorister.⁵

---

³ Waage, Hilde Henriksen: *Norge- Israels beste venn, Norsk Midtøsten-politikk 1949-1956*, Oslo, Universitetsforlaget, 1996: 9-10, 369

⁴ Waage, 1996: 19

⁵ Tamnes, Rolf, *Norsk utenrikspolitikks historie, bind 6, Oljealder, 1965-1995*, Universitetsforlaget, Oslo, 1997: 377-378

Seksdagerskrigen i 1967 viste seg å få stor innvirkning på de norske holdningene overfor Midtøsten på flere områder. I løpet av krigens seks dager okkuperte Israel Sinaihalvøya, Vestbredden, Jerusalem og Golan-høydene. De israelske styrkenes overlegne seier på slagmarken avslørte at Israel ikke var like sårbart som mange hadde trodd. I tillegg til at Israel fastslo sin militære overlegenhet, økte antallet palestinske flyktninger. Samtidig som krigen viste for verden at Israel på ingen måte var sine naboer underlegne, synliggjorde konflikten palestinerne situasjon. Frem til 1967 hadde de norske bidragene til de palestinske flyktningene ligget på mellom 300 000 kroner og 600 000 kroner i året. I etterkant av krigen vedtok Stortinget en ekstra bevilgning til flyktningene på to millioner kroner det året, en firedobling av det opprinnelige bidraget for 1967. Bidragene for 1968 ble ikke påvirket av den store økningen året før, men i 1969 ble det vedtatt en økning på 20 prosent, den til da største økningen i de ordinære norske bidragene. Denne ble fulgt opp av en ytterligere økning i 1970, da det ble gitt 1,1 millioner kroner, og i 1972 da det totale bidraget endte på 3,2 millioner kroner. Frem mot 1975 økte den norske oppmerksomheten rundt palestinerne situasjon, og de økonomiske bidragene med den, en økning som ble drevet frem av politikere, Utenriksdepartementet og FN.⁶

Den norske utenrikspolitikken overfor palestinerne og Midtøsten var og ble likevel preget av det gode forholdet til Israel, Norges lojalitet til FN og ønsket om å tekkes sine allierte i Den kalde krigen. Norge inntok en posisjon på linje med FN, en posisjon som søkte å holde seg mest mulig nøytral, men der holdningene i Norge utvilsomt lente i Israels favør.⁷ Dette kom til syne blant annet gjennom Arbeiderpartiets støttekampanje for Israel i 1967, *La Israel leve*-kampanjen i 1973 og kritikken av utenriksminister Knut Frydenlunds avgjørelse om å stemme for at Yasir Arafat skulle få tale i FN i 1974.⁸ Men gradvis, og ikke minst fra 1975, skulle situasjonen i Libanon også prege norske medier og norske politikeres holdninger overfor konflikten i Midtøsten. Midtøstens og Libanons rolle i Norges utenrikspolitikk skulle vise seg å følge en stigende kurve i årene som fulgte. De nye norske rollene i regionen førte til en dypere innsikt i regionen og ga Libanon en ny posisjon i den norske bevisstheten.

---

⁶ Eikrem, Jostein Peter: *Ein ubetydeleg bidragsytar? Norsk bistand til palestinske flyktningar, 1967-1993*, masteroppgave, Universitetet i Oslo, 2011: 4-7; 30-46

⁷ Butenschøn, Nils A.: *Norge og Midtøsten*, i Knutsen, Torbjørn L., Gunnar Sørbo og Svein Gjerdaaker(red.): *Norges utenrikspolitikk, 2. utgave*, Oslo, Cappelen Akademisk Forlag as, 1997: 382

⁸ Waage, Hilde Henriksen, *Norwegians? Who Needs Norwegians? Explaining the Oslo Back Channel*, Oslo, Utenriksdepartementet, 2000: 33-39

Utviklingen av norsk utenrikspolitikk

Norsk utenrikspolitikk i moderne tid begynner med selvstendigheten fra Sverige i 1905. Den har vært preget av at Norge da, som nå, var en liten stat med få innbyggere og liten militær makt. Ifølge historikeren Olav Riste har dette gitt seg til kjenne ved at Norge har ønsket fred og frihet for alle. Dette ønsket, mener Riste, kan ha vært begrunnet både ideologisk og egoistisk, da fred og demokrati gavnet Norge, i tillegg til å være det norske idealet. Videre er Norge et land uten store internasjonale egeninteresser, sammenlignet med stormaktene. Fraværet av norske egeninteresser har ført til at det i norsk utenrikspolitikk har vært ansett at Norge har hatt mulighet til å oppnå mer i internasjonal sammenheng enn stormaktene. For eksempel gjennom mekling eller nødhjelpsarbeid i internasjonale konflikter. Denne stillingen har ført til at Norge har opplevd en forpliktelse til å bidra til freds- og hjelpearbeid. Norge hadde også den fordel at landet hadde, og har, faste grenser uten særlige konflikter med nabolandene og en enhetlig befolkning uten store uenigheter mellom folkegrupper innad i riket. Dette bidro til at Norge fikk et forenklet syn på konflikter mellom folk og nasjoner, mener Riste.⁹

Videre peker Riste på det han kaller den norske misjonærimpulsen som han baserer på Norges lange tradisjon med å sende misjonærer og hjelp for å hjelpe vanskeligstilte. Denne tradisjonen slo ut i full blomst i årene etter andre verdenskrig da Norge virkelig satte inn ressurser for å bidra til å skape en bedre verden, preget av fred og demokrati, hvilket Riste mener har røtter tilbake til de norske misjonærenes arbeid for en bedre verden.¹⁰

I årene som fulgte andre verdenskrig var norsk utenrikspolitikk preget av et internasjonalt sosialt engasjement. Norge var involvert i hjelpearbeidet i Koreakrigen i 1951, bistandsarbeid i Kerala i India i 1952, FNs fredsbevarende styrker i Egypt fra 1956 og i Kongo fra 1960, og de internasjonale bidragene utviklet seg til å bli normen for Norges utenrikspolitikk. Dette var resultatet av en uttalt målsetning om å bidra til at land fikk sin frihet fra koloniherrer og

---

⁹ Lange, Even, Helge Pharo & Øyvind Østerud, *Utenrikspolitikken etter den kalde krigen* i Lange, Even, Helge Pharo & Øyvind Østerud (Red.), *Vendepunkter i norsk utenrikspolitikk, Nye internasjonale vilkår etter den kalde krigen*, Unipub, Oslo, 2009: 13-14; Riste, Olav, *Norway's Foreign Relations - a History*, Universitetsforlaget, Oslo, 2005: 254-255

¹⁰ Riste, 2005: 254-256

hjelp til å bygge opp en selvstendig og demokratisk stat.¹¹ Norges deltagelse i FN og FNs sentrale posisjon i Norges utenrikspolitikk bidro til å øke den norske oppmerksomheten rundt deltagelsen i internasjonale diskusjoner og problemer. FN hadde blitt mer fokusert på bistand- og utviklingsspørsmål i årene frem mot 1975, etter at de tidligere koloniene hadde blitt selvstendige medlemmer av FN. FN fikk en sentral rolle i Norges utenrikspolitikk og påvirket det norske synet på internasjonale spørsmål. Dette kan være fordi Norge gjennom FN kunne arbeide for sine egne interesser og ideelle motiver samtidig.¹²

I den fremskridende kalde krigen var stormaktene opptatt av å sikre seg allierte i den polariserte politikken. Dette var ofte for å hindre at motpartens ideologi skulle spre seg. For Norges del virker ikke det ideologiske aspektet å ha vært noe incentiv. Det norske synspunktet var at alle nasjoner har rett på fred og frihet. Dette ville imidlertid også bidra til å sikre Vestens posisjon som ledende i verden, noe som var positivt for Norge. Det var med andre ord både ideologiske og realpolitiske vurderinger som lå til grunn for Norges antikolonialistiske holdninger.¹³ I Midtøsten oppstod det imidlertid en klar konflikt i det norske synet. Der var det Israel og jødene som hadde disse rettighetene, mens palestinerne burde tas vare på av de arabiske nabolandene.¹⁴

Det som kan regnes som startskuddet for norsk nødhjelp var Keralaprojektet som ble startet i 1952. Prosjektet hadde som mål å utvikle strandfisket i Keralaregionen i India og dermed øke levestandarden i området. Det ble inngått det som i realiteten var en bilateral avtale mellom Norge og India, der Norge skulle bidra til å utvikle fisket i regionen. Prosjektet tilfredsstilte ønsket om å bidra og å drive en altruistisk utenrikspolitikk som kunne veie opp for de økte militærutgiftene, samtidig som det også ble ansett å være et bidrag for verdensfreden. På denne måten hadde utviklingsprosjektet og fremtidig bistandspolitikk både et innenriks- og et utenrikspolitisk element. Prosjektet var ingen stor suksess, men gjennom prosjektet fikk

---

¹¹ Eriksen, Knut Einar og Helge Øystein Pharo: *Norsk Utenrikspolitikk historie bind 5, Kald krig og internasjonalisering 1949-1965*, Oslo, Universitetsforlaget, 1997: 169

¹² Fermann, Gunnar, *Norge og FN*, i Knutsen, Torbjørn L., Gunnar Sørbo & Svein Gjerdåker (red.), *Norges utenrikspolitikk, 2. utgave*, Chr. Michelsen/Cappelen Akademisk Forlag, Oslo, 1997: 203-216; Svenbalrud, Hallvard Kvale, *FN og kollektiv sikkerhet*, i Waage, Hilde Henriksen, Rolf Tamnes & Hanne Hagtvedt Vik (red.), *Krig og fred i det lange 20. århundre*, Cappelen Damm Akademisk, Oslo, 2013: 243-245

¹³ Eriksen et al, 1997: 170

¹⁴ Waage, 2000: 27

norske myndigheter og andre involverte verdifull erfaring med bistandsarbeid, noe som fremtidige hjelpeprosjekter kunne dra nytte av.¹⁵

Med opprettelsen av den bilaterale avtalen med Keralaprojektet brøt Norge med FNs ønsker og den internasjonale trenden. FN ønsket multilaterale hjelpeprosjekter i FNs regi, der bidragene ble betalt inn til FN som fordelte pengene på sine prosjekter.¹⁶

Bortsett fra USA og kolonimaktene var Norge den første staten som innledet slike bilaterale hjelpeavtaler. Selv om Keralaprojektet i etterkant kan fremstå som naivt og preget av blåøyd idealisme, markerer det startskuddet for en langvarig norsk tradisjon for bistand og utviklingshjelp. Det ble også klart at en var avhengig av ekspertise og erfaring i denne typen prosjekter.¹⁷

Det norske ønsket om å hjelpe nødstilte folk og nasjoner fikk nye muligheter til å bli møtt etter utbruddet av den libanesiske borgerkrigen i 1975. Det skulle vise seg at nye kapitler skulle skrives i historien om den norske utenrikspolitikken og norsk hjelpearbeid i årene som fulgte.

Litteratur, kilder og metode

Lite er skrevet om Utenriksdepartementets arbeid med det norske nødhjelpsarbeidet overfor Libanon. Denne oppgaven gir derfor et innblikk i arbeidsmetodene i departementet og i hvordan prosessene med utdeling av støtte foregikk. Samtidig viser oppgaven en viss endring i hva som skulle ligge til grunn for hvilke organisasjoner som mottok støtte, og ikke minst forholdet til organisasjoner som hadde en klar politisk tilhørighet og agenda.

Selv om lite er skrevet om den norske bistanden overfor Libanon, er det imidlertid skrevet en del om den norske bistanden til palestinske flyktninger og mye om norsk utviklingsbistand

---

¹⁵ Pharo, Helge Øystein, *Hjelp til selvhjelp, Det indisk-norske fiskeriprojektets historie, 1952-1972, Bind 2, Perioden 1960-1972*, Norsk Utenrikspolitisk institutt, Oslo, 1986: 374-384; FN signerte på avtalen som en tredjepart, men var i prinsippet utenfor avtalen, mot eget ønske. FN ønsket at prosjektet skulle være FN-basert og del av et større internasjonalt bistandsprogram. Simensen, Jarle: *Norsk utviklingshjelps historie 1, 1952-1975: Norge møter den tredje verden*, Bergen, Fagbokforlaget, 2003: 44-55

¹⁶ Simensen, 2003: 34-39, 51-52

¹⁷ Simensen, 2003: 54-55, 72-78

mer generelt. I sin masteroppgave *Ein ubetydeleg bidragsytar? Norsk bistand til palestinske flyktningar, 1967-1993*, viser Jostein Peter Eikrem at den norske bistanden til de palestinske flyktningene økte gjennom perioden. Han fremholder blant annet det norske UNIFIL-engasjementet og Israels gjentatte overlegne bruk av militærmakt som årsaker for denne økningen. Den økte bistanden til palestinerne hadde også sammenheng med den generelle veksten i Norges totale bistandsbidrag. Denne var tett knyttet til målet om at en økt prosentandel av Norges bruttonasjonalprodukt (BNP) skulle gå til bistand, noe som sammenfalt med økningen av Norges BNP etter økningen av oljeinntekter fra 1970-tallet. Økende bistand var en generell trend i tiden frem mot 1975.¹⁸

Hovedtyngden av denne oppgaven baserer seg på kilder fra Utenriksdepartementets arkiv. Disse kildene omfatter all skriftlig kommunikasjon internt i departementet og med ulike nasjonale og internasjonale aktører, interne dokumenter og diskusjoner, møtereferater og annet som er tilknyttet UD's arbeid med nødhjelp til Libanon. Disse kildene er alle dokumenter som departementet selv har ansett som kategorisert under nødhjelp til Libanon, og har blitt arkivert i serien 76.8/67. Denne serien har vært gradert som *fortrolig* eller *strengt fortrolig* og ble først avgradert i 2014. Dermed er det stor sannsynlighet for at det er første gang mange av disse kildene er brukt i historisk forskning om temaet. Oppgaven bringer derfor nye opplysninger om UD's arbeid frem i lyset. Dokumentene var i stor grad ment for intern bruk da de ble skrevet, dette gjelder spesielt interne notater som var en del av diskusjoner i departementet. Dette innebærer at det må antas at de meningene som fremgår av kildene var de faktiske meningene til den som har skrevet dokumentet. Dette står i kontrast til kilder som var ment for allmenheten som i stor grad var tilpasset offentligheten og med et ønske om ikke å skape kontroverser rundt følsomme temaer, som det var mange av i tilknytning til Midtøsten.

Litteraturen i oppgaven er i stor grad historisk forskning og skrevet av anerkjente forskere innen sitt fagfelt. Blant disse er spesielt Hilde Henriksen Waages forskning om Norges forhold til Midtøsten i *Norge – Israels beste venn, norsk Midtøsten-politikk 1949-1956, Norwegians? Who Needs Norwegians? Explaining the Oslo Back Channel*, samt hennes oversiktsverk om Midtøsten, *Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten* brukt i utstrakt grad om Midtøstens historie og Norges forhold til regionen. Fawwaz Traboulsis bok *A History of*

---

¹⁸ Eikrem, 2011: 111-114

Modern Lebanon og Helena Cobbans *The Making of Modern Lebanon* er brukt i arbeidet med Libanons kompliserte historie og samfunn.¹⁹ I arbeidet med Norges utenrikspolitikk er *Norsk utenrikspolitikk historie, bind 6, Oljealder, 1965-1995*, skrevet av Rolf Tamnes, brukt, sammen med Olav Ristes *Norway's Foreign Relations – A History*. Begge tar for seg den norske utenrikspolitikken og dens historie, Riste i et større perspektiv, mens Tamnes' verk er begrenset til årene mellom 1965 og 1995, og gir dermed et mer detaljert bilde av den politikken som ble ført og hendelsene i samtiden.²⁰ Den norske bistandspolitikken er skrevet om i *Norsk utviklingshjelps historie 2, 1975-1989* som er skrevet av Arild Engelsen Ruud og Kirsten Alsaker Kjerland. Her behandler forfatterne den norske bistanden i perioden, som i stor grad handlet om utviklingshjelp til enkeltland gjennom bilaterale avtaler.²¹ Denne litteraturen har dannet et solid bakteppe for å forstå kildene, sette dem i kontekst og vise hva som skjedde i tiden før og under perioden mellom 1975 og 1982.

---

¹⁹ Cobban, Helena, *The Making of Modern Lebanon*, Hutchinson Education, London, 1985; Traboulsi, 2012; Waage, Hilde Henriksen, *Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten*, Cappelen Damm Akademisk, Kristiansand, 2013

²⁰ Tamnes, 1997; Riste, 2005

²¹ Ruud, Arild Engelsen og Kirsten Alsaker Kjerland, *Norsk Utviklingshjelps historie 2, 1975-1989*, Fagbokforlaget, Bergen, 2003

2. Libanon: En historisk bakgrunn

På Levantens Middelhavskyst ligger Libanon, et land delt av mange folkegrupper og religioner. Et libanesisk ordtak sier at «lykkelige netter er korte».²² Dette kan sees i sammenheng med den blandede demografien i området, som har gitt grobunn for utfordringer og konflikter i lange tider. Etter at Midtøsten fikk en ny nasjon i 1948 skulle det libanesiske samfunnet få nok en folkegruppe, og utfordringene i landet fikk en ny dimensjon. Dette skulle vise seg å være en dårlig kombinasjon.

Libanon

Libanon dukket første gang opp som et organisert samfunn mot slutten av 1500-tallet, da Det osmanske riket opprettet et emirat i Libanonfjellene. Området lå sentralt til for handel mellom land og verdensdeler, noe som førte til at folk fra forskjellige kulturer og regioner slo seg ned i området. Allerede under Det osmanske riket skulle Libanons heterogene befolkning føre til konflikter. I 1860 eskalerte konflikten mellom to av de mange folkegruppene i området, nemlig *druserne*, en retning innen sjia-islam, og de kristne maronittene. Urolighetene krevde flere tusen liv og 100 000 mennesker måtte forlate hjemmene sine. Dette skulle vise seg å være et illevarslende tegn om Libanons fremtid. Som en reaksjon på konflikten trådte Frankrike inn i konflikten, blant annet for å beskytte de kristne i landet. For å forbedre situasjonen opprettet Frankrike en autonom stat i Libanonfjellene som var dominert av maronittene.²³

Da Det osmanske riket gikk i oppløsning etter første verdenskrig ble de arabiske områdene delt mellom Storbritannia og Frankrike gjennom Sykes-Picot-avtalen. Frankrike, som fikk mandat over de nordlige områdene, valgte å opprette staten Stor-Libanon. De nye libanesiske områdene var betydelig større enn de libanesiske kjerneområdene. Frankrike ønsket å minske den syriske makten, og ga Libanon områder på bekostning av syrerne. Dette førte til at Libanon fikk en større sunni-muslimsk befolkning som ikke følte seg libanesisk og ønsket en

---

²² Libanesisk ordtak, oversatt fra engelsk: «Nights of pleasure are short», <http://www.inspirationalstories.com/proverbs/t/libanese/page/6/>, informasjon innhentet 3.11.2015

²³ Cobban, Helena, *The Making of Modern Lebanon*, Hutchinson Education, London, 1987: 17-24; Najem, Tom, *Lebanon, The politics of a penetrated society*, Routledge, London, 2012: 6-7; Traboulsi, 2012: 3, 33-41

gjenforening med Syria. 55 prosent av befolkningen var kristne, mens den største folkegruppen, maronittene, utgjorde omkring en tredjedel. Omkring 20 prosent var sunni-muslimsk og omkring 17 prosent sjia-muslimsk.²⁴

I 1926 ble den libanesiske grunnloven vedtatt og republikken Libanon proklamert. Grunnloven var etter fransk modell og ga den franske mandathaveren den øverste autoritet i landet.²⁵ Ved utbruddet av andre verdenskrig i 1939 valgte den franske høykommissæren i Libanon å oppheve grunnloven. Da Libanon ble okkupert av britiske og frie franske styrker i 1941 lovet den franske øverstkommanderende Libanons selvstendighet for å sikre libanesernes samarbeid. Dog ønsket franskmennene å utsette selvstendigheten, slik at de fikk tid til å sikre sine interesser for fremtiden. I 1943 ble grunnloven gjeninnført og det ble gjennomført valg. Valget ble vunnet av de maronittiske og arabiske nasjonalistene, som krevde libanesisk selvstendighet fra Frankrike. Vinnerne av valget søkte å løse de interne problemene i Libanon gjennom en intern maktfordeling, noe som resulterte i Nasjonalpakten av 1943. Maronitten Bishara al-Khoury ble den nye presidenten i Libanon. Nasjonalpakten baserte seg på grunnloven fra 1926, som slo fast at det politiske systemet skulle være både republikansk og demokratisk og at makten skulle fordeles jevnt mellom landets forskjellige sekter og minoriteter. Nasjonalpakten bygget videre på dette og bestemte at presidenten alltid skulle være maronitt, statsministeren sunnimuslim, ordstyreren i nasjonalforsamlingen skulle være sjiamuslim, samt at antallet representanter i parlamentet skulle fordeles slik at de kristne hadde flertallet med seks kristne for hver femte muslim. Dette systemet var kulminasjonen av de forskjellige religionene og sektenes samliv gjennom århundrene og var tilpasset Libanons demografiske sammensetting, basert på den siste folketellingen. Den var blitt gjort i 1932. Nasjonalpakten lå fortsatt til grunn da Libanon fikk sin selvstendighet i 1946.²⁶

Palestinerne og det palestinske flyktningproblemet

Staten Israel ble proklamert 14. mai 1948, i etterdønningene av at FN hadde vedtatt at Palestina skulle deles i én jødisk og én palestinsk stat. Dette var resultatet av det sionistiske

---

²⁴ Najem, 2012: 8; Traboulsi, 2012: 75-77; Waage, 2013: 217-218

²⁵ Cobban, 1987: 62; Najem, 2012: 9

²⁶ Cobban, 1985: 77; Najem, 2012: 14; Salibi, Kamal s., *The Modern History of Lebanon*, Greenwood, Westport, 1965: 188; Waage, 2013: 218-220; Yapp, M. E.: *The Near East Since the First World War*, Longman, New York, 1991: 108-109

arbeidet mot en jødisk stat i det britiske mandatområdet Palestina, som hadde pågått siden 1800-tallet. Da Israel ble opprettet hadde sionistene og den palestinske lokalbefolkningen allerede ligget i krig med hverandre siden delingsvedtaket i FN 29. november 1947. Nærmest umiddelbart etter opprettelsen av Israel gikk styrker fra Egypt, Transjordan, Syria og Irak, i tillegg til styrker fra Den arabiske frigjøringshæren, til krig mot Israel. Libanon, Saudi-Arabia og Jemen sendte symbolske bidrag. Israel var den store seierherren i krigen som fulgte og okkuperte områder som ikke var tildelt den nye staten. Som et resultat av krigshandlingene både før og etter Israels opprettelse ble et flyktningproblem skapt.²⁷

Det er estimert at det bodde omkring 900 000 palestinere i de områdene som ble okkupert av Israel. Ved våpenhvilens inntreden 7. januar 1949 hadde mellom 700 000 og 800 000 av disse flyktet, og Israel avgjorde å nekte flyktningene å komme tilbake til sine områder så lenge det var krigshandlinger, samt at all forlatt eiendom tilhørte Israel.²⁸

Palestinerne hadde primært flyktet til de nærmeste nabolandene, nemlig Egypt, Jordan, Syria og Libanon. Jordan tok imot omkring halvparten av flyktningene, de fleste bosatte seg på den jordanskokkuperte Vestbredden. 200 000 søkte tilflukt på Gaza, omkring 130 000 flyktet nordover til Libanon og mer enn 60 000 dro til Syria. Ingen av mottagerlandene hadde kapasitet til å gi husly til så mange mennesker. Omkring halvparten endte opp i provisoriske flyktningleirer mens resten bosatte seg i eksisterende byer og landsbyer.²⁹ Massene av flyktninger utgjorde både et logistisk problem, da de krevde kost og losji for å overleve, og en samfunnsmessig utfordring. I Jordan utgjorde de palestinske flyktningene 70 prosent av befolkningen etter annekasjonen av Vestbredden, mens de i Libanon bidro til utviklingen som endte med utbruddet av borgerkrigen i 1975.³⁰

---

²⁷ Shlaim, Avi: *The Iron Wall, Israel and the Arab World*, Penguin Books, London, 2000: 7, 28-34; Davis, Uri og Lehn, Walter: *The Jewish National Fund*, Kegan Paul Int., London, 1988: 23; Farsoun, Samih og Aruri, Naseer: *Palestine and the Palestinians, Second Edition*, Westview Press, Boulder, 2006: 3, 48-51; Morris, Benny: *The Birth of the Palestinian Refugee Problem Revisited*, Cambridge University Press, Cambridge, 2004: 17-24, 39-47, 65-83, 99-131, 163-165; Waage, 2013: 63-70, 79-81, 88-97, 100-112, 117-120, 134-138; Kimmerling, Baruch og Joel S. Migdal, *The Palestinian People*, Harvard University Press, London, 2003: 38-46, 55-56, 102-152; Morris, Benny, 1948, Yale University Press, New Haven, 2008: 29-30, 37, 77-78, 125-128; Pappe, Ilan: *The Ethnic Cleansing of Palestine*, Oneworld Publications Limited, Oxford, 2006: 39-40; Traboulsi, 2012: 114

²⁸ Farsoun og Aruri 2006: 105; Morris, 2004: 309-320, 341-395, 588; Shlaim 2000: 54; Waage, 2013: 137-138; Yapp, 1991: 139

²⁹ Morris, Benny: *Righteous Victims*, John Murray, London, 1999: 260; Waage, 2013: 210-224

³⁰ Morris, 1999: 260

Både på grunn av det store antallet flyktninger og det faktum at det arabiske målet var at palestinerne skulle få returnere til sin egen stat endte situasjonen opp med at ingen ønsket å ta imot flyktningene permanent. Flyktningenes levevilkår var for det meste varierende grader av kummerlig. Unntaket var Jordan, som ga palestinerne jordansk statsborgerskap.³¹

Det ble tydelig at problemet med de fordrevne palestinerne måtte løses for å få en løsning på situasjonen i Midtøsten. FNs resolusjon 194 av 11. desember 1948 slo fast at palestinerne hadde rett til å returnere, samt at Israel skulle kompensere de som ikke returnerte. For å finne en løsning på situasjonen nedsatte FN en kommisjon, *Palestine Conciliation Commission*(PCC), som bestod av representanter fra USA, Frankrike og Tyrkia. PCC klarte ikke å utrette stort, først og fremst grunnet store samarbeidsproblemer mellom partene og diametralt forskjellige syn på hva som skulle skje med palestinerne. De arabiske landene krevde at alle fordrevne palestinere skulle få vende tilbake, mens Israel hardnakket mente at flyktingene måtte bosette seg i de arabiske landene. Dette første tiltaket rant på mange måter ut i sanden og PCC eksisterte kun passivt ut på 1950-tallet.³²

FNs neste tiltak for å løse konflikten var opprettelsen av *United Nations Relief and Work Agency for Palestine Refugees in the Near East* (UNRWA). UNRWA ble opprettet av FNs generalforsamling i desember 1949. Organisasjonens mål var å sette i gang prosjekter som skulle bidra til at de palestinske flyktningene skulle kunne underholde seg selv. FNs medlemsland skulle bidra med midler til å finansiere både flyktningenes primære behov og utviklingsprosjektene. På sikt skulle mindre og mindre av pengene gå til direkte nødhjelp og mer og mer til utviklingsprosjektene. Målet var at ved utgangen av 1950 skulle all nødhjelpen til de palestinske flyktningene gå inn i prosjektene og derfra til palestinerne. I praksis betød opprettelsen av UNRWA at FN tok på seg ansvaret for de palestinske flyktningene.³³

UNRWAs ambisjoner om å flytte støtten vekk fra nødhjelp og over til utviklingsprosjekter og integrering ble ikke innfridd. I 1957 ble de langsiktige prosjektene lagt på is og UNRWAs

---

³¹ Waage, 2013: 148

³² Heian-Engdal, Marte, *Twenty Years of Crocodile Tears: The International Treatment of the Palestinian Refugee Issue 1948-1968*, PhD-avhandling, Universitetet i Oslo, 2014: 55-59; Morris, 1999: 262; Morris, 2004: 555-557; Waage, 2013: 143-147, 150

³³ Cleveland, William I. Og Martin Bunton: *A History of the Modern Middle East*, Fifth Edition, Westview Press, Boulder, 2013: 333; Heian-Engdal, 2014: 95-96; Waage, 2013: 150

hovedoppgave ble fra da av å distribuere matrasjoner og drive grunnleggende hjelpearbeid. Dette satt palestinerne i en midlertidig situasjon der det meste var uvisst.³⁴

Mottagerlandet Libanon

Som de andre nabolandene mottok Libanon en del av flyktningene fra Palestina. Antallet palestinere som flyktet til Libanon som en følge av stridighetene mellom Israel og de arabiske landene i 1948 er beregnet til omkring 130 000. Libanon var allerede før inntoget av den nye folkegruppen svært splittet og herjet av maktkamp mellom de 17 ulike etnisk-religiøse gruppene landet besto av.³⁵

Konflikten som brøt ut i Midtøsten i 1948 mellom Israel og de omkringliggende arabiske statene gjorde at utfordringene ble større for den unge staten enn noen hadde forutsett på forhånd. Libanon klarte, til tross for stort press fra de andre landene i Den arabiske ligaen, å begrense seg til symbolske bidrag.³⁶ Da godt over 100 000 palestinere, i all hovedsak sunnimuslimer, strømmet inn over de libanesiske grensene bød dette på store potensielle forandringer i maktstrukturene i Libanon. Mange av de palestinske flyktningene bosatte seg innledningsvis i Sør-Libanon, da de regnet med å få dra tilbake til hjemmene sine relativt snart.³⁷ Som et av de første arabiske landene, signerte Libanon en avtale om våpenhvile med Israel i mars 1949. Denne avtalen sa ingenting om at Israel skulle repatriere de palestinske flyktningene, noe som førte til at de ble nødt til å skaffe seg et livsgrunnlag i Libanon.³⁸

Palestinerne fikk en lunken mottagelse i Libanon. Spesielt de kristne var negative til palestinerne og den skjevheten i maktbalansen de representerte, da den fordelaktige posisjonen maronittene hadde i samfunnet var basert på at maronittene var den største minoriteten. Denne posisjonen var allerede truet av befolkningsveksten blant muslimene, og ved å legge til over 100 000 palestinske flyktninger ble det ytterligere demografisk ubalanse. Den situasjonen det libanesiske samfunnet befant seg i gjorde at det ikke var rustet til å motta et slikt antall palestinere. Som en konsekvens av de store omveltningene i regionen mistet

---

³⁴ Waage, 2013: 151

³⁵ Waage, 2013: 210-224

³⁶ Cobban, 1985: 82; Morris, 2008: 189; Traboulsi, 2012: 114

³⁷ Farsoun og Aruri, 2006: 116; Gilmour, David: *Dispossessed*, Sidgwick & Jackson, London, 1980: 77

³⁸ Cobban, 1985: 82-83

den libanesiske industrien, spesielt i Sør-Libanon, et stort marked i Palestina. På grunn av dette flyttet mange libanesere til Beirut og de andre byene, i håp om å finne arbeid. Denne utviklingen førte igjen til at behovet for arbeidskraft minket slik at det var desto vanskeligere å få sysselsatt palestinerne. Regjeringen slo fast at Libanon ikke hadde ressurser til å motta alle flyktningene og forsøkte sågar å få Syria til å ta imot en andel av flyktningene. Dette ble avvist av syrerne, som på det tidspunktet hadde tatt imot omkring 90 000 palestinske flyktninger og hadde nok med dem.³⁹

Flyktningene ble nektet statsborgerskap, arbeidstillatelse og skolegang på libanesiske skoler og deres bevegelsesfrihet ble begrenset. Ansvar for de uønskede gjestene ble skjøvet over på FN og UNRWA som fastslo at det mest grunnleggende behovet var å skaffe palestinerne tak over hodet. Resultatet ble opprettelsen av en rekke flyktningleirer i samarbeid med myndighetene i Libanon. De fleste flyktningene ble plassert i flyktningleirer på landsbygda, mange i nærheten av sitrusplantasjer. På denne måten kunne plantasjene få billig arbeidskraft når det var behov for det. En god del bosatte seg også rundt byene. Et eksempel på dette er flyktningleirene Sabra og Shatila, som i praksis utviklet seg til å bli palestinske bydeler i Beirut. Mange palestinere søkte til byene for å skaffe seg arbeid og bedre boforhold enn teltene i UNRWA-leirene. Både her og i distriktene endte palestinerne i stor grad opp som lavtlønnede arbeidere.⁴⁰

En stat i staten

Det palestinske samfunnet i Libanon utviklet seg til å bli en stat i staten, noe det var flere årsaker til. Palestinerne bodde samlet i flyktningleirer eller bydeler og de var opptatt av å holde på sin egen kultur samtidig som det libanesiske samfunnet ikke ønsket å integrere de palestinske flyktningene. Det at palestinerne ble så lite integrert var en av årsakene til at mer ekstreme palestinske frigjøringsgrupper kunne utvikle seg uhindret, da det palestinske samfunnet eksisterte på siden av det libanesiske. Palestinske motstandsgrupper hadde vokst

---

³⁹ Traboulsi, 2012: 114; Waage 2013: 224-225

⁴⁰ Cleveland et. al 2013: 334; Farsoun og Aruri 2006: 119-124; Morris 1999: 260; Traboulsi 2012: 114; Waage 2013: 224

frem i Libanon i årene som fulgte etter fordrivelsen fra Israel. De hadde dog holdt en relativt lav profil i Libanon. Dette endret seg med Seksdagerskrigen i 1967.⁴¹

I løpet av seks dager i juni 1967 overvant israelske styrker Syria, Jordan, Egypt og Irak, og okkuperte Golanhøydene, Vestbredden, Gamlebyen i Jerusalem, Gazastripen og Sinaihalvøya. Krigen viste at araberne ikke klarte å hamle opp med Israel. De var blitt ydmyket og satt ettertrykkelig på plass.⁴² Som en reaksjon på det sviende nederlaget fikk palestinsk geriljavirksomhet et kraftig oppsving, noe som ble merket godt i Libanon, der de palestinske geriljakrigerne tok stadig større plass i det libanesiske samfunnet. Den økte palestinske virksomheten fikk større virkninger i Libanon enn det gjorde andre steder. Dette var fordi Libanons store kristne befolkning, maronittene, motsatte seg deres virksomhet og innflytelse, da den utgjorde en direkte trussel mot det ømfintlige libanesiske systemet og dermed også en direkte trussel mot maronittenes maktposisjon i landet. Maronittene hadde ført en pro-vestlig politikk, noe som falt de pro-arabiske muslimene tungt for brystet. Som et resultat av den vestligvennlige politikken hadde blant annet amerikanske styrker kommet til Libanon etter initiativ fra president Camille Chamoun under urolighetene i 1958.⁴³ Det palestinske problemet ble således like fullt et internt libanesisk problem som det var et regionalt og internasjonalt problem, da det eksisterte midt i det libanesiske samfunnet, og ble oppfattet som en direkte trussel mot maktbalansen i landet.⁴⁴

Palestinsk geriljaaktivitet fra baser i Libanon, nå under ledelse av Den palestinske frigjøringsorganisasjonen (PLO), som var blitt stiftet i 1964, førte i 1968 til den første israelske intervensjonen i Libanon.⁴⁵ Palestinske militser opprettet i 1968 baser sørøst i Libanon, et område med grenser til både Israel og Syria. Blant lokalbefolkningen, som var preget av det totale arabiske nederlaget i krigen i 1967, ble geriljasoldatene for det meste godt mottatt.⁴⁶ Geriljasoldatenes tilstedeværelse og aktivitet i området ble imidlertid snart en trussel for både lokalbefolkningen i Sør-Libanon, og for Syria og Israel. Basene ble brukt som oppmarsjområde til operasjoner rettet mot Israel. Israel gjengjeldte angrepene fra palestinerne med militære aksjoner i grenseområdene, som også grenset til Syria. Syriske myndigheter la press på den libanesiske regjeringen for å få kontroll på de palestinske

---

⁴¹ Najem, 2012: 24-25; Waage, 2013: 224-225

⁴² Morris 1999: 303-346

⁴³ Cobban, 1985: 88-90; Traboulsi 2012:129-138; Waage, 2013: 225

⁴⁴ Cobban, 1985: 102-103

⁴⁵ Farsoun, et. al 2006: 180

⁴⁶ Traboulsi, 2012:153

geriljagruppene. Etter en økning i antall palestinske angrep på israelske mål, med et angrep på et israelsk fly i Athen som den utløsende faktor, gikk israelske styrker til angrep på Beiruts flyplass og ødela tretten fly fra det libanesiske flyselskapet Middle East Airlines. Dette førte til økt spenning mellom palestinerne og de libanesiske styresmaktene og resulterte i flere trefninger mellom palestinsk gerilja og den libanesiske hæren. Denne eskaleringen kom på toppen av en allerede spent situasjon, der regjeringshæren og palestinske militser hadde sloss siden 1. mars samme år.⁴⁷

Som en reaksjon på urolighetene ble det foreslått at den libanesiske hæren og PLO skulle samarbeide fremfor å sloss. I det libanesiske samfunnet skapte situasjonen spenninger mellom de som støttet palestinerne og de som ønsket å kontrollere dem. De maronittiske politikerne mente at palestinerne ikke kunne få aksjonere fritt da dette kunne skade Libanon, samt at deres aktiviteter truet libanesiske suverenitet. Statsministeren, på sin side, nektet å danne regjering uten en samarbeidsavtale mellom den libanesiske hæren og PLO. Dette ledet frem til Kairoavtalen, som ble meglet frem av Egypts president Gamal Abdel Nasser i november 1969. Avtalen ga PLO rett til en militær tilstedeværelse i Libanon. Videre ga den PLO ansvaret for de palestinske flyktningleirene, noe som forsterket deres stilling som en stat i staten. Den palestinske befolkningen i Libanon utgjorde på dette tidspunktet minst ti prosent av det totale innbyggertallet, og var dermed en faktor som måtte bli tatt hensyn til. De palestinske geriljakrigerne ble av mange sett på som de eneste som kunne opprettholde arabernes ære overfor israelerne etter de arabiske hærenes nederlag i krigen i 1967. En konsekvens av palestinerne økte makt var at maronittene følte seg truet. Deres bevæpnede grupper opplevde en økning og konfliktnivået steg. Den største av de kristne gruppene var falangistene under ledelse av Pierre Gemayel.⁴⁸

En liknende utvikling i Jordan kulminerte i at Kong Hussein satte inn hæren mot de palestinske flyktningleirene for å gjenvinne kontrollen over palestinerne. Dette skjedde etter at palestinerne hadde etablert en meget sterk tilstedeværelse i Libanon, dette i så stor grad at de ble ansett som en stat i staten. Kong Hussein kunne ikke la utviklingen fortsette og gikk til angrep på palestinerne for å gjenvinne suvereniteten over dem. Resultatet ble at PLO og et stort antall palestinerne ble fordrevet fra Jordan og flyktet til Libanon i september 1970. Etter dette opprettet PLO sitt hovedkvarter i Beirut og Libanon ble således et av PLOs

---

⁴⁷ Traboulsi, 2012: 153-154

⁴⁸ Cobban, 1985: 108-109; Gilmour, 1980: 188; Waage, 2013: 226

kjerneområder og ikke minst utgangspunkt for aksjoner mot Israel. Som et resultat av dette økte aktivitetsnivået blant de palestinske geriljakrigrerne, noe som i sin tur økte reaksjonene fra Israel som til stadighet svarte militært på de palestinske provokasjonene. Dette førte til en ytterligere forverring av situasjonen i Libanon og et økt antall internt fordrevne.⁴⁹

Borgerkrig

Summen av det store antallet palestinske flyktninger, opptrappingen av konflikten med Israel, store politiske, sosiale og økonomiske ulikheter og uenigheter førte til utbruddet av den libanesiske borgerkrigen våren 1975. Borgerkrigen splittet det libanesiske samfunnet etter skillelinjer basert på religion, sekt, nasjonalitet og lojalitet, mens voldelige aksjoner og attentater mellom PLO og de maronittiske falangistene spant ut av kontroll. Borgerkrigen var et faktum. Som i samfunnet ellers var også den libanesiske hæren preget av de religiøse skillelinjene, med en overrepresentasjon av kristne blant offiserene, mens de menige for det meste var muslimer. Konsekvensen av dette ble at hæren gikk i oppløsning, og med det mistet den sin stabiliserende effekt på situasjonen. Etter inngåelsen av en våpenhvile mellom PLO og maronittene gikk borgerkrigen over i en ny fase, der forskjellige muslimske militser gikk i strupen på kristne grupper. De forskjellige gruppene ønsket alle å forskyve maktbalansen i sin favør. Det gikk dog ikke lenge før palestinerne igjen var en del av borgerkrigen. De kristne gruppene ønsket å få palestinerne ut av landet for å sikre sin egen maktposisjon i landet. Ved flyktningleiren Tel al-Zaatar i Øst-Beirut kom dette virkelig til syne. Leiren, som var hjem for flere titalls tusen palestinske flyktninger, ble i juni 1976 omringet av maronittiske soldater. Situasjonen i Tel al-Zaatar gjorde at PLO ble tvunget til å reagere, og med det igjen ta aktiv del i borgerkrigen. Etter over et halvt år med beleiring falt leiren, og situasjonen utviklet seg til en regelrett massakre. Innbyggerne ble kastet ut og tvunget til å rømme til den delen av Beirut som var under muslimsk kontroll mens kristen milits gikk til angrep på dem, og spesielt menn i stridsdyktig alder. Omkring 2000 palestinere og libanesere mistet livet under beleiringen og massakren.⁵⁰

Syria, som anså store deler av Libanon som rettmessig syrisk, intervenerte for å sikre sine egne interesser da maronittene ble satt under kraftig press av PLO og de libanesiske

---

⁴⁹ Farsoun og Aruri, 2006: 132-136; Gilmour, 1980: 185; Waage, 2013: 227, 306-311

⁵⁰ Cobban, 1985: 125-149; Traboulsi, 2012: 193-210; Waage, 2013: 227-229

nasjonalistene.⁵¹ Sett med syriske øyne var det rådende regimet å foretrekke da syrerne følte de hadde en viss kontroll. Deres største frykt var at borgerkrigen skulle lede til en total splittelse og fremveksten av en uavhengig kristen stat, en naturlig alliert med Israel og fiende av Syria. 15. oktober 1976 gikk PLO og Syria med på å underskrive en våpenhvileavtale som var blitt skissert av de arabiske landene. Avtalen innebar i praksis en syrisk tilstedeværelse i Libanon. Denne tilstedeværelsen kom gjennom en arabisk fredsbevarende styrke som for det meste bestod av syriske styrker. Borgerkrigen gikk med dette over i en roligere fase, men noen fred var det ikke snakk om.⁵²

Det libanesiske samfunnet var i 1975 preget av borgerkrig og sterke indre motsetninger. Antallet palestinske flyktninger i Libanon vokst til over 300 000.⁵³ Flyktingene levde i leirer og var for det meste totalt avhengige av nødhjelp fra UNRWA og andre aktører. I årene som fulgte var landet preget av konflikter, borgerkriger, okkupasjoner og internasjonal involvering, herunder norsk deltagelse i UNIFIL-styrker. Hvordan stilte Norge seg til denne situasjonen? På hvilke måte bidro Norge til å hjelpe palestinerne i Libanon, og hvordan forandret den norske politikken seg over tid og hva påvirket den?

---

⁵¹ Waage, 2013: 216-217, 229

⁵² Cobban, 1985: 125-149; Waage, 2013: 229-230

⁵³ Gilmour, 1980: 185

3. 1975-1977: En borgerkrig og dens ringvirkninger

Borgerkrigen som brøt ut i Libanon i 1975 var en blodig affære med store ødeleggelser, menneskelig lidelse og humanitære kriser på løpende bånd. Krigen gjorde verden for alvor oppmerksom på landets komplekse oppbygging og interne stridigheter. Libanons behov for hjelp ble tydelig hvert som krigen skred frem. Hvordan reagerte Det norske utenriksdepartementet på utbruddet av borgerkrigen i Libanon?

Norsk utenrikspolitikk

Året 1975 gikk uten at det ble gitt noen støtte til hjelpearbeidet i Libanon fra Utenriksdepartementet. Budsjettet for nødhjelp var presset, og konflikten i Libanon syntes å ha druknet i samtidens internasjonale konfliktbilde. Samtidig som borgerkrigen utspant seg i Libanon var det dramatiske hendelser flere steder i verden. I Vietnam hadde det kommunistiske Nord-Vietnam overvunnet det vestligvennlige Sør-Vietnam. Etterdønningene av revolusjonen i Portugal og frigjøringen av de portugisiske koloniene hadde ikke lagt seg. Ikke minst lå Libanon i skyggen av sin israelske nabo i sør, som med norske øyne var hovedbestanddelen i Midtøsten.⁵⁴

Norge var imidlertid en relativt aktiv aktør på den internasjonale scenen i årene mellom 1975 og 1977. Norge involverte seg i den såkalte *Torskekrigen* mellom Island og Storbritannia og meglet for å finne frem til en enighet mellom partene. I 1975 utvidet Island sin økonomiske sone til 200 nautiske mil. Dette gikk ut over britiske skips anledning til å fiske i islandsk farvann og skapte en anstrengt situasjon mellom landene. På samme tid arbeidet også Norge for å utvide sin økonomiske sone til 200 nautiske mil og å innføre trålfrie soner i norsk

---

⁵⁴ S.tid. 1974-1975, 23.5.1975: 4319-4320 https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Stortingsforhandlinger/Lesevisning/?p=1974-75&paid=7&wid=a&psid=DIVL585&pgid=c_0863&vt=c&did=DIVL136&s=True 21.4.2015; Palmer, R.R., Joel Colton og Lloyd Kramer, *A History of the Modern World, Since 1815, Tenth Edition*, McGraw Hill, New York, 2007:1004-1006, 1016; Tamnes, 1997: 360; Tønnesson, Stein, *Fra krig til fred i Øst-Asia*, i Waage, Hilde Henriksen, Rolf Tamnes og Hanne Hagtvedt Vik (red.), *Krig og fred i det lange 20. århundre*, Cappelen Damm Akademisk, Oslo, 2013: 196

farvann. Denne situasjonen ble løst overfor Sovjetunionen gjennom den såkalte Fiskesamarbeidsavtalen av 1975 som ble inngått mellom Norge og Sovjetunionen. Avtalen avklarte avviklingen av fisket mellom de to nasjonene. Naboskapet var imidlertid langt fra problemfritt. Som en tett alliert av USA og et viktig medlemsland i NATO og som ett av NATOs grenseområder mot Sovjetunionen ble konfrontasjonene mange mellom Norge og Sovjet. Utfordringene var i 1977 blitt såpass store at UD opprettet en «Nord-gruppe» som skulle jobbe med utenrikspolitiske spørsmål i nordområdene. Blant utfordringene gruppen sto overfor var reaksjonene på Norges ønske om å utvide den økonomiske sonen til 200 nautiske mil utenfor kystlinjen, sovjetisk spionasje i Norge og sovjetisk militær aktivitet i norske farvann.⁵⁵

Videre diskuterte og forhandlet Norge både nasjonalt og internasjonalt om medlemskap i Det internasjonale energibyrået. Byrået var ment å stabilisere produksjonen og leveransene av olje som en reaksjon på oljekrisen i 1973. Norge var også aktivt involvert i oppbyggingen av både Portugal og de gamle kolonistatene som hadde blitt frigitt av Portugal etter revolusjonen i Portugal i 1974. Målet med det norske engasjementet var å bidra til at landene fikk bygget opp landet både sosialt og politisk. Det var ønsket at de nye regimene, både i Portugal og de gamle koloniene, skulle bygge en sterk demokratisk tradisjon, noe Norge ønsket å oppnå gjennom en aktiv bistandspolitikk overfor disse landene. Engasjementet strakk seg videre sørover, Norge var også engasjert i arbeidet mot Apartheidsystemet i Sør-Afrika.⁵⁶

En kontrast til fredsarbeidet var den norske våpeneksporten. Denne tiltok fra 1975 og gikk iblant til land involvert i væpnede konflikter.⁵⁷ Norge førte i perioden en politikk der engasjementet for oppbygging av demokrati og stabilitet var fremtredende. Ved utgangen av året var engasjementet i Stortinget stort blant annet i diskusjoner om bistandspostene i statsbudsjettet for kommende år, diskusjonen om Cuba skulle motta bistand dersom de var delaktige i borgerkrigen i Angola og hvordan en skulle reagere på FNs generalforsamlings resolusjon 3379 som var blitt vedtatt 10. november 1975. Denne slo fast at sionisme var en form for rasediskriminering.⁵⁸ Det utenrikspolitiske engasjementet var med andre ord stort.

---

⁵⁵ Tamnes, 1997: 46-48, 251, 286-290

⁵⁶ Ruud & Kjerland, 2003: 47; Stortingstidende 1975-1976, 7.11.1975: 654-655; Tamnes, 1997: 38, 62-89, 198-203, 288-289, 360, 366

⁵⁷ Tamnes, 1997: 375

⁵⁸ FN, 3379 (XXX). *Elimination of all forms of racial discrimination*, , 10.11.1975, <http://unispal.un.org/UNISPAL.NSF/0/761C1063530766A7052566A2005B74D1>, informasjon innhentet

Samtidig var det internasjonale politiske bildet mangefasettert, noe som førte til at situasjonen i Libanon til en viss grad falt i skyggen til andre begivenheter som i samtiden synes å ha blitt ansett som viktigere eller mer prekære.

Bistandsbevilgningene i perioden 1975-1977 fulgte den økende trenden i den norske bistanden som hadde vært stigende siden midten av 1960-tallet.⁵⁹ Norge hadde syv såkalte hovedsamarbeidsland som mye av bistanden var bundet opp til gjennom bilaterale avtaler. Disse landene var Botswana, Zambia, Tanzania, Kenya, Pakistan, India og Bangladesh.⁶⁰ De bilaterale avtalene var en del av den nye bistandspolitikken, som blant annet var basert på en politikk kalt *Ny økonomisk verdensorden* (NØV). NØV skulle hjelpe utviklingslandene med å reise seg gjennom handel og utvikling. Dette var Norge positivt til.⁶¹ Den totale bistanden i 1975 var på 963,2 millioner, og omkring en tredjedel av den totale bistanden gikk til hovedsamarbeidslandene.⁶² Hvis en i tillegg tar med i beregningen at 435,6 millioner ikke ble gitt direkte til mottakerland, men til hjelpeorganisasjoner, blir det tydelig at mye fokus var på disse landene.⁶³

I 1976 var bistandsbevilgningene på totalt 1,2 milliarder kroner, en økning på 20 prosent fra året før, mens de i 1977 endte på 1,6 milliarder kroner etter en økning på 33 prosent.⁶⁴ Dette var i tråd med trenden i norsk bistandspolitik og ønskene på Stortinget. De fleste av de norske partiene gikk inn for å øke de norske bidragene. FN hadde satt som mål at hver nasjon skulle bruke 0,7 prosent av sitt bruttonasjonalprodukt(BNP). Dette målet ble av norske politikere ønsket oppjustert flere ganger, og Kristelig Folkeparti (KrF) gikk i 1976 inn for å øke de norske bevilgningene til mellom 1,5 og 2 prosent av BNP.⁶⁵ Det var et lavt antall land som mottok støtte i perioden. Dette var i tråd med konsentrasjonsprinsippet, som gikk ut på at

---

30.4.2015; Stortingstidende 1975-1976, 13.11.1975: 731-773; Stortingstidende 1975-1976, 17.11.1975: 823-858; Stortingstidende 1975-1976, 17.11.1975: 859-894

⁵⁹ Tamnes, 1997: 391

⁶⁰ Ruud & Kjerland, 2003: 18-19

⁶¹ Ruud & Kjerland, 2003: 23-25

⁶² Norad, *Norsk Bistand i tall, Norsk bistand i 1975 fordelt geografisk*, <http://www.norad.no/om-bistand/norsk-bistand-i-tall/>, informasjon innhentet 10.04.2015

⁶³ Norad, *Norsk Bistand i tall, Norsk bistand i 1975 fordelt geografisk*, <http://www.norad.no/om-bistand/norsk-bistand-i-tall/>, informasjon innhentet 10.04.2015

⁶⁴ Norad, *Norsk Bistand i tall, Norsk bistand i 1976 fordelt geografisk*, <http://www.norad.no/om-bistand/norsk-bistand-i-tall/>, informasjon innhentet 5.5.2015, Ruud og Kjerland, 2003: 21

⁶⁵ Ruud & Kjerland, 2003: 20-21

det ville gi bedre resultater å samle støtten på et mindre antall land, heller enn å spre støtten utover.⁶⁶

Generelt var fokuset stort på menneskerettighetsspørsmål, noe som illustreres av at omkring halvparten av alle spørsmålene som ble stilt i Stortingets spørretime i 1976 dreide seg om menneskerettigheter og at Norge som eneste land fra Vest-blokken stemte for FNs handlingsplan mot apartheid. Samme år ble det også bestemt at sivile humanitære organisasjoner skulle kunne få dekket opptil 80 prosent av sine utgifter til humanitært arbeid av staten. At humanitære arbeidet var viktig for norske politikere kom blant annet til uttrykk gjennom Stortingets melding om menneskerettigheter, der menneskerettighetenes rolle og Norges forhold til dem ble definert. Det ble slått fast at menneskerettighetene ble mer og mer aktuelle og lagt føringer for hvordan Norge og verdenssamfunnet kunne arbeide for å bedre den humanitære situasjonen på verdensbasis⁶⁷

1975: Borgerkrigen bringer Libanon i fokus

Våren 1975 brøt borgerkrigen ut i Libanon. Det som begynte som en konfrontasjon mellom palestinsk militans og libanesiske kristne utviklet seg over tid til å bli en krig der frontene varierte og koalisjoner ble dannet og brutt.⁶⁸ I Norge var Midtøstensituasjonen fortsatt sterkt, om ikke uløselig, knyttet til Israel og dets forhold til sine naboland. Et eksempel på dette er *Aftenpostens* dekning av utenriksminister Knut Frydenlunds besøk i Midtøsten i mai 1975.⁶⁹ I forbindelse med hans besøk rapporterte *Aftenposten* at situasjonen var «[m]indre spent i Midt-Østen», da «begge parter ønsker å [...] finne en fredsløsning».⁷⁰ Det fremstilles i artikkelen at de to partene i konflikten i Midtøsten er Israel og araberne, og at en eventuell fredsavtale mellom disse ville bety fred i regionen. Det ble ikke viet noen oppmerksomhet til den spente situasjonen i Libanon. Det at en borgerkrig var under oppseiling fremsto som u viktig. Det første store oppslaget om krigen kom fem dager senere, da *Aftenposten*

---

⁶⁶ Norad, *Norsk Bistand i tall, Norsk bistand i 1976 fordelt geografisk*, <http://www.norad.no/om-bistand/norsk-bistand-i-tall/>, informasjon innhentet 5.5.2015, Stortingstidende 1975-1976, 23.3.1976: 2735

⁶⁷ St.meld. nr. 93 (1976-77): *Om Norge og det internasjonale menneskerettsvern*; Tamnes, 1997: 43-49, 61, 65, 80-85, 192-193, 201, 264, 362-379

⁶⁸ Traboulsi, 2012: 193-210

⁶⁹ *Aftenposten* 21.05.1975

⁷⁰ *Aftenposten* 21.05.1975

rapporterte om nye stridigheter i Beirut og at regjeringen gikk av, samt at israelske styrker aksjonerte mot palestinske geriljaer i Libanon.⁷¹

Det fremstår av Frydenlunds innlegg på Stortinget som om utenriksministeren delte dette inntrykket. Frydenlund la imidlertid også Egypt til på listen over hovedaktører. I sin redegjørelse til Stortinget etter hjemkomsten ble Israel og palestinerne samt Egypt pekt ut som de viktigste aktørene i Midtøsten-konflikten.⁷²

Den første rapporten

13. april 1975 kom det til trefninger mellom palestinerne og falangistene. Falangistene var en konservativ, maronittisk kristen og nasjonalistisk bevegelse som ønsket å redusere det palestinske nærværet i Libanon. Organisasjonen hadde begynt som en ungdomsbevegelse men utviklet seg til å bli en politisk bevegelse med tilhold på den nasjonalistiske fløyen. Partiet hadde også sin egen væpnede milits. Falangistene reagerte negativt på de palestinske militsene som, etter å ha blitt kastet ut av Jordan i 1970, fikk en stor tilstedeværelse i Libanon.⁷³ Falangister angrep en buss med palestinere 13. april 1975. Angrepet kostet 27 palestinere livet, og regnes som startskuddet på den libanesiske borgerkrigen.⁷⁴ I den innledende fasen sto konflikten primært mellom palestinerne og falangistene, som krevde økt kontroll over de palestinske styrkene i landet.⁷⁵ Palestinerne støttet den libanesiske venstresiden, og ved deres økte tilstedeværelse kunne maktbalansen bli forskjøvet mot venstre. Dette ønsket naturlig nok ikke falangistene og den politiske høyresiden. Konflikten utviklet seg fra å være en konflikt mellom falangistene og de palestinske geriljasoldatene til å bli en kamp om makten i Libanon mellom høyre- og venstresiden, der også staten og hæren var involvert.⁷⁶

Høsten 1975 ble situasjonen i Libanon tema i UD, da ambassaden i Kairo sendte sin evaluering av situasjonen. Tancred Ibsen Jr. var Norges ambassadør til Egypt, der

---

⁷¹ *Aftenposten* 26.05.1975

⁷² Stortingstidende 1974-1975, 23.5.1975: 4318-4320

⁷³ Deeb, Marius, *The Lebanese Civil War*, Praeger Publishers, New York, 1980: 21-25

⁷⁴ Deeb, 1980: 1

⁷⁵ Deeb 1980: 21-25

⁷⁶ Deeb 1980, 1-3; Traboulsi 2012: 193-197

ambassaden også hadde Libanon som sitt ansvarsområde. Ibsen hadde vært ambassadør i Beirut, sideakkreditert under Kairo, siden 1973.⁷⁷ Hans Wilhelm Longva var ambassadesekretær fra 1975.⁷⁸ Ambassaden i Kairo beskrev situasjonen som en borgerkrig der de forskjellige partene søkte å forskyve maktbalansen fremfor å overta makten fullt og helt.⁷⁹ Ambassaden fremhevet videre palestinerne som en «faktor i libanesisk innenrikspolitikk, et lodd i vektskaalen som gir balanse til venstrefløyen i den naavaerende situasjon.»⁸⁰ Videre fortalte ambassaden at det begynte å mangle utstyr til medisinsk behandling av de sårede, og at den libanesiske regjeringen ville ha vært takknemlig om Norge ville ha ytt humanitær nødhjelp. Ambassaden ba UD om å behandle en eventuell støtte til Libanon, slik at ambassaden kunne svare dersom det skulle komme noen forespørsel om støtte.⁸¹ Da ambassaden i Kairo ikke fikk et tydelig svar, purret ambassadør Ibsen 26. november 1975 og ba om et svar som han kunne gi libanesiske myndigheter, da han skulle i en mottagelse neste dag.⁸² UD svarte ambassadøren at temaet ikke hadde vært oppe til diskusjon, men at det var lite penger igjen på budsjettet. UD ville ikke diskutere støtte til Libanon med mindre det kom en anmodning om støtte fra libanesisk hold.⁸³ Det var på dette tidspunktet ikke aktuelt for Utenriksdepartementet selv å ta initiativ til å gi nødhjelp til Libanon. Utenriksminister Knut Frydenlund hadde før dette omtalt situasjonen i Libanon i sitt foredrag til Stortinget 7. november 1975. Borgerkrigen kom imidlertid i skyggen av avtalen mellom Israel og Egypt om israelsk tilbaketrekking fra Sinai og fredsprosessen mellom Israel og dets arabiske naboland, og ikke minst palestinerne.⁸⁴

1976 – Røde Kors prioriteres

Røde Kors kom mot slutten av november 1975 med et ønske om bidrag fra UD til deres arbeid ved feltsykehusene i Beirut.⁸⁵ Denne søknaden ble innfridd i mars 1976, da UD ga 300 000 kroner til Røde Kors' arbeid i Libanon.⁸⁶ Ambassadør Ibsen i Kairo mente dette var en

⁷⁷ UD, *Utenriksdepartementets kalender, 1975*, Utenriksdepartementet, 1975: 103

⁷⁸ UD, *Utenriksdepartementets kalender, 1977*, Utenriksdepartementet, 1977: 103

⁷⁹ UD 76.8/67 bind 1: Ambassaden i Kairo til UD, 31.10.1975

⁸⁰ UD 76.8/67 bind 1: Ambassaden i Kairo til UD, 31.10.1975

⁸¹ UD 76.8/67 bind 1: Ambassaden i Kairo til UD, 31.10.1975

⁸² UD 76.8/67 bind 1: Ambassaden i Kairo til UD, 26.11.1975

⁸³ UD 76.8/67 bind 1: UD til ambassaden i Kairo, 27.11.1975

⁸⁴ Stortingstidende 1975-1976, 7.11.1975: 651-652

⁸⁵ UD 76.8/67 bind 1: Røde Kors til UD, 27.11.1975

⁸⁶ UD 76.8/67 bind 1: UD til ambassaden i Kairo, 24.2.1976

gylden anledning for UD til å fremme Norges anskuelse i de arabiske landene. Ambassadøren viste til Norges rykte som pro-israelsk og foreslo å kunngjøre det norske bidraget i libanesisk media.⁸⁷ Dette kunne senere det norske konsulatet i Beirut informere om at hadde blitt gjort, både gjennom aviser og radio.⁸⁸

Samtidig som flere frittstående humanitære organisasjoner drev hjelpearbeid, gjennomførte FN sine egne programmer for å bedre situasjonen til de 400 000 personene det var anslått at ble påvirket av krigshandlingene i denne fasen.⁸⁹ FN ønsket å bedre situasjonen og å hjelpe de som led på grunn av urolighetene gjennom FNs egne organisasjoner. Finansieringen av dette var tenkt å skje gjennom bidrag fra medlemslandene, og en appell om støtte kom i starten av mars 1976. FNs høykommissær for flyktninger, ledet av danske Ole Volting, trengte 25,5 millioner dollar, og ønsket at Norge skulle være med å bidra. Dette ble uttrykt gjennom en telefonsamtale til UDs Knut Thommessen. Thommessen bemerket at det ikke var noen tvil om at Libanon trengte hjelp til å bygge landet opp igjen. Han ønsket å forhøre seg med Sveriges og Danmarks utenrikstjenester for å høre hvordan de ville forholde seg.⁹⁰

Etter å ha kommunisert med de skandinaviske utenrikstjenestene viste det seg at verken Sverige eller Danmark tenkte å svare på FNs forespørsel med økonomiske bidrag, da de begge hadde gitt støtte tidligere. Danskene hadde gitt omkring 300 000 danske kroner gjennom det danske Røde Kors og svenskene hadde gitt 300 000 svenske kroner gjennom det svenske Røde Kors. Svenskene hadde også gitt 5000 tonn hvete til FN-organisasjonen Verdens matvareprogram (WFP).⁹¹ Imidlertid var alle de tre nordiske naboene enige i en ting; «gjenoppbygningen kunne best bekostes av Libanons rike arabiske nabostater.»⁹²

---

⁸⁷ UD 76.8/67 bind 1: Ambassaden i Kairo til UD, 24.2.1976

⁸⁸ UD 76.8/67 bind 1: Det norske konsulatet i Beirut til ambassaden i Kairo, 14.3.1976

⁸⁹ UD 76.8/67 bind 1: FNs høykommissær for flyktninger til UD, 4.3.1976

⁹⁰ UD 76.8/67 bind 1: Notat av Knut Thommessen, *Hjelp til gjenoppbygning av Libanon*, 5.3.1976

⁹¹ UD 76.8/67 bind 1: Notat av Knut Thommessen, *Hjelp til gjenoppbygning av Libanon*, 5.3.1976: håndskrevet notat signert Thommessen, 15.3.1976

⁹² UD 76.8/67 bind 1: Notat av Knut Thommessen, *Hjelp til gjenoppbygning av Libanon*, 5.3.1976: håndskrevet notat signert Thommessen, 15.3.1976

Krigen tar en ny vending – Syria intervenserer

31. mai 1976 intervenerte syriske styrker offisielt i borgerkrigen i Libanon, med klarsignal fra israelsk og amerikansk hold. Syrerne ønsket å forhindre at maronittene tapte borgerkrigen. Dette, fryktet Syria, kunne føre til en deling av Libanon i én muslimsk stat og én kristen stat, hvor den kristne staten ville være en naturlig alliert med Israel. Forlengelsen av dette kunne være en israelsk-syrisk krig, noe Syria ville unngå. Syria ble med dette alliert med Israels allierte, ikke med sine tidligere allierte på den libanesiske venstresiden og palestinerne. På dette tidspunktet hadde syriskkontrollerte styrker allerede vært i landet i fem måneder, siden januar samme år.⁹³ Amerikanerne og israelerne så på dette tidspunktet på syrisk tilstedeværelse som et nødvendig onde for å stabilisere situasjonen i Libanon. Israel godtok syrisk nærvær i Libanon, men satte visse vilkår. Israel ga beskjed om at de ikke ville la syriske styrker avansere mer enn ti kilometer syd for veien mellom Beirut og Damaskus eller true Israels allierte i Libanon. Denne linjen fikk navnet *den røde linjen*, og sto som en tydelig markør for den pragmatiske enigheten mellom de to uvennene Israel og Syria.⁹⁴ Ved starten av juni hadde det syriske nærværet nådd 15 000 soldater, og borgerkrigen hadde tatt en ny vending. Som en respons på det syriske engasjementet i konflikten opprettet Den arabiske liga en fredsstyrke som skulle bidra til å opprettholde roen i Libanon og unngå en eskalering av konflikten. Den arabiske fredsstyrken besto i hovedsak av syriske styrker og var i praksis en legitimering av det syriske nærværet.⁹⁵

Den syriske intervensjonen presset frem en slutt på stridighetene i Libanon. Syrias president Hafez al-Assad's innsats ledet frem til at Den arabiske liga i prinsippet godtok at Syria gikk inn i Libanon og tok ansvar for å opprette en tilnærmet fredelig tilstand. Motstanden de syriske styrkene møtte var kraftigere enn de hadde forutsett og syrerne fikk ikke den kontrollen de hadde sett for seg, men involveringen bidro til at borgerkrigen tok slutt. I det minste midlertidig.⁹⁶ Den syriske fremmarsjen ble i sør stanset av begrensninger satt av Israel, den såkalte *røde linjen*, mens de i resten av landet møtte kraftig motstand fra den

---

⁹³ Rabinovich, Itamar, *The War for Lebanon, 1970-1983*, Cornell University Press, Ithaca, 1984: 49-5; Traboulsi 2012: 203; Waage, 2013: 229-230

⁹⁴ Traboulsi, 2012: 200-201; Waage, 2013: 229-230, 232

⁹⁵ Rabinovich, 1984: 56; Traboulsi 2012: 203

⁹⁶ Rabinovich, 1984: 55-56

libanesiske og palestinske venstresiden. Den militære invasjonen var i det store og hele mislykket.⁹⁷

Det Libanon som nå befant seg i en ny fase var et land der det meste av den statlige strukturen var ødelagt. Det fantes ingen sterk hær som var lojal mot regjeringen, regjeringens makt var begrenset. I tillegg var det sterke krefter utenfor statsapparatet som ønsket å påvirke landets utvikling. Det var en svak stat med få ressurser og sviktende støtte som skulle ta fatt på oppgaven med å gjenoppbygge landet etter den ødeleggende borgerkrigen.⁹⁸

Røde Kors kom på ny med et ønske om bidrag til sitt arbeid i Libanon i mai. Den internasjonale Røde Kors-komiteens anmodning om støtte kom til UD både via Norges Røde Kors og den norske FN-delegasjonen i Genève.⁹⁹ Spesielt i Beirut var situasjonen prekær, og behovet for hjelp var stort. Både FN, Det internasjonale Røde Kors og organisasjonen *Terre des Hommes* meldte om store behov for økonomisk støtte. I UD ble det ansett som best å kanalisere den norske støtten gjennom Røde Kors. Ved å gi støtten samlet, ville den komme til bedre nytte enn dersom en valgte å spre støtten på flere mottakere.¹⁰⁰ Røde Kors mottok i midten av juni 1976 500 000 kroner til å videreføre sitt arbeid i Libanon.¹⁰¹

Hans Wilhelm Longva, *chargé d'affaires* ved ambassaden i Kairo, sendte 29. juni 1976 hjem en ny evaluering av situasjonen i Beirut og omegn. I rapporten skrev Longva om et enormt behov for hjelp og en meget anstrengt humanitær situasjon.¹⁰² Etter Longvas syn «bør en allerede på det nåværende stadium vurdere hvordan en fra norsk side mest effektivt kan hjelpe.»¹⁰³ To uker senere ventet UD at en ny anmodning om støtte ville komme inn fra Røde Kors innen kort tid. Det ble fremholdt at norsk bistand «bør fortsatt kanaliseres gjennom N.R.K [Norges Røde Kors] og feltsykehuset.»¹⁰⁴

---

⁹⁷ Rabinovich, 1984: 55; Traboulsi, 2012: 205; Waage, 2013: 232

⁹⁸ Rabinovich, 1984: 57-59

⁹⁹ UD 76.8/67 bind 1: Røde Kors til UD, 24.5.1976; UD 76.8/67 bind 1: Den norske FN-delegasjon i Genève til UD, 28.5.1976

¹⁰⁰ UD 76.8/67 bind 1: Ambassaden i Bern til UD, 1.6.1976

¹⁰¹ UD 76.8/67 bind 1: Finansdepartementet til UD, 14.6.1976

¹⁰² UD 76.8/67 bind 1: Ambassaden i Kairo til UD, 29.6.1976

¹⁰³ UD 76.8/67 bind 1: Ambassaden i Kairo til UD, 29.6.1976

¹⁰⁴ UD 76.8/67 bind 1: Ambassaden i Kairo til UD, 29.6.1976

Kontakt med palestinerne

Palestinerne var meget delaktige i den første fasen av borgerkrigen. Samtidig var de blant dem som merket krigen mest på kroppen. Mange av de palestinske flyktningene i Libanon bodde i flyktningleirer som i praksis var egne bydeler i Beirut eller lå i umiddelbar nærhet til hovedstaden. Disse områdene ble hardt rammet av krigen, og flere palestinske flyktningleirer kom under kraftige angrep fra falangistene. Situasjonen forverret seg i januar 1976 da falangiststyrker gikk til angrep på de palestinske leirene i Karantina og Maslagh i Beirut. Som en respons på angrepene gikk Den palestinske frigjøringsorganisasjonen (PLO) til angrep på den kristne byen Damur sør for Beirut, og beleiret denne. Mange sivile ble drept i begge tilfellene, og angrepene bidro uten tvil til at de allerede kummerlige humanitære forholdene ble ytterligere forverret. Med eskaleringen av konflikten og de direkte angrepene på sivile så vel som geriljasoldater, utviklet det seg en humanitær krise i landet.¹⁰⁵

Sommeren 1976 ble UD kontaktet av PLOs representant i Sverige, Daoud Kaloti. PLO ønsket at Norge skulle yte bistand til palestinerne i Libanon. Til dette kunne UD svare at Norge allerede hadde gitt 800 000 kroner til Røde Kors' feltsykehus i Beirut, og at disse pengene også skulle komme palestinerne til gode. Det ville være naturlig at eventuell fremtidig støtte til Libanon ville gå til å videreføre driften av feltsykehuset, mente UD.¹⁰⁶ Også i en samtale med en norsk privatperson som hadde engasjert seg for palestinerne, Anne Jensen, ble det fremholdt at den beste måten for Norge å bidra humanitært var å opprettholde driften av feltsykehuset. Røde Kors' virksomhet dekket alle de involverte gruppene, og ved å kanalisere støtten gjennom Røde Kors unngikk UD å virke partiske i konflikten.¹⁰⁷

3. august 1976 la Røde Kors på ny inn en anmodning om støtte til driften av hjelpearbeidet i Libanon. Det ble bedt om 500 000 kroner til fortsatt drift av sykehuset i tillegg til støtte til innkjøp og transport av forsyninger. Organisasjonen meldte om en forverret situasjon og et

---

¹⁰⁵ Rabinovich, 1984: 49-50; Traboulsi 2012: 198-199

¹⁰⁶ UD 76.8/67 bind 1: Notat UD, *Anmodning fra PLO om norsk humanitær bistand til de palestinske flyktningeleirene i Libanon*. 7.7.1976

¹⁰⁷ UD 76.8/67 bind 1: Notat til utenriksministeren, 20.7.1976

økt behov for hjelp.¹⁰⁸ Allerede neste dag ble saken behandlet i UD. Departementets forslag var å gi to millioner kroner til videre drift av feltsykehuset. Støtten ble vedtatt 6. august.¹⁰⁹

Det var tydelig at det var viktig for UD ikke å velge side i konflikten. Ved å bruke Røde Kors som mellomledd for bistanden ville UD fordele støtten på de stridende parter og mellom sivile og aktivt kjempende. Samtidig er det nærliggende å anta at Røde Kors med sitt apparat og sine medarbeidere på bakken i de påvirkede områdene hadde en bedre oversikt over hvordan pengene kunne komme til best mulig nytte. Denne fremgangsmåten ville også hjelpe UD å fremstå som upartiske.

Vendepunktet?

Kampene rundt og beleiringen av den palestinske flyktningleiren Tel al-Zaatar, som ble angrepet og beleiret av falangiststyrker fra sommeren 1976, sto frem som periodens mest fremtredende hendelse.¹¹⁰ Flyktningleiren, som i praksis var en bydel i Beirut, kom under angrep og ble beleiret fra juni 1976.¹¹¹ Hendelsene ble tett dekket av norske medier, som utover sommeren meldte om harde kamper og store tap i Beirut. *Aftenposten* fulgte utviklingen i beleiringen med en stor mengde artikler.¹¹² Det ble advart om at «[d]ersom de kristne styrkene i Libanon klarer å erobre de to flyktningleirene Tel Al-Zaatar og Jisr Al-Basha som har vært beleiret i åtte dager, er det fare for et alvorlig blodbad.»¹¹³ Tel al-Zaatar falt til slutt den 12. august 1976. I kampene som fulgte ble mesteparten av de rundt 20 000 innbyggerne jaget på flukt, mens omkring 2000 palestinere ble massakrert, halvparten av disse etter at leiren hadde heist hvite flagg.¹¹⁴

---

¹⁰⁸ UD 76.8/67 bind 1: Røde Kors til UD, 3.8.1976

¹⁰⁹ UD 76.8/67 bind 1: Røde Kors til UD, 3.8.1976; UD 76.8/67 bind 1: Foredrag til statsråd, 4.8.1976; UD 76.8/67 bind 1: Notat UD 6.8.1976

¹¹⁰ Traboulsi, 2012: 204

¹¹¹ Rabinovich, 1984: 55

¹¹² *Aftenposten* 24.6.1976; *Aftenposten* 25.6.1976; *Aftenposten* 28.6.1976; *Aftenposten* 30.6.1976; *Aftenposten* 1.7.1976; *Aftenposten* 2.7.1976; *Aftenposten* 3.7.1976; *Aftenposten* 5.7.1976; *Aftenposten* 9.7.1976; *Aftenposten* 12.7.1976; *Aftenposten* 14.7.1976; *Aftenposten* 16.7.1976; *Aftenposten* 24.7.1976; *Aftenposten* 26.7.1976; *Aftenposten* 27.7.1976; *Aftenposten* 28.7.1976; *Aftenposten* 29.7.1976; *Aftenposten* 31.7.1976; *Aftenposten* 2.8.1976; *Aftenposten* 3.8.1976; *Aftenposten* 4.8.1976; *Aftenposten* 5.8.1976; *Aftenposten* 6.8.1976; *Aftenposten* 7.8.1976; *Aftenposten* 9.8.1976; *Aftenposten* 10.8.1976; *Aftenposten* 11.8.1976; *Aftenposten* 12.8.1976; *Aftenposten* 13.8.1976

¹¹³ *Aftenposten* 30.6.1976

¹¹⁴ Traboulsi, 2012: 205; Waage, 2013: 229

Det som må sies å ha vært en massiv dekning av utviklingen i Beirut ble også gjenspeilet i UD. Det ble utarbeidet et utkast til en samlet uttalelse fra de nordiske statsministrene om situasjonen i Libanon. Uttalelsen oppfordret til å støtte Røde Kors i sitt arbeid i den humanitære krisen som utspant seg i Libanon.¹¹⁵ Arbeidet med denne samlede uttalelsen viste at UD var klar over utviklingen i Beirut, og at det store behovet for hjelp var kjent. Videre viser det at Røde Kors var den foretrukne kanalen for nødhjelp og at departementet fortsatt ønsket å samhandle med de nordiske landene.

At Utenriksdepartementet oppfattet situasjonen i Libanon som prekær kom tydelig frem 11. august 1976. Da informerte UD finansdepartementet om at det ved kongelig resolusjon var gitt ekstraordinære bidrag på til sammen syv millioner kroner til FNs høykommissær for flyktninger, FNs organisasjon for palestinske flyktninger og Røde Kors.¹¹⁶

Roligere tider

21. oktober 1976 ble det inngått en avtale om våpenhvile i Libanon, etter en konferanse i Saudi-Arabia.¹¹⁷ Selv om dette ikke betød en absolutt slutt på alle stridshandlinger ga det et opphold i borgerkrigen. Den fremforhandlede våpenhvilen tok ikke på seg å løse noen av de grunnleggende problemene som hadde ført til borgerkrig. Selv om de direkte krigshandlingene opphørte ble mønsteret med angrep, aksjoner og hevnaksjoner mellom de forskjellige fraksjonene i det libanesiske samfunnet opprettholdt.¹¹⁸

Sammen med de interne libanesiske utfordringene var det flere andre faktorer som bidro til å gjøre situasjonen ytterligere ustabil. Libanon var nå under påvirkning av flere forskjellige styrker. Syria, som anså Libanon som en naturlig del av deres interessesfære, sto i landet med militære styrker.¹¹⁹ Den palestinske aktiviteten gjorde at Israels engasjementet i Sør-Libanon økte. Det ble fra israelsk hold hevdet at det for å sikre Israels grenser var nødvendig å støtte de maronittiske militsene i de sørlige delene av Libanon, da den libanesiske hæren ikke

---

¹¹⁵ UD 76.8/67 bind 1: Notat UD, *Utkast til erklæring fra de nordiske statsministre om situasjonen i Libanon*, 11.8.1976

¹¹⁶ UD 76.8/67 bind 1: UD til Finansdepartementet, 11.8.1976

¹¹⁷ Traboulsi, 2012: 207

¹¹⁸ Rabinovich, 1984: 89, 96

¹¹⁹ Rabinovich, 1984: 95; Waage, 2013: 231

gjorde det. Dette gjorde situasjonen ustabil, og fremhevet de libanesiske myndighetenes maktløshet.¹²⁰

Situasjonen utviklet seg til å bli en slags maktbalanse, der de forskjellige partene alle hadde en stilling de kunne tolerere enn så lenge. Ingen av dem var sterke nok til å presse gjennom sin politikk. Denne stillstanden ble ytterligere sementert av den amerikanske politikken overfor regionen. Washingtons førsteprioritet var å opprettholde en viss stabilitet i regionen, og kanskje spesielt i Libanon, som på sett og vis sto i Midtøstens politiske periferi på dette tidspunktet. Stridighetene i Libanon kom i skyggen samtale mellom Egypt og Israel, som ble prioritert høyere av USA. Det viktigste for dem var at situasjonen i Libanon var forutsigbar og ikke skapte uro i regionen.¹²¹

Libanon var blitt sterkt påvirket av krigen. Nærmere én million libanesere var drevet på flukt, og tallet på drepte oversteg 30 000, de materielle skadene var enorme og det offisielle Libanon var knust. Infrastruktur, militærmakt og hjelpearbeid lå utenfor statsmaktens kontroll. Det var på tide å gjenreise landet.¹²² I Norge ble situasjonen vurdert dithen at freden ville være langvarig og at libaneserne burde få hjelp til å gjenoppbygge landet.¹²³ Dette ble også grunnlaget for Norges politikk overfor Libanon i tiden som kom.

Skandinavisk kommunikasjon

I arbeidet med den norske politikken overfor situasjonen i Libanon var de andre skandinaviske landenes handlinger en viktig faktor. Hva som ble gjort i Stockholm og København ble rapportert til Oslo og bidro til at Norges bidrag økte.¹²⁴ Spesielt svenskene var aktive bidragsytere til Libanon. I august 1976 kom det inn meldinger til departementet på Victoria terrasse fra Den norske ambassaden i Stockholm. Ambassaden kunne fortelle at svenskene hadde donert én million svenske kroner til et sykehus som det Svenske Røde Kors hadde ansvaret for, et ekstrabidrag på to millioner svenske kroner til UNRWA, samt tidligere

---

¹²⁰ Rabinovich, 1984: 89; Waage, 2013: 231

¹²¹ Rabinovich, 1984: 90-91; Waage, 2013: 407-414

¹²² Traboulsi 2012: 207; Waage 2013: 229-231

¹²³ UD 76.8/67 bind 1: *Foredrag til statsråd*, 1/12-1976

¹²⁴ Eikrem, 2011: 52; Tamnes, 1997: 345

samme år et bidrag på 3000 tonn hvete til en verdi av omkring to millioner svenske kroner.¹²⁵ I november ga Sverige ytterligere to millioner svenske kroner og 1200 tonn hvetemel til det Svenske Røde Kors.¹²⁶ Utenriksdepartementet fulgte med på hva de andre skandinaviske landene foretok seg på dette området. Dette kan tyde på at nabolandenes bidrag var en faktor som var med i vurderingen av den norske bistandspolitikken

FN ønsket å løse problemene knyttet til finansieringen av hjelpearbeidet i Libanon ved å opprette et trustfond for Libanon. En henvendelse ble sendt til Oslo via den norske FN-delegasjonen i New York, og mottatt 15. november 1976. FN viste til det norske engasjementet, blant annet gjennom fellesuttalelsen fra de nordiske statsministrene, og ønsket at Norge skulle være med på opprettelsen av trustfondet.¹²⁷ FN hadde et ønske om at internasjonal bistand skulle kanaliseres gjennom organisasjonen og fordeles på FNs hjelpeprogrammer. Henvendelsen til Norge kan ha vært et forsøk på å få den norske støtten inn under FNs kontroll.¹²⁸ Det norske svaret var at UD var positivt innstilt på å bidra til et trustfond for Libanon eller nye bidrag til Røde Kors. Også her trakk UD inn Røde Kors, til tross for at forespørselen gikk på bidrag til arbeid i FN-regi. Det norske ønsket om å kanalisere støtten gjennom Røde Kors er gjennomgående tydelig.¹²⁹

Både Sverige og Danmark hadde bestemt å gi to millioner kroner hver. Dette kan ha vært en grunn til at Norge stilte seg positivt til å bidra med flere millioner kroner selv. Det tok kun fire dager før det forelå et forslag til nye bidrag til Libanon. Det ble tilrådd å gi to millioner kroner til Den internasjonale Røde Kors-komiteen og én million kroner til FNs trustfond for Libanon.¹³⁰ FN hadde i tillegg ytret ønske om at Norge skulle bistå libanesiske med kunstgjødsel.¹³¹ Behovet for kunstgjødsel i Libanon var verdsatt til omtrent 43 millioner kroner, og Norge ble spurt om det «helt eller delvis kan stille denne bistand til rådighet i form av kontanter eller kunstgjødsel».¹³² Det ble antatt av departementets politiske seksjon i 1. politiske kontor at et eventuelt norsk bidrag til kunstgjødsel ville måtte være på minimum ti millioner kroner. Dette var det ikke penger til på budsjettet for 1976. Det ble heller ikke

---

¹²⁵ UD 76.8/67 bind 1: Ambassaden i Stockholm til UD, 13.8.1976

¹²⁶ UD 76.8/67 bind 1: Presseuttalelse Sveriges Utenriksdepartement 11/11-1976

¹²⁷ UD 76.8/67 bind 1: FN-delegasjonen New York til UD, 15.11.1976

¹²⁸ Simensen, 2003: 51-52

¹²⁹ UD 76.8/67 bind 1: FN-delegasjonen New York til UD, 15.11.1976

¹³⁰ UD 76.8/67 bind 1: Notat UD: *Bistand til Libanon*, 19.11.1976

¹³¹ UD 76.8/67 bind 1: Notat UD: *Bistand til Libanon*, 19.11.1976

¹³² UD 76.8/67 bind 1: Notat UD: *Bistand til Libanon*, 19.11.1976

anbefalt at det ble tatt penger til dette fra budsjettet for krisebevilgninger for 1977, da dette budsjettet i sin helhet var på 90 millioner kroner. Det ville med andre ord ha utgjort et kraftig innhugg i budsjettet. Videre ble det ansett som usikkert om kunstgjødsel var noe som i det hele tatt burde finansieres av bevilgningen for katastrofe- og humanitærhjelp. På dette punktet ble det tatt dissens fra både ekspedisjonssjef Kjeld Vibe og statssekretær Thorvald Stoltenberg. De mente begge at spørsmålet om kunstgjødsel burde utredes videre.¹³³

I tillegg til økonomisk støtte ønsket også Røde Kors fiskehermetikk. Ønsket om 50 tonn fiskehermetikk, til en verdi på omkring 800 000 kroner, ble kommunisert til den norske ambassaden i Kairo fra Den Internasjonale Røde Kors-komiteens representant i Libanon, Jean Hoefliger, overlege Tiedemann ved det norske Røde Kors-sykehuset samt en representant for den libanesiske presidenten.¹³⁴ I løpet av november 1976, hadde også Norsk Folkehjelp og Redd Barna formidlet ønske om støtte til sitt arbeid i Libanon. Det ble foreslått at Norsk Folkehjelp skulle tildeles 500 000 kroner og Redd Barna skulle tildeles 60 000 kroner.¹³⁵

Etter å ha behandlet søknadene ble det avgjort å gi penger til formålene i Libanon, og Norge avsluttet 1976 med nye bidrag. Det ble bevilget én million kroner til FNs særfond for Libanon, 1,5 millioner kroner og 50 tonn fiskehermetikk til Norges Røde Kors, 500 000 kroner til Det norske flyktningråd samt 60 000 kroner til Redd Barna.¹³⁶

I 1976 ble det gitt støtte til en verdi av totalt 14 160 000 kroner fra UD til formål i Libanon. Den totale norske støtten til Røde Kors var på omkring 5,1 millioner kroner. Videre mottok FN 1,5 millioner kroner til sitt særfond for Libanon, mens Den norske flyktninghjelpen fikk 500 000 kroner og Redd Barna 60 000 kroner. I tillegg kom uspesifiserte bidrag til FNs høykommissær for flyktninger, FNs organisasjon for palestinske flyktninger og Røde Kors på totalt syv millioner kroner. Røde Kors var helt tydelig den prioriterte mottageren for UD i 1976, da en stor del av årets bidrag ble kanalisert gjennom organisasjonen. Utbruddet av

---

¹³³ UD 76.8/67 bind 1: Notat UD: *Bistand til Libanon*, 19.11.1976, håndskrevet notat signert Stoltenberg 23.11.1976; håndskrevet notat signert Vibe, udatert; Steenstrup, Bjørn, *Hvem er Hvem? 1979*, Kunnskapsforlaget, Oslo, 1979: 609, 679

¹³⁴ UD 76.8/67 bind 1: Ambassaden i Kairo til UD, 22.11.1976; UD 76.8/67 bind 1: Notat UD: *Libanon. Humanitær hjelp i 1976*, 24.11.1976; UD 76.8/67 bind 1: *Foredrag til statsråd*, 1.12.1976

¹³⁵ UD 76.8/67 bind 1: Notat UD: *Libanon. Humanitær hjelp i 1976*, 24.11.1976

¹³⁶ UD 76.8/67 bind 1: UD til FN-delegasjonen New York, 3.12.1976; UD 76.8/67 bind 1: UD til Norges Røde Kors 6.12.1976; UD 76.8/67 bind 1: UD til Det norske flyktningråd, 6.12.1976; UD 76.8/67 bind 1: UD til Redd Barna, 6.12.1976

borgerkrigen i Libanon ble først og fremst ansett som en humanitær utfordring. Synet på situasjonen var at det var et land og et folk i nød, og den norske politikken som ble ført overfor Libanon må sies å ha vært minimalistisk. Den ble i hovedsak ført gjennom bidrag til humanitære organisasjoner basert på behovet for umiddelbar hjelp. Politikken virker å ha vært påvirket av de rapporter som kom fra landet, først og fremst fra Røde Kors og FN, i tillegg til enkelte rapporter fra ambassaden i Kairo. Det virker som om den utvikling som skjedde innen den norske politikken fulgte utviklingen i krigen. Da krigen raste på sitt verste og lidelsene var som størst økte også de norske bidragene, som bidragene i 1976 viser.

1977: Et roligere år

I januar 1977 besøkte en rekke norske politikere Midtøsten. Dette var første gang representanter fra alle de norske politiske partiene samlet besøkte de arabiske landene. Utenrikskomiteen, med politikere fra alle partier, møtte både Egypts president Anwar Sadat og Kong Hussein av Jordan og besøkte palestinske flyktningleirer. De arabiske lederne gjorde et godt inntrykk på de norske politikerne, og fremsto som kompromissvillige og positive til en fredsavtale med Israel. Besøket tydeliggjorde også for politikerne hvilke forhold mange palestinske flyktninger levde under. Illustrerende er at Tryggve Bratteli sammenlignet forholdene i en av de palestinske flyktningleirene med konsentrasjonsleiren Sachsenhausen, der han selv hadde vært internert under krigen.¹³⁷ Dette skapte økt sympati for palestinerne og palestinerne sak. Mens araberne viste seg som samarbeidsvillige og positive hadde den israelske statsminister Yitzhak Rabin vist seg fra en mindre sjarmerende side, samtidig som den israelske ambassadøren i Norge hadde kommet med sterke ord i pressen. Som en reaksjon på en uttalelse fra Utenrikskomiteens leder, Tor Oftedal, om palestinerne kummerlige forhold i en flyktningleir hadde Israels ambassadør gått meget kraftig ut mot Oftedal. Disse opplevelsene påvirket politikernes syn på palestinerne, israelerne og konflikten i Midtøsten. Utenrikskomiteens medlemmer var toneangivende for utviklingen av den norske utenrikspolitikken og påvirket de norske politikernes syn på Midtøsten, og besøket i regionen kan derfor ha hatt stor påvirkning på Norges holdning til situasjonen der.¹³⁸

---

¹³⁷ Anderson, Gidske, *Tryggve Bratteli*, Gyldendal Norsk Forlag, Oslo, 1984: 139; Tveit, Odd Karsten, *Alt for Israel, Oslo-Jerusalem 1948-1978*, J.W. Cappelens Forlag, Oslo, 1996: 600-601; Waage, 2000: 41-42

¹³⁸ Tveit, 1996: 600-601; Waage, 2000: 41-42

14. februar 1977 søkte Redd Barna om ytterligere støtte til sitt arbeid i Libanon.¹³⁹

Organisasjonen hadde sett seg ut to områder der de skulle drive hjelpearbeid. UD la vekt på at «[i] begge områder er det både kristne og muhammedanere, og såvel de lokale prosjektstyrer som de lokale medarbeidere vil omfatte begge kategorier.»¹⁴⁰ Det forespeilede arbeidet ble ansett som et «utmerket tiltak».¹⁴¹ UD besluttet å bidra til Redd Barnas hjelpearbeid i Libanon, og ga 750 000 kroner den 25. februar 1977.¹⁴² I forkant av det norske bidraget til Redd Barna hadde også Sverige gitt penger, da de i januar donerte fire millioner svenske kroner til FNs og Redd Barnas arbeid i Libanon.¹⁴³ I tillegg ble det gitt 500 000 kroner til FNs Flyktningekommissær som skulle gå til arbeid i Libanon.¹⁴⁴

Etter utbetalingen til Redd Barna i februar var det ingen bidrag eller søknader om penger til hjelpearbeid i Libanon før i slutten av november 1977. 21. november søkte Kirkens Nødhjelp om én million kroner til sitt arbeid i landet, en søknad som imidlertid ikke ble innvilget.¹⁴⁵ Støtten fra UD til Libanon endte med andre ord på 1 250 000 kroner i 1977.

Stille før stormen

Elias Sarkis ble valgt til president i Libanon i september 1976, med velsignelse fra USA og Syria.¹⁴⁶ Den nyvalgte presidenten overtok en nasjon herjet av borgerkrig, og ønsket å sette fokus på å øke stabiliteten og sikkerheten i landet. Selv om landet var sterkt preget av både materielle skader og et stort antall fordrevne libanesere, ønsket Sarkis først og fremst å trygge sikkerhetssituasjonen. I henhold til dette prioriterte han «security before bread» i stedet for sosiale, politiske og økonomiske reformer, som antageligvis var enda mer presserende.¹⁴⁷

---

¹³⁹ UD 76.8/67 bind 1: Redd Barna til UD, 14.2.1977

¹⁴⁰ UD 76.8/67 bind 1: Notat til Politisk Avdeling fra ambassadør Thommessen, *Redd Barna søker om bidrag for sitt humanitære hjelpearbeide i Libanon. (Sic.)* 21.2.1977

¹⁴¹ UD 76.8/67 bind 1: Notat til Politisk Avdeling fra ambassadør Thommessen, *Redd Barna søker om bidrag for sitt humanitære hjelpearbeide i Libanon. (Sic.)* 21.2.1977, håndskrevet notat av J. E. Nyheim på vegne av 1. politiske kontor 21.2.1977.

¹⁴² UD 76.8/67 bind 1: Redd Barna til UD, 3.3.1977

¹⁴³ UD 76.8/67 bind 1: Presseuttalelse Sveriges Utenriksdepartement 20.1.1977

¹⁴⁴ Us 76.8/67 bind 2: Notat til politisk avdeling fra Knut Thommessen, *Libanons ambassade ber om humanitær hjelp til befolkningen i Sør-Libanon.*, 17.7.1979. Informasjon om denne overføringen fremgår ikke av de samtidige kildene fra 1977, men kun i dette notatet to år senere.

¹⁴⁵ UD 76.8/67 bind 1: Kirkens Nødhjelp til UD, 21.11.1977

¹⁴⁶ Traboulsi, 2012: 213; Waage, 2013: 230

¹⁴⁷ Traboulsi, 2012: 213; Waage 2013: 230

I 1977 endret bildet seg i Libanon, og krigshandlingene svant hen i Beirut. Æren for dette må imidlertid tilskrives andre forhold enn Sarkis' tiltak. Hovedårsaken til endringen var at mye av krigshandlingene flyttet seg til Sør-Libanon. Dette var primært fordi PLO benyttet grenseområdene til å gå til angrep mot mål i Israel.¹⁴⁸

Israel på sin side var preget av Menachem Begins valgseier i 1977. Den nye statsministeren sto for en mer offensiv og aktiv politikk enn sin forgjenger Yitzhak Rabin, og hadde en mer positiv innstilling til de kristne libanesiske militsene.¹⁴⁹ Israel hadde siden 1976 støttet Saad Haddad og hans milits Free Lebanese Army (FLA). Haddad hadde desertert fra den libanesiske hæren og etablert en kristen hær i Sør-Libanon. FLA hadde tette bånd til Israel og mottok både utstyr og trening fra israelerne. Fra israelsk side var støtten til FLA en måte å sikre sin nordlige grense mot PLOs angrep, ikke nødvendigvis å påvirke indre libanesiske anliggende. Den israelske interessen for Libanon var kraftig dominert av palestinerne i landet, og Israel prioriterte dette mer enn krisen i Libanon. Det var viktigere å bygge opp en sterk støttespiller mot palestinerne enn å skaffe stabilitet og en sterk statsmakt i Libanon.¹⁵⁰ Samtidig som Israels støtte til de kristne økte skiftet den syriske sympatien i Libanon fra de konservative og kristne militsene på den libanesiske høyrefløyen til palestinerne og den libanesiske venstrefløyen. Syrerne ønsket primært å opprettholde ro og orden i Libanon, og skiftet alliansepartnere ettersom situasjonen krevde det. Høyresiden i Libanon skiftet da også sitt syn på Syria, fra en alliert til en okkupasjonsmakt. Dette innebar også at Israel og Syria igjen sto på hver sin side av konflikten i Libanon.¹⁵¹

Ved utgangen av 1977 hadde Libanon etablert et visst nivå av normalitet og de interne krigshandlingene var langt ifra på samme nivå som de hadde vært de foregående årene. Likevel var det store utfordringer i landet. Splittelsen mellom de forskjellige folkegruppene og militsene i landet økte, og Syria og Israel var dypt involvert i libanesiske anliggender. Det hang mørke skyer over den libanesiske horisonten.¹⁵²

---

¹⁴⁸ Rabinovich, 1984: 109; Waage, 2013: 231-233

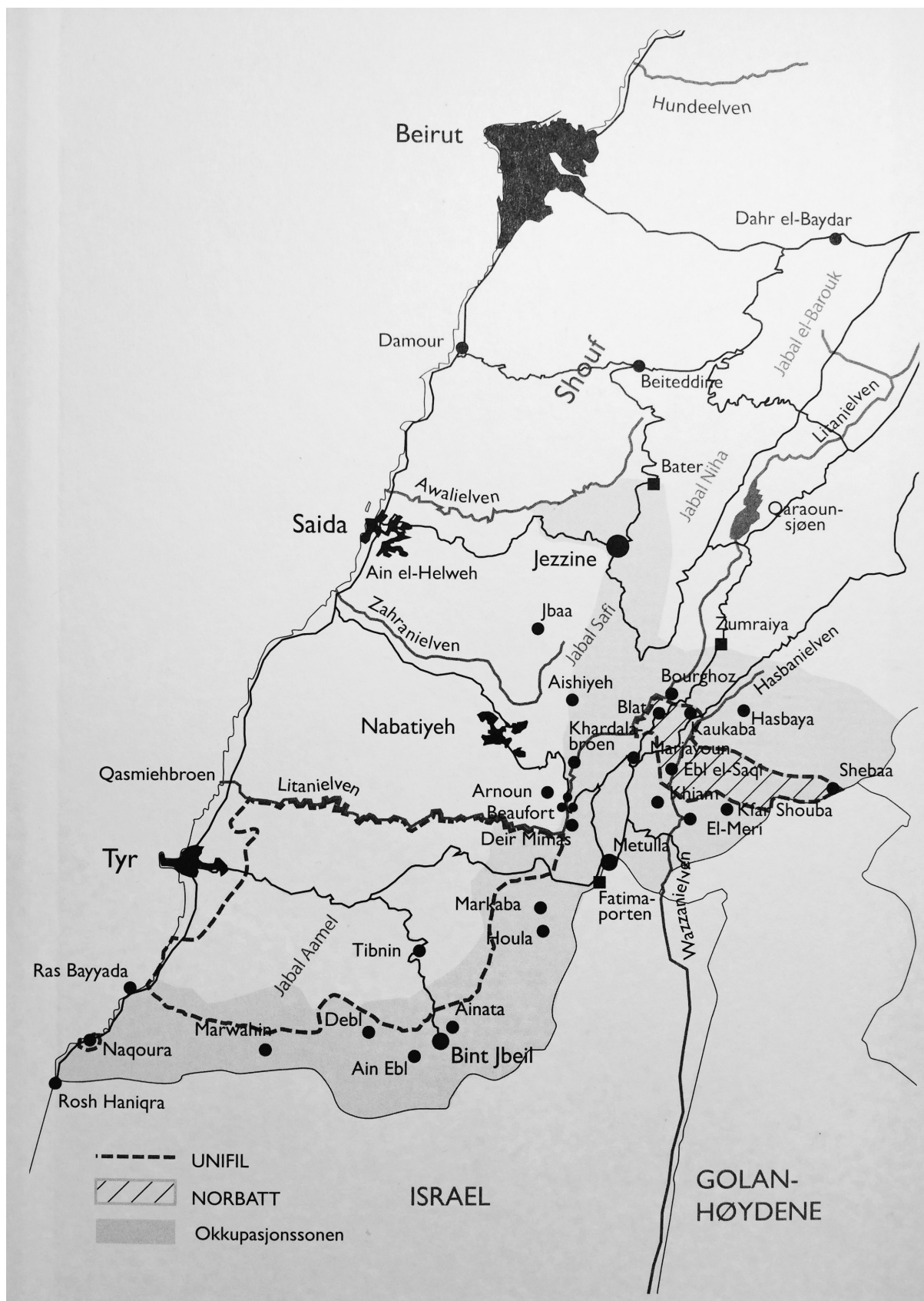
¹⁴⁹ Rabinovich, 1984: 106

¹⁵⁰ Rabinovich, 1984: 106-109; Traboulsi, 2012: 212; Waage, 2000: 42

¹⁵¹ Rabinovich, 1984: 110; Traboulsi, 2012: 212

¹⁵² Waage, 2013: 230-231

2: Utplasseringen av UNIFIL og den norske UNIFIL-bataljonen (Norbatt) og den israelske okkupasjonssonen.¹⁵³

¹⁵³ Tveit, 2010

4. 1978-1981: Norge engasjerer seg

Da Israel iverksatte *Operasjon Litani* våren 1978 tok urolighetene i Libanon en ny vending. Krigshandlingene medførte store humanitære utfordringer i landet. I Norge reagerte både det offentlige og det private. Hendelsene skulle komme til å medføre en kraftig økning i det norske engasjementet i både Libanon og Midtøsten da Norge bestemte seg for å ta del i FNs fredsbevarende styrker i Libanon (UNIFIL), samtidig som norske organisasjoner drev nødhjelpsarbeid delvis finansiert av Utenriksdepartementet (UD). Hvordan påvirket hendelsene i Libanon og det økte engasjementet det norske synet på konfliktene i Libanon og partene i konflikten?

Operasjon Litani

I Libanon var Elias Sarkis president. Han hadde kommet til makten høsten 1976, en avgjørelse som var blitt velsignet av både USA og Syria. Sarkis var maronitt og baserte mye av sitt styre på støtten fra Syria. Sarkis' Libanon var et land herjet av borgerkrig og splittet mellom forskjellige fraksjoner, delt langs både politiske, religiøse og geografiske skillelinjer. Et resultat av dette var at PLO og palestinerne fikk et tilnærmet fritt spillerom, spesielt i Sør-Libanon. Israel godtok syrisk tilstedeværelse i Libanon, så lenge syrerne unngikk områder der de kunne true Israel eller deres libanesiske allierte. Sør-Libanon var helt utenfor statens kontroll og ikke en del av aksjonsområdet til syrerne i landet, etter krav fra Israel, noe som gjorde at PLO fikk etablert seg relativt uhindret. Palestinerne brukte grenseområdet som utgangspunkt for aksjoner rettet mot Israel, og aktiviteten og volden i området økte. For å bøte på den urolige situasjonen ble det foreslått å sette inn den libanesiske hæren. Dette satte israelerne og falangistene i sør seg imot. De ønsket heller å basere seg på Saad Haddads milits, en kristen milits som var positivt innstilt til Israel og samarbeidet tett med naboen i sør. På denne måten ville området bli kontrollert av Israel og deres allierte. Samtidig som palestinerne ble bedre sikret ble falangistene på å skaffe seg kontrollen i sør.¹⁵⁴

---

¹⁵⁴ Cobban, 1987: 151-154; Rabinovich, 1984: 107-111; Traboulsi, 2012: 207-213; Waage, 2013: 231-233

I starten av 1978 hadde Israel sett seg lei på den palestinske aktiviteten i Sør-Libanon. Israelerne hadde siden 1975 forsøkt å holde seg utenfor konflikten i Libanon, i det minste militært. I stedet for å sette inn egne styrker hadde israelerne brukt omkring 150 millioner dollar for at Haddads milits skulle være sterk nok til å holde områdene langs Israels nordlige grense under kontroll slik at palestinske grupper ikke skulle kunne angripe Israel. Denne kontrollen var med israelske øyne sentralt for at sikkerheten i Nord-Israel skulle være ivaretatt. På israelsk side hadde ideen om en militær aksjon rettet mot palestinerne i Sør-Libanon vokst frem i enkelte kretser, både i hæren og blant politikere. Dette resulterte i at planer for en operasjon inn i Libanon ble utformet av blant annet statsminister Menachem Begin, som hadde kommet til makten etter valget i 1977.¹⁵⁵

Da en gruppe palestinere kapret en buss i Israel og tok passasjerene som gisler, med det utfall at 37 mennesker ble drept, så Israel på det som en tilstrekkelig legitim grunn til å gå inn i Libanon. Den israelske invasjonen av Libanon, med kodenavnet *Operasjon Litani*, ble iverksatt 14. mars 1978, tre dager etter terrorangrepet i Israel. Angrepet var direkte rettet mot PLO og de palestinske geriljasoldatene som opererte i grenseområdene sør i Libanon. Den israelske hæren avanserte helt til den kom til elven Litani og ble stoppet av at USA fikk gjennom to resolusjoner i FN 19. mars. Den ene krevde at Israel skulle trekke sine styrker tilbake mens den andre vedtok opprettelsen av en internasjonal fredsbevarende styrke. Styrken fikk navnet *United Nations Interim Force in Lebanon* (UNIFIL). Denne skulle få stor innvirkning på Norges forhold til konfliktene i Midtøsten og ikke minst Libanon.¹⁵⁶

Nye roller for Norge i Midtøsten

Etter at UNIFIL ble opprettet av FN 19. mars 1978 var det neste skrittet å få FNs medlemsland til å stille personell, materiell og økonomiske midler til rådighet for den nyopprettede fredsstyrken.¹⁵⁷ Norge var et av landene FN henvendte seg til. Den formelle forespørselen fra FN om norsk deltagelse i den nyopprettede UNIFIL-styrken ble mottatt 21.

---

¹⁵⁵ Traboulsi, 2012: 212; Waage, 2013: 232-233

¹⁵⁶ Waage, 2013: 233-234

¹⁵⁷ Waage, 2013: 233-234

mars 1978.¹⁵⁸ 21. mars var i 1978 i påskeuken, noe som betød at mange sentrale personer var bortreist. Blant de som hadde reist på påskefjellet var Kong Olav og statsminister Odvar Nordli, begge uten telefonlinje på hytta. I tillegg var utenriksminister Frydenlund på reise i Kina, så det var Kirke- og undervisningsminister Bjartmar Gjerde som var fungerende statsminister. Gjerde visste at det ikke ville bli noen diskusjoner omkring hvorvidt Norge skulle stille styrker til FNs disposisjon i Libanon, men det var like fullt nødvendig å vedta et slikt bidrag i statsråd. Kongen og statsministeren ble hentet av de to helikoptrene Forsvaret hadde til disposisjon, mens et tilstrekkelig antall statsråder til at et gyldig vedtak kunne fattes ble hentet med bil. I statsråd 22. mars, altså allerede dagen etter den offisielle forespørselen fra FN kom, vedtok ti statsråder at norske soldater skulle delta i FN-styrkene i Libanon.¹⁵⁹

Forsvaret var ikke uforberedt da henvendelsen om å klargjøre en norsk kontingent til UNIFIL kom 21. mars 1978. Forsvaret hadde fulgt utviklingen i Libanon og i FN, der det var kjent at det ble pratet om en fredsbevarende styrke i Libanon og norsk deltagelse. Forsvarets Overkommando (FO) hadde arbeidet med problemstillingene knyttet til operasjonen siden 18. mars. Forsvaret jobbet raskt, og allerede 28. mars skulle soldatene fra beredskapsstyrken møte i leiren. Styrkene ble i all hast tildelt det som ble ansett som nødvendig utstyr og klarstilt for Libanon. De 698 medlemmene av den norske kontingenten dro de første dagene i april 1978.¹⁶⁰ Effektiviteten og den korte responstiden til Norge og Forsvaret er et tegn på at hendelsene i Libanon ble fulgt tett og at ønsket om å bidra til å få en slutt på konflikten var stort. Da regjeringen vedtok å stille med norske soldater til tjeneste i en konfliktsone økte det norske engasjementet i Midtøsten markant, samtidig som Norge inntok en ansvarsrolle i regionen. Ved å sende norske personer til Libanon med arbeidsoppgaver der livsfare er en del av hverdagen viste norske politikere tydelig at Norge var villig til å ta en viss risiko for å bidra til å få opprettet ro og orden i Libanon.

Den norske deltagelsen i UNIFIL var i overensstemmelse med den politikken Norge førte i Midtøsten på denne tiden. De norske holdningene hadde i en lengre periode beveget seg fra et markant Israelvennlig ståsted mot et mer nyansert standpunkt, ettersom palestinerne situasjon ble mer synlig og at Israel viste seg som en sterkere militærmakt i tiden etter Seksdagerskrigen i 1967. Denne holdningsendringen var imidlertid mer fremskreden blant

---

¹⁵⁸ Strømmen, Wegger og Dag Leraand, *I kamp for fred. UNIFIL i Libanon – Norge i UNIFIL, 1978-1998*, Gazette bok, Oslo, 2005: 109

¹⁵⁹ Strømmen og Leraand, 2005: 109-111; Tveit, 1996: 655-658

¹⁶⁰ Strømmen og Leraand, 2005: 112-120; Tveit, 1996: 658

enkelte politikere og diplomater enn i befolkningen generelt. Et eksempel på dette er da utenriksminister Knut Frydenlund bestemte at Norge skulle stemme for at PLO-leder Yasir Arafat skulle få tale i FN i 1974. Både i befolkningen og blant politikere reagerte mange svært negativt på beslutningen, også innad i Arbeiderpartiet, og Frydenlund ble møtt av betydelig politisk motgang. Israel hadde fortsatt mange venner i Norge.¹⁶¹

Norge søkte i sin utenrikspolitikk for øvrig å innta en posisjon der de vanskeligste valgene kunne bli unngått samtidig som samarbeid innad i internasjonale organisasjoner og mellom stater var ansett som meget viktig. Norge økte sitt internasjonale engasjement og gikk mer aktivt inn i Det internasjonale energibyrået (IEA) fra 1978 og opprettet kontakt med Organisasjonen av arabiske oljeeksporterende land (OAPEC).¹⁶²

Invasjonens etterdønninger

Den israelske invasjonen skapte nye utfordringer knyttet til flyktningssituasjonen i Libanon, både for de rammede og de som forsøkte å hjelpe. Omkring 200 000 mennesker flyktet nordover fra Sør-Libanon som en følge av den israelske bombingene av området.¹⁶³ Ifølge FN hadde de akutte humanitære behovene etter borgerkrigen i 1975 og 1976 blitt dekket, men med den israelske invasjonen oppsto nye behov.¹⁶⁴ Økningen av internt fordrevne bidro til å forverre den allerede pressede humanitære situasjonen i landet. Røde Kors' medarbeidere i landet så dette, og ba Utenriksdepartementet om penger til sitt arbeid for å kunne bedre flyktningssituasjonen.¹⁶⁵ Den norske ambassaden i Kairo, som oversendte beskjeden til departementet 21. mars 1978, foreslo at Røde Kors skulle tildeles én million kroner til sitt arbeid i Libanon.¹⁶⁶ Allerede dagen etter, 22. mars, ble det besluttet å gi penger til Røde Kors. I en pressemelding opplyste UD at det var besluttet å gi én million kroner til Røde Kors' arbeid for flyktningene i Libanon.¹⁶⁷ Uttalelsen nevnte både palestinske og libanesiske flyktninger, og viste på denne måten at UD anså at konflikten påvirket både de internt

---

¹⁶¹ Tamnes, 1997: 376-380

¹⁶² Tamnes, 1997: 201-203

¹⁶³ Waage, 2013: 233

¹⁶⁴ UD 76.8/67 bind 2: Den norske FN-delegasjonen i New York til UD, 2.8.1978

¹⁶⁵ UD 76.8/67 bind 2: Ambassaden i Kairo til UD, 21.3.1978

¹⁶⁶ UD 76.8/67 bind 2: Ambassaden i Kairo til UD, 21.3.1978

¹⁶⁷ UD 76.8/67 bind 2: Pressemelding UD, 22.3.1978

fordrevne libaneserne og de palestinske flyktningene.¹⁶⁸ Denne differensieringen kan ha vært påvirket av at UD samme dag mottok en henvendelse fra Palestinafrontens Nils Butenschøn. Etter oppfordring fra PLOs representant Daoud Kaloti sendte Butenschøn en appell til UD om hjelp til arbeidet i Libanon.¹⁶⁹ Denne appellen ble gjentatt i en telefonsamtale der Butenschøn tok kontakt med UD på vegne av PLO for å informere om at bistanden etter PLOs vurdering ikke nådde palestinske flyktninger.¹⁷⁰

31. mars 1978 sendte ambassaden i Beirut et telegram til UD om situasjonen i landet. Ambassaden i Beirut var underlagt Kairo-ambassadør Tancred Ibsen jr. som var sideakkreditert Beirut.¹⁷¹ Ibsen hadde vært i kontakt med FNs hjelpeorganisasjon for palestinske flyktninger i Midtøsten (UNRWA) sin generalkommisær Thomas McElhiney og UNRWAs direktør i Libanon, Thomas Prevot.¹⁷² I løpet av disse samtalene ble det anslått at «ca. 55.000. palestinske flyktninger registrert hos unrwa har forlatt sin bopeler i soer-libanon og soekt tilflukt vesentlig i saida-omraadet og delevis i beirut-omraadet.[sic]». ¹⁷³ UNRWA trengte å skaffe flyktningene mat, klær og husrom og det var mangel på både varme tepper, klær og telt flyktningene kunne bo i. I tillegg til de flyktningene som var registrert hos UNRWA, var det omkring «noen tusen» palestinske flyktninger som ikke var registrert.¹⁷⁴ Disse ble tatt hånd om av PLO. Videre kunne ambassaden fortelle at både Røde Kors og den libanesiske stat arbeidet med å hjelpe de omkring 200 000 menneskene som hadde flyktet fra Sør-Libanon i forbindelse med den israelske invasjonen. Det mest oppsiktsvekkende som kom frem av telegrammet var at libanesiske myndigheter «konsekvent nektet aa gi hjelp til palestinerne». ¹⁷⁵ Dette hadde ført til at det i praksis var blitt slik at arbeidet med å hjelpe de rammede etter Israels invasjon var blitt delt mellom libanesiske myndigheter, UNRWA og PLO slik at hver av dem tok hånd om sin gruppe. Ambassaden antok at den norske støtten var ment å hjelpe alle de rammede og foreslo at Den internasjonale Røde Kors-komitéen burde gjøres oppmerksom på at det var forventet at pengestøtten fra Norge skulle fordeles på Libanons Røde Kors og UNRWA.¹⁷⁶ Departementet ønsket åpenbart å hjelpe de berørte menneskene uavhengig av folkegruppe. Ved å anmode om at Røde Kors fordelte midlene

---

¹⁶⁸ UD 76.8/67 bind 2: Pressemelding UD, 22.3.1978

¹⁶⁹ UD 76.8/67 bind 2: Palestinafronten til UD, 22.3.1978

¹⁷⁰ UD 76.8/67 bind 2: Notat 1. politiske kontor, 30.3.1978

¹⁷¹ *Utenriksdepartementets kalender 1977*, Utenriksdepartementet, 1977: 103

¹⁷² UD 76.8/67 bind 2: Ambassaden i Beirut til UD, 31.3.1978

¹⁷³ UD 76.8/67 bind 2: Ambassaden i Beirut til UD, 31.3.1978

¹⁷⁴ UD 76.8/67 bind 2: Ambassaden i Beirut til UD, 31.3.1978

¹⁷⁵ UD 76.8/67 bind 2: Ambassaden i Beirut til UD, 31.3.1978

¹⁷⁶ UD 76.8/67 bind 2: Ambassaden i Beirut til UD, 31.3.1978

mellom libanesiske og palestinske grupper beholdt Norge sin nøytralitet i konflikten i Libanon.

Da UD svarte Palestinafronten 14. april 1978 henviste departementet til bidraget til Røde Kors, samt at UD 11. mars hadde «besluttet å gi 1 million kroner til FN's Organisasjon for Palestina-flyktninger (UNRWA) som svar på en appell om bidrag til UNRWA's nye hjelpeprogram for de palestinske flyktninger fra Sør-Libanon».¹⁷⁷ Dette viser at de palestinske flyktningenes vilkår i Libanon var kjent blant departementets ansatte og at det var et ønske om å hjelpe palestinerne. Det viser at UD ønsket å hjelpe Libanon, samtidig som det var viktig at palestinerne også mottok hjelp. Det kan ha vært flere årsaker til denne tankegangen. En av dem kan være at Norge unngikk å ta et for klart standpunkt for den ene eller andre parten i konflikten ved å gi støtten gjennom en internasjonal organisasjon og forutsette at støtten skulle komme alle involverte grupper til gode. Et annet moment er at UD ved denne fremgangsmåten støttet palestinerne i Libanon uten å gi direkte støtte til noen palestinske grupper. På denne måten ble det unngått å gi en støtte som kunne fremprovosere kritikk mot utenrikspolitikken.

Oppmerksomheten rundt problemene i Libanon kan ha blitt ytterligere forsterket av at libanesiske myndigheter tok kontakt med UD 4. april 1978. På vegne av den libanesiske regjering sendte Libanons ambassade i Stockholm et brev der det ble bedt om hjelp til å takle krisen i landet.¹⁷⁸ Behovet libaneserne søkte å få dekket var konkret og akutt. Varme tepper var blitt mangelvare i landet, og nå hadde regjeringen sett seg nødt til å ta direkte kontakt med UD for å be om hjelp, og det helst så fort det lot seg gjøre. Videre ba libanesiske myndigheter UD om å bruke sitt gode forhold til norske organisasjoner og foreninger, og videreformidle det akutte behovet Libanon hadde for varme tepper.¹⁷⁹ De norske organisasjoner og foreninger det er snakk om må antas å være de som allerede hadde vært aktive i Libanon, som Røde Kors og Redd Barna. Da libanesiske myndigheter gikk direkte til UD for å be om støtte og i tillegg ba UD om å videreformidle behovet til de nevnte organisasjoner, viser dette at den norske innsatsen, både den offisielle fra den norske stat og den til de humanitære organisasjonene, ble lagt merke til av Libanon.

---

¹⁷⁷ UD 76.8/67 bind 2: UD til Palestinafronten v/Nils Butenschön, 14.4.1978

¹⁷⁸ UD 76.8/67 bind 2: Libanons ambassade i Stockholm til UD, 4.4.1978; Libanon hadde ikke ambassade i Oslo, ambassaden i Stockholm var dermed den nærmeste. Kommunikasjonen til UD gikk derfor gjennom den libanesiske ambassaden i Sverige.

¹⁷⁹ UD 76.8/67 bind 2: Libanons ambassade i Stockholm til UD, 4.4.1978

21. april 1978 rapporterte Den internasjonale Røde Kors-komitéen sin stilling i Libanon internt. Denne rapporten videresendte Norges Røde Kors til UD tre dager senere. Rapporten inneholdt en oversikt over resultatet av Røde Kors-komitéens appell om pengestøtte til sitt arbeid i Libanon. Her kom det frem at Norge hadde donert én million kroner mens Norges Røde Kors hadde bidratt med 550 000 kroner til arbeidet i Libanon.¹⁸⁰ Oversikten viste at Norges Røde Kors var det nest største av de nasjonale Røde Kors-avdelingene, samtidig som Norge var det nest største giverlandet. Av de nasjonale Røde Kors-avdelingene var det kun den svenske som var større. Når en ser tallene i sammenheng med totalsummen for de innsamlede midlene blant de nasjonale avdelingene blir det tydelig at de skandinaviske landene sto for en meget stor andel av pengene.¹⁸¹ Dette viser at det skandinaviske engasjementet var stort, noe som kan ha bidratt til å øke de norske tilskuddene. På det nasjonale planet var Norge fortsatt det neste største giverlandet, men her var det adskillig lenger opp til førsteplassen. På toppen var Canada som hadde bidratt med 4,7 millioner kroner. De andre giverlandene var Sveits, Belgia og Tyskland.¹⁸² Med andre ord må Norge sies å ha vært et av de landene som sto frem da Røde Kors kom med sin appell. UD var oppdatert på situasjonen i landet, og synes å ha følt et økt ansvar for å bidra til å stanse humanitære kriser og å bidra til å bygge opp landet etter å ha gått inn i UNIFIL og på den måten ha blitt kraftig involvert i Libanon.

27. april 1978 ble det meddelt Redd Barna at UD imøtekom deres søknad om én million kroner til sitt arbeid rettet mot barns forhold i Libanon.¹⁸³ En snau måned senere kom Røde Kors med en søknad om 500 000 kroner til støtte til leveranser av transfusjonsblod til Libanon. Denne søknaden ba imidlertid Røde Kors senere om at ble lagt på vent, uten at det ble oppgitt noen årsak.¹⁸⁴

---

¹⁸⁰ UD 76.8/67 bind 2: Norges Røde Kors til UD, *sitrep no 1*, 24.4.1978; De oppgitte summene i rapporten er henholdsvis 354 700 sveitserfranc og 187 250 sveitserfranc. Statistisk Sentralbyrå oppgir gjennomsnittskursen for sveitserfranc i 1978 til 295,39. Dette gir summer på henholdsvis 1 019 815 kroner og 552 387 kroner. Da den oppgitte kursen er et gjennomsnitt er den anta at de opprinnelige bidragene var på én million kroner og 550 000 kroner da de ble bevilget.; www.ssb.no/a/kortnavn/hist_tab/24-28.html, informasjon innhentet 28.20.2015

¹⁸¹ UD 76.8/67 bind 2: Norges Røde Kors til UD, *sitrep no 1*, 24.4.1978

¹⁸² UD 76.8/67 bind 2: Norges Røde Kors til UD, *sitrep no 1*, 24.4.1978; Canadas bidrag var på 1,6 millioner sveitserfranc, omkring 4,726 millioner kroner med en kurs på 295,39.

¹⁸³ UD 76.8/67 bind 2: UD til Redd Barna, 27.4.1978

¹⁸⁴ UD 76.8/67 bind 2: Røde Kors' blodsenter til UD, 11.5.1978; UD 76.8/67 bind 2: Notat Leikvang etter telefonsamtale med Røde Kors, 1.6.1978

26. juli 1978 sendte FN et takkebrev til FN-delegasjonene til de landene som hadde bidratt til FNs særfond for Libanon, blant disse Norge. Vedlagt var en oversikt over hvordan pengene var blitt brukt og hvor mye de forskjellige landene hadde bidratt med. Denne ble videresendt til UD 2. august. Oversikten viste at Norge var en fremtredende bidragsyter til særfondet med sitt bidrag på 190 657 dollar (omkring én million kroner).¹⁸⁵ De største giverlandene var USA og Nederland med henholdsvis fire millioner dollar og én million dollar. Disse to landene sto alene for mesteparten av det totale bidraget som var på like under 6,5 millioner dollar. Andre land som bidro med større summer var Sverige (\$472 534), Danmark (\$345 811), Storbritannia (\$247 525), Norge (\$190 657) og Canada (\$96 154).¹⁸⁶ Altså hadde Norge vært en fremtredende bidragsyter, men minst blant de skandinaviske landene som sto frem som svært aktive bidragsytere, både til Røde Kors og FN. Dette var typisk for perioden, der Norge var aktivt engasjert i Midtøstenspørsmål, men for det meste ble overgått av Sverige og Danmark. Dette gjaldt både økonomiske bevilgninger og politiske standpunkter.

Det skandinaviske engasjementet og samarbeidet i Midtøsten ble ytterligere tydeliggjort 19. september 1978. Da kom Sveriges statsminister Thorbjörn Fälldin og Norges statsminister Odvar Nordli ut med en felles uttalelse om situasjonen i Midtøsten.¹⁸⁷ De ønsket at alle i regionen skulle kunne få leve sine liv i fred og frihet, samt at «[f]red i dette område måste bygga på att alla länders suveränitet och oberoande tryggas inom säkra och erkända gränser och på att alla folks legitima rättigheter tillvaratas.»¹⁸⁸ Uttalelsen viser at Norge var engasjert i spørsmålene knyttet til situasjonen i Midtøsten og at samarbeidsviljen med Sverige var til stede. I uttalelsen gikk Nordli og Fälldin langt i å hevde at også palestinerne og minoritetene i Libanon må høres og gis en reell råderett over sine egne liv. Dette viser at en viss

---

¹⁸⁵ UD 76.8/67 bind 2: Den norske FN-delegasjonen i New York til UD, 2.8.1978; Valutakurser fra Oslo Børs fra Statistisk Sentralbyrås hjemmesider, www.ssb.no/a/histstat/tabeller/24-28.html, informasjon innhentet 17.9.2015. Den oppgitte kursen er 5,25, som gir en sum på 1 000 949,25 kroner. Valutakursen er et gjennomsnitt av året, dermed er det nærliggende å anta at den opprinnelige summen som ble gitt var én million kroner.

¹⁸⁶ UD 76.8/67 bind 2: Den norske FN-delegasjonen i New York til UD, 2.8.1978

¹⁸⁷ *Uttalande av statsminister Odvar Nordli och statsminister Thorbjörn Fälldin om principöverenskommelserna om Mellersta Östern*, 19.9.1978, https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/smk/vedlegg/tidligere-pressemeldinger/1978/svensk_norsk_uttalelse_om_enighet_i_midtoesten.pdf, informasjon innhentet 13.5.2015

¹⁸⁸ *Uttalande av statsminister Odvar Nordli och statsminister Thorbjörn Fälldin om principöverenskommelserna om Mellersta Östern*, 19.9.1978, https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/smk/vedlegg/tidligere-pressemeldinger/1978/svensk_norsk_uttalelse_om_enighet_i_midtoesten.pdf, informasjon innhentet 13.5.2015

holdningsendring hadde funnet sted i Norge. Palestinerne var nå ansett som en egen part i konflikten og en gruppe hvis meninger burde slippes til.¹⁸⁹

Konflikten mellom Libanons forskjellige befolkningsgrupper fortsatte i 1978. Til tross for president Sarkis' sikkerhetspolitikk var Libanon en stat preget av vold og konflikt. Et antall av de kristne gruppene i Libanon hadde gått sammen i koalisjonen Den libanesiske front (LF). Her var Bashir Gemayel, sønn av Pierre Gemayel, som hadde stiftet falangistpartiet, en ledende skikkelse. Under Bashir Gemayels ledelse gikk LFs militser til angrep på de syriske styrkene i den arabiske fredsbevarende styrken (ADF). På dette tidspunktet hadde syrerne i ADF allerede kjempet mot den libanesiske hæren i Beirut. De kjempet om herredømmet i Øst-Beirut i en serie av mindre og større trefninger i gater og smug i Beirut, noe som skapte frykt og ødeleggelser. Etter harde kamper vant LF konfrontasjonen, og syrerne trakk seg tilbake i Øst-Beirut. Etter å ha styrket sin egen posisjon og svekket syrernes, gikk Gemayel til kamp mot Suleiman Frangieh, en annen maronittisk lederskikkelse som var vennligere innstilt til Syria. Dette førte til interne kamper i det maronittiske kjerneområdet i Libanonfjellene. I oktober brøt nye kamper mellom LF og Syria ut i Beirut. Falangistene, som hadde tilholdssted i Øst-Beirut, var utenfor rekkevidde for syriske bakkestyrker. Den røde linjen, som Israel hadde satt i anledning Syrias inntreden i Libanon, nektet syriske styrker å gå inn i områdene i Øst-Beirut der falangistene var. Linjen begrenset bevegelsesmulighetene til de syriske styrkene og holdt dem ute av områder der Israels allierte helst ville få operere uhindret. Da syrerne ikke kunne sette inn bakkestyrker svarte de med å åpne artilleriild rettet mot militsen i Øst-Beirut. Kampene hadde vært harde og skapt mye personskade, internt fordrevne og materielle ødeleggelser.¹⁹⁰

Fiendskapet mellom Syria og falangistene i Libanon kom etter at Syria hadde søkt seg mot den libanesiske venstresiden og PLO. Syria hadde fjernet seg fra den libanesiske høyresiden. Syrerne fremsto nå mer som en okkupasjonsmakt og ikke som en alliert, og falangistene ønsket å øke sin egen makt. Den libanesiske høyresiden hadde mistet en samarbeidspartner, men hadde fått en annen, nemlig Israel. Båndene med Israel ble styrket og høyresiden med

---

¹⁸⁹ *Uttalande av statsminister Odvar Nordli og statsminister Thorbjörn Fälldin om principöverenskommelserna om Mellersta Östern*, 19.9.1978, https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/smk/vedlegg/tidligere-pressemeldinger/1978/svensk_norsk_uttalelse_om_enighet_i_midtoesten.pdf, informasjon innhentet 13.5.2015

¹⁹⁰ Cobban, 1987:162-166; Najem, Tom, 2012: 37; Traboulsi, 2012: 213-216

falangistene i spissen ønsket å engasjere Israel ytterligere i Libanon, også i rent innenrikspolitiske forhold.¹⁹¹

Konfliktnivået var høyt flere steder i Libanon gjennom 1978. Både i Beirut og i Libanonfjellene brøt det ut kamper gjentatte ganger våren, høsten og sommeren. Uenighetene sprang ut av militære utnevnelser, landegrenser mellom klaner og andre interne anliggender. Familier og klaner som lå i strid med hverandre drev en kontinuerlig maktkamp seg imellom. Dette gjorde at en forfremmelse av en offiser kunne skape kraftige reaksjoner fra andre familier som følte seg forbigått. Også i sør var situasjonen ustabil. Området hadde vært preget av militsaktivitet og uroligheter. Den libanesiske regjeringen foreslo å sette inn hæren i området for å få situasjonen under kontroll. Tanken om å bruke hæren for å kontrollere aktiviteten i Sør-Libanon ble støttet av den libanesiske regjeringen, USA og Syria. Israel og Haddad var negative til planen da de hevdet at hæren ikke var nøytral. Israel og Haddad ønsket heller å kontrollere situasjonen selv. Hæren ble likevel satt inn sommeren 1978. Det viste seg raskt at den libanesiske hærens svakhet og den lokale motstanden mot den var for stor. Hæren klarte ikke utrette stort i sør og ga snart opp oppdraget.¹⁹²

Med denne situasjonen på bakken var Norge innstilt på å bidra med humanitær hjelp. Denne hjelpen skulle helst konsentreres gjennom uavhengige og kjente organisasjoner. Dette både for å sikre at hjelpen kom til best mulig nytte, men også for å sikre at Norge unngikk å ta for tydelige standpunkt i konflikten. Norge ønsket å være engasjert i Libanon og Midtøsten og på samme tid opprettholde et nivå av nøytralitet som gjorde at norske diplomater kunne samarbeide med alle involverte i konflikten. Dette kom til syne i forbindelse med krigshandlingene sommeren og høsten 1978, som hadde skapt nye humanitære utfordringer i Libanon. 5. oktober 1978 kom det gjennom FN en appell fra Røde Kors om at en våpenhvile måtte inngås i Beirut slik at de sårede og pleietrengende kunne evakueres.¹⁹³ 18. oktober henvendte Røde Kors seg igjen til UD. Røde Kors hadde hatt store utgifter til arbeidet i Libanon og ba nå om ytterligere 500 000 kroner til å finansiere hjelpearbeidet.¹⁹⁴ Samme dag søkte Kirkens Nødhjelp om 500 000 kroner til sitt arbeid i for de som hadde vært nødt til å forlate sine hjem av forskjellige årsaker.¹⁹⁵ Konflikten som hadde brutt ut i Beirut og omegn i

---

¹⁹¹ Rabinovich, 1984: 109-112

¹⁹² Cobban, 1987: 175; Rabinovich, 1984: 111-112

¹⁹³ UD 76.8/67 bind 2: Den norske FN-delegasjonen i New York til UD, 16.10.1978

¹⁹⁴ UD 76.8/67 bind 2: Røde Kors til UD, 18.10.1978

¹⁹⁵ UD 76.8/67 bind 2: UD til Kirkens Nødhjelp, 8.12.1978

slutten av september hadde skapt en forverring av den humanitære situasjonen. I tillegg til døde og sårede hadde mange forlatt eller blitt fordrevet fra hjemmene sine. Bruken av artilleri hadde i tillegg til personskader skapt store materielle skader og gjort hjelpearbeidet enda vanskeligere. Krigshandlingene hadde skapt økonomiske problemer for de rammede og hindret import av varer gjennom havnen i Beirut. I tillegg nærmet vinteren seg, noe flyktningene ikke var særlig godt rustet for. Situasjonen var med andre ord prekær, og verre skulle det bli.¹⁹⁶

Departementet var innstilt på å innfri begge søknadene. Beslutningen ble gjort enklere av det faktum at Stortinget dagen i forveien hadde gått med på å overføre 15 millioner kroner til budsjettet for katastrofebistand.¹⁹⁷ Søknadene til både Røde Kors og Kirkens Nødhjelp ble innvilget 7. desember 1978.¹⁹⁸ Avgjørelsen om å gi penger synes å ha blitt påvirket av de skandinaviske naboenes engasjement. Det ble henvist til bidrag fra Sverige på fire millioner og et nylig bidrag fra Danmark på to millioner.¹⁹⁹ Det fremstår som at Norge ønsket å opprettholde en viss skandinavisk linje, og å ikke skille seg ut fra nabolandene. Et avvik i bevilgninger kunne muligens oppfattes som et større politisk standpunkt enn det ville gjøre å følge Sverige og Danmark, og dermed få Norge til å fremstå som partisk i konflikten.

Departementets ønske om å kanalisere og til en viss grad favorisere norske organisasjoner kommer til syne når behandlingen av Røde Kors' og Kirkens Nødhjelps søknader sammenlignes med hvordan Caritas' søknad ble behandlet. Caritas' søknad kom inn 27. oktober. Denne ble, av økonomiske årsaker, foreslått utsatt 31. oktober.²⁰⁰ Til sammenligning ble Røde Kors' og Kirkens Nødhjelps søknader holdt åpne i to måneder frem til de ble innvilget, mens Caritas' ble foreslått utsatt allerede etter fire dager. Caritas var også nye i spørsmålet om bistand til Libanon, noe som gjorde det enklere for UD å sette deres søknad på vent. Utenriksdepartementet hadde på dette tidspunktet bevilget fem millioner kroner til nødhjelpsarbeidet i Libanon i 1978.

---

¹⁹⁶ UD 76.8/67 bind 2: Røde Kors til UD, 18.10.1978

¹⁹⁷ UD 76.8/67 bind 2: *Utdrag av protokoll fra morgenmøte/avdelingssjefsmøte 25/10 1978*, 25.10.1978

¹⁹⁸ UD 76.8/67 bind 2: UD til Røde Kors, 8.12.1978; UD 76.8/67 bind 2: UD til Kirkens Nødhjelp, 8.12.1978

¹⁹⁹ UD 76.8/67 bind 2: Notat UD signert Ditlef Knudsen, 27.10.1978,

²⁰⁰ UD 76.8/67 bind 2: Notat UD signert Ditlef Knudsen, 27.10.1978; UD 76.8/67 bind 2: Notat UD signert Ditlef Knudsen, håndskrevet notat signert Kåre Dæhlen datert 31.10.1978, 27.10.1978

UNIFILs bistandsarbeid

Blant soldatene i den norske UNIFIL-bataljonen (Norbatt) oppsto det et ønske om å hjelpe i deres ansvarsområde. Dette var ikke en del av det soldatene skulle gjøre, men arbeidet for å kunne drive hjelpearbeid ble like fullt iverksatt allerede i 1978. Spørsmål knyttet til dette ble drøftet, med det utfall at Forsvarets Overkommando sa at de norske avdelingene kunne drive hjelpearbeid, så lenge UNIFILs ledelse godkjente det.²⁰¹ Også den sentrale ledelsen i UNIFIL ga klarsignal til norsk hjelpearbeid, og dermed oppsto det et behov for økonomiske midler til arbeidet. UD hadde avgjort at Norbatt skulle få midler til arbeid i sitt område. Samtidig hadde både Kirkens Nødhjelp og Redd Barna lovet penger til formålet.²⁰² Redd Barna var imidlertid ikke udelt positiv til ethvert bistandsinitiativ fra Norbatt, da de anså «at man bør være varsom med igangsettelse av kortsiktige tiltak utløst av en spontan, medmenneskelig følelse hos unge menn som for første gang får problemer av denne natur inn på livet».²⁰³ I tillegg til deres unge alder utgjorde deres korte opphold i Libanon, som regel seks måneder, et tynt grunnlag for å vurdere hvilke tiltak som burde iverksettes, mente Redd Barnas generalsekretær Sigurd Groven.²⁰⁴ Det er mulig at departementet hadde dette i mente da det ba om å få vite hvilket arbeid Norbatt tenkte å utføre og hvor mye penger de trengte.²⁰⁵ Bevilgningene fra Utenriksdepartementet til den humanitære innsatsen i Libanon endte med dette på fem millioner kroner i 1978.

1979 – Bistand og signaleffekt

12. februar 1979 tok en av tidligere president i Libanon Camille Chamouns medarbeidere kontakt med den norske ambassaden i Beirut. Bouchara Salameh hadde tatt kontakt med norske myndigheter i Libanon på vegne av den libanesiske veldedige organisasjonen *The Charity Youth's Association in Beirut*. Henvendelsens mål var at Salameh og en representant for den veldedige organisasjonen skulle reise til Norge og møte norske humanitære organisasjoner. På denne måten kunne de knytte kontakter og gjøre det lettere for libaneserne

---

²⁰¹ UD 76.8/67 bind 2: Forsvarets Overkommando til Norbatt, 4.10.1978

²⁰² UD 76.8/67 bind 2: Norbatt til Forsvarets Overkommando, 6.11.1978; UD 76.8/67 bind 2: Notat til Politisk Avdeling, 28.12.1978

²⁰³ UD 76.8/67 bind 2: Redd Barna til UD, 8.5.1979

²⁰⁴ UD 76.8/67 bind 2: Redd Barna til UD, 8.5.1979

²⁰⁵ UD 76.8/67 bind 2: UD til Norbatt, 18.1.1979

å be om bistand, og de kunne hjelpe til med å videreformidle hjelpen.²⁰⁶ Ambassaden ba om at henvendelsen skulle videreformidles til «relevante norske humanitære organisasjoner».²⁰⁷ Noe av bakgrunnen for at henvendelsen ble tatt imot og videresendt gjennom offisielle kanaler var at Salameh ved tidligere anledninger hadde formidlet kontakt mellom ambassaden og Chamouns høyreorienterte militser.²⁰⁸ Det ble lagt vekt på hennes tilknytning til Chamoun, noe som viser at det var ønskelig å ha kontakter blant de forskjellige gruppene i Libanon. Henvendelsen ble tatt imot i UD, der Rolf Trolle Andersen ved 1. politiske kontor kommenterte saken. Han mente at behovet for hjelp i Øst-Beirut utvilsomt var reelt, imidlertid var det også andre områder i Libanon som hadde store behov for hjelp, deriblant Sør-Libanon og de palestinske flyktningleirene.²⁰⁹ Dette burde departementet ha «in mente» ved vurderingen av eventuelle søknader om støtte.²¹⁰ Trolle Andersen kommenterte her ikke selve saken, men viste likevel at departementets ansatte så forbi Beirut da situasjonen og behovene i Libanon ble vurdert. Det vises også at Norge var en kjent bidragsyter overfor Libanon og de norske humanitære organisasjonene virker å ha vært kjent for sitt arbeid i landet. Arbeidet som ble gjort og bidragene som ble gitt ble åpenbart lagt merke til av befolkningen i Libanon.

Ytterligere tegn på at det norske engasjementet i Libanon ble lagt merke til kom drøye to måneder etter kontakten med Chamouns medarbeider. 23. april ble Peter Ræder, *chargé d'affaires* ved Beirutambassaden, innkalt til Utenriksministeriet i Libanon, der det ble anmodet om norsk støtte til byggingen av to lagerskur. Skurene skulle brukes til å oppbevare matvarer til libanesiske flyktninger og andre som trengte hjelp. Det ble opplyst at det på daværende tidspunkt kun var Norge Libanon hadde henvendt seg til, og at norsk støtte ville ha blitt ansett som humanitær hjelp for å hjelpe de som var vanskeligst stilt og de mest presserende behovene. Ambassaden var ikke i tvil om behovet for disse skurene, som var beregnet til omkring 1,85 millioner kroner per stykk, og ba om å bli satt i stand til å besvare henvendelsen fra libanesiske myndigheter.²¹¹

---

²⁰⁶ UD 76.8/67 bind 2: Ambassaden i Beirut til UD, 12.2.1979

²⁰⁷ UD 76.8/67 bind 2: Ambassaden i Beirut til UD, 12.2.1979

²⁰⁸ UD 76.8/67 bind 2: Ambassaden i Beirut til UD, 12.2.1979

²⁰⁹ UD 76.8/67 bind 2: Ambassaden i Beirut til UD, 12.2.1979, håndskrevet notat signert Rolf Trolle Andersen, 20.2.1979

²¹⁰ UD 76.8/67 bind 2: Ambassaden i Beirut til UD, 12.2.1979, håndskrevet notat signert Rolf Trolle Andersen, 20.2.1979

²¹¹ UD 76.8/67 bind 2: Ambassaden i Beirut til UD, 23.4.1979

Igjen var det Trolle Andersen og 1. politiske kontor som behandlet saken. Dette var et prosjekt som det var tydelig at libanesiske myndigheter prioriterte. Med Norges engasjement og gjentatte oppfordring til humanitær støtte til Libanon, samt at det var en søknad om humanitær støtte fra det offisielle Libanon, tatt i betraktning, ble det anbefalt å gi støtte til i hvert fall ett av byggene.²¹² Disse argumentene gjorde at departementet mente at Norge var forpliktet til å yte en viss støtte til arbeidet i Libanon. Dette var både på grunn av at Norge flere ganger hadde understreket behovet for hjelp i Libanon, men også basert på det engasjementet en allerede hadde vist.²¹³

Tiden gikk uten at det kom noen avklaring på søknaden. Årsaken til dette var at beløpet det var søkt om var såpass stort at søknaden måtte behandles i statsråd, samt at 1. politiske kontor hadde holdt saken tilbake da det var lite penger på departementets budsjett for nødhjelp. De økonomiske hensynene hadde blitt ytterligere aktualisert av en bevilling på ti millioner kroner til flyktningproblemet i Sørøst-Asia.²¹⁴ Etter denne utbetalingen gjensto det kun 17 millioner kroner.²¹⁵ Anbefalingen fra 1. politiske kontor var å sette søknaden i bero grunnet de økonomiske utfordringene. Og slik ble det, behandlingen av søknaden ble utsatt på ubestemt tid.²¹⁶

At den norske støtten til Libanon var anerkjent i Libanon var tydelig. 7. juli 1979 tok den libanesiske ambassaden i Stockholm kontakt med UD. Ambassaden videresendte en appell om bidrag til hjelp til Sør-Libanons befolkning fra *The High Relief Committee* i Libanon.²¹⁷ I appellen ba komiteen om støtte til midler til mat, boliger og rekonstruksjon og rehabilitering for befolkningen i det herjede Sør-Libanon, og ba om at eventuell støtte ble kanalisert gjennom FNs organisasjoner eller direkte til komiteen. Appellen ble også sirkulert via FN.²¹⁸

---

²¹² UD 76.8/67 bind 2: Ambassaden i Beirut til UD, 23.4.1979, håndskrevet notat signert Rolf Trolle Andersen, 26.4.1979

²¹³ UD 76.8/67 bind 2: Ambassaden i Beirut til UD, 23.4.1979, håndskrevet notat signert Rolf Trolle Andersen, 26.4.1979

²¹⁴ UD 76.8/67 bind 2: Notat UD, *Libanon. Spørsmål om norsk humanitær bistand.*, 28.6.1979

²¹⁵ UD 76.8/67 bind 2: Notat UD, *Libanon. Spørsmål om norsk humanitær bistand.*, 28.6.1979, håndskrevet notat signert RB, udatert.

²¹⁶ UD 76.8/67 bind 2: Notat UD, *Libanon. Spørsmål om norsk humanitær bistand.*, 28.6.1979; UD 76.8/67 bind 2: Notat UD, *Libanon. Spørsmål om norsk humanitær bistand.*, 28.6.1979, håndskrevet notat signert Rolf Trolle Andersen, 5.7.1979; UD 76.8/67 bind 2: Notat UD, *Libanon. Spørsmål om norsk humanitær bistand.*, 28.6.1979, håndskrevet notat signert Kåre Dæhlen, 29.6.1979

²¹⁷ UD 76.8/67 bind 2: Notat til politisk avdeling, *Libanons ambassade ber om humanitær hjelp til befolkningen i Sør-Libanon*, 17.7.1979

²¹⁸ UD 76.8/67 bind 2: Den norske FN-delegasjonen i New York til UD, 30.7.1979

I forbindelse med behandlingen av søknaden henvendte UD seg til ambassaden i Beirut.²¹⁹ Ambassaden ble bedt om å undersøke hvem eller hva som skjulte seg bak navnet *High Relief Committee* og i hvilken grad det var hensiktsmessig å kanalisere støtte gjennom denne.²²⁰

Budsjettet til humanitær bistand var på dette tidspunktet fortsatt presset. Kun ni millioner gjensto på den aktuelle budsjettposten. UD, ved Knut Thommessen, mente at det på det daværende tidspunkt ikke var tilstrekkelige midler tilgjengelige til å tilgodese arbeidet i Sør-Libanon, men før en avgjørelse ble tatt ønsket Thommessen innspill fra 1. politiske kontor.²²¹ Her uttalte ekspedisjonssjef Torbjørn Christiansen at Norge burde bidra med støtte. Dette både på grunn av situasjonen i Libanon, men også grunnet det norske engasjementet i UNIFIL.²²² Han fikk støtte av utenriksråd Georg Kristiansen i dette.²²³

Det ble avgjort å gi én million kroner til humanitære formål i Libanon. Motivasjonen for å gi penger til Libanon, til tross for at det kun gjensto seks millioner kroner i budsjettet, var først og fremst de menneskelige lidelsene som fant sted der. Imidlertid fant departementet det slik at en bevilging til Libanon også ville være et tydelig signal overfor både Libanon og Israel om Norges ståsted i saken.²²⁴ For å gjøre beskjednen ytterligere tydelig var det ønskelig å gi støtten direkte til en libanesisk institusjon. Dette var også utenriksministeren enig i.²²⁵ Norge viste her et ønske om å bruke bevilgningene også politisk. Den norske Midtøsten-politikken gjorde at et norsk engasjement for en part i regionen hadde politisk slagkraft, noe UD visste. Saken viste også viljen til å bruke humanitær hjelp som politisk virkemiddel, eller i det minste å utnytte det politiske aspektet i den humanitære hjelpen. Videre er det tydelig at UD ønsket å signalisere til Israel at deres fremferd i Libanon ikke ble akseptert av Norge. Slik støtte som det ble anbefalt ville være et tydelig signal om at Norge anså at Libanon skulle styre seg selv, uten innblanding fra Israel eller noen andre land, og at Libanon selv burde avgjøre sin egen utvikling.

---

²¹⁹ UD 76.8/67 bind 2: UD til ambassaden i Beirut, 8.8.1979

²²⁰ UD 76.8/67 bind 2: UD til ambassaden i Beirut, 8.8.1979

²²¹ UD 76.8/67 bind 2: Notat til politisk avdeling, *Libanons ambassade ber om humanitær hjelp til befolkningen i Sør-Libanon*, 17.7.1979

²²² UD 76.8/67 bind 2: Notat til politisk avdeling, *Libanons ambassade ber om humanitær hjelp til befolkningen i Sør-Libanon*, 17.7.1979, håndskrevet notat signert T. Christiansen, 1.8.1979; UD 76.8/67 bind 4: Notat UD, 30.4.1982

²²³ UD 76.8/67 bind 2: Notat til politisk avdeling, *Libanons ambassade ber om humanitær hjelp til befolkningen i Sør-Libanon*, 17.7.1979, håndskrevet notat signert G. Kristiansen, 1.8.1979; G. Kristiansen antas å være utenriksråd Georg Kristiansen, jfr. Steenstrup, Bjørn, *Hvem er Hvem? 1979*, Kunnskapsforlaget, Oslo, 1979: 361

²²⁴ UD 76.8/67 bind 2: *Utdrag av referat fra morgenmøte/avdelingssjefsmøte 2/8 1979*, 2.8.1979

²²⁵ UD 76.8/67 bind 2: *Utdrag av referat fra morgenmøte/avdelingssjefsmøte 2/8 1979*, 2.8.1979

Svar fra den norske ambassaden i Libanon kom til departementet 23. august 1979.²²⁶ Ræder kunne fortelle at *High Relief Committee of Lebanon* var en komité som sorterte under sosialdepartementet og hadde sosialministeren som sin formann.²²⁷ Videre kunne ambassaden meddele at Sverige hadde mottatt en liknende henvendelse fra samme komité, samt at svenskene hadde undersøkt komiteens virke. De hadde kommet fram til at komiteen på det daværende tidspunkt hadde «velfylte lagre» og at «dens prioritering, som først og fremst går ut på å be om hjelp av denne art, synes [...] noe uhensiktsmessig».²²⁸ Den svenske ambassaden anså det som bedre å gi støtte til de formål det var behov for gjennom FNs organer.²²⁹ Den norske ambassaden støttet seg på det svenske synet og mente at det ikke var noen grunn til ikke å kanalisere støtten gjennom den nevnte komiteen, men at det kunne være «grunn til å la hjelpen ha en mer symbolsk karakter.»²³⁰

Utenriksdepartementet avgjorde å kanalisere støtten gjennom Redd Barna, som fikk bevilget én million kroner.²³¹ Det ble ansett at i og med at beløpet var så lite som det var fantes det liten grunn til å dele beløpet for å gi symbolsk støtte og at det var bedre å gi støtten samlet til én aktør.²³² UDs ønske om å støtte er tydelig. At det ønsket å støtte direkte til offentlige libanesiske organer likeså, om ikke kun av symbolsk art. Det vises imidlertid at reelle humanitære hensyn kom først, og at det alternativet som ble antatt å være det beste ble valgt. Dette bidraget på én million kroner var for øvrig det eneste bidraget fra Utenriksdepartementet til bistandsarbeidet i Libanon i 1979.

1980 – Nye bistandsaktører

Året 1980 ble innledet med en søknad om støtte fra det norske Røde Kors.²³³ Denne ble etterfulgt av en appell fra Den internasjonale Røde Kors-komité.²³⁴ Røde Kors fortsatte å

---

²²⁶ UD 76.8/67 bind 2: Ambassaden i Beirut til UD, feildatert 2.8.1979, innkommet UD 23.8.1979

²²⁷ Komiteen blir omtalt med noe forskjellige navn i Norges korrespondanse.

²²⁸ UD 76.8/67 bind 2: Ambassaden i Beirut til UD, feildatert 2.8.1979, innkommet UD 23.8.1979

²²⁹ UD 76.8/67 bind 2: Ambassaden i Beirut til UD, feildatert 2.8.1979, innkommet UD 23.8.1979

²³⁰ UD 76.8/67 bind 2: Ambassaden i Beirut til UD, feildatert 2.8.1979, innkommet UD 23.8.1979

²³¹ UD 76.8/67 bind 2: Notat UD, 31.8.1979

²³² UD 76.8/67 bind 2: Notat til politisk avdeling, *Humanitær bistand til Syd-Libanon. Appell fra the High Relief Committee of Lebanon.*, 27.8.1979

²³³ UD 76.8/67 bind 3: Norges Røde Kors til UD, 21.1.1980

²³⁴ UD 76.8/67 bind 3: FN-delegasjonen i Geneve til UD, 27.3.1980

oppsøke departementet når behovet for midler meldte seg, og UD fortsatte å vurdere Røde Kors som en god måte å gi penger til hjelpearbeidet i Libanon. Da departementets 1. politiske kontor anbefalte å støtte Røde Kors med hele beløpet de hadde søkt om, 132 500 kroner, var det ingen diskusjon, Røde Kors skulle motta hele beløpet.²³⁵ Appellen fra Den internasjonale Røde Kors-komité fikk imidlertid en mer lunken mottagelse. I en kommentar til appellen sa departementets Knut Thommessen at «[v]i har ingen penger til andre enn UNIFIL i Libanon.»²³⁶ Den militære innsatsen i Libanon kostet mye penger. I tillegg hadde de norske UNIFIL-soldatene satt i gang arbeid for å kunne drive humanitært hjelpearbeid i sitt område. Behandlingen av henvendelsen fra Røde Kors viste at UNIFIL som ny aktør ble tillagt mye tillitt, en tillitt som gjorde at Røde Kors' søknad ikke ble innfridd.

Humanitære organisasjoner og politisk tilhørighet.

De humanitære organisasjonenes politiske tilhørighet skulle vise seg å utgjøre et viktig moment n r Utenriksdepartementet behandlet søknader om støtte til hjelpearbeid i Libanon. Dette kom tydelig frem under behandlingen av søknadene som kom inn i løpet av høsten 1980 og gjennom 1981.

Tematikken som opptok mesteparten av diskusjonen om støtte til hjelpearbeid i Libanon i 1980 kom med en henvendelse fra Direktoratet for utviklingssamarbeid (NORAD) 28. mai samme år.²³⁷ NORAD hadde mottatt en søknad om støtte fra Palestinakomiteen datert 14. april og ba «Utenriksdepartementet om å vurdere de politiske og prinsipielle spørsmål som denne saken reiser» f r «NORAD eventuelt mer inngående behandler forespørselen utfra faglige kriterier.»²³⁸ Palestinakomiteens søknad, som var vedlagt, presenterte komiteens arbeid der den siden august 1976 hadde «sendt helseteam til Palestinske Røde Halvmånes (PRCS) klinikker og sykehus i Libanon».²³⁹ Helseteamprosjektets hovedsatsning hadde siden høsten 1978 v rt et sykehus i Sørøst-Libanon, i en landsby ved navn Kfair og det var dette

---

²³⁵ UD 76.8/67 bind 3: Notat til Politisk Avdeling, 21.2.1980; UD 76.8/67 bind 3: UD til Røde Kors, 26.2.1980

²³⁶ UD 76.8/67 bind 3: FN-delegasjonen i Geneve til UD, 27.3.1980, håndskrevet notat signert Knut Thommessen

²³⁷ UD 76.8/67 bind 3: NORAD til UD, 28.5.1980

²³⁸ UD 76.8/67 bind 3: NORAD til UD, 28.5.1980

²³⁹ UD 76.8/67 bind 3: NORAD til UD, 28.5.1980

eventuell støtte skulle gå til.²⁴⁰ Problemstillingene knyttet til Palestinakomiteen som støttemottager ble grundig diskutert i departementet det påfølgende året etter at Politisk avdeling ble bedt om å uttale seg om «de politiske aspekter ved dette spørsmål».²⁴¹

Arbeidet Palestinakomiteen gjorde i Kfair ble vurdert av rådgiveren for spørsmål vedrørende det arabiske området, Hans Wilhelm Longva, i et notat vedrørende eventuell støtte til komiteen. Basert på besøk hos klinikken det var snakk om vurderte Longva det slik at «grenseverdien av dette behandlingstilbudet under de rådende forhold anses som enorm».²⁴² Longva vurderte også de politiske aspektene. Han så situasjonen slik at komiteens arbeid i Kfair, som lå like nord for Norbatts område, hadde «uten tvil hatt positive ringvirkninger for holdningen til den norske UNIFIL-bataljonen både i sivilbefolkningen og i de palestinske og venstreorienterte libanesiske geriljaenhetene.»²⁴³ Videre skrev Longva at verken Israel eller Haddad hadde reagert negativt på virksomheten til Palestinakomiteen og at sannsynligheten for at de skulle komme til å reagere negativt på en eventuell støtte fra NORAD var så liten at den ikke burde bli tatt hensyn til ved en vurdering av om det skulle gis støtte til prosjektet. I sammenheng med spørsmålet knyttet til om en fra norsk hold burde støtte en politisk støttekomité til en av partene i en konflikt mente Longva at departementet skulle unngå å vurdere saken videre politisk og la NORAD vurdere søknaden på et faglig grunnlag. Ved å gjøre dette mente Longva at UD unngikk å skape kontrovers rundt en politisk vurdering av Palestinakomiteen og at departementet på denne måten ville stå sterkest rustet i møte med en eventuell kontrovers.²⁴⁴

Mens Longva mente at UD burde unngå en politisk vurdering av Palestinakomiteen hadde Torbjørn Christiansen ved Politisk avdeling et annet syn på saken. En politisk vurdering måtte ligge til grunn før en faglig vurdering kunne gjøres, noe Christiansen fikk støtte i av Paal Bog ved Utviklingsavdelingen.²⁴⁵ Det var etablert praksis at det «først foretas en politisk vurdering av UD, [...] deretter en faglig vurdering av NORAD».²⁴⁶ Christiansen var klar på at en eventuell støtte til Palestinakomiteens arbeid med Palestinske Røde Halvmåne hadde

---

²⁴⁰ UD 76.8/67 bind 3: NORAD til UD, 28.5.1980

²⁴¹ UD 76.8/67 bind 3: Notat til Politisk Avdeling, 5.6.1980

²⁴² UD 76.8/67 bind 3: Notat UD, 29.10.1980

²⁴³ UD 76.8/67 bind 3: Notat UD, 29.10.1980

²⁴⁴ UD 76.8/67 bind 3: Notat UD, 29.10.1980

²⁴⁵ Steenstrup, 1979: 63; UD 76.8/67 bind 3: Notat UD, 15.12.1980

²⁴⁶ UD 76.8/67 bind 3: Notat UD, 15.12.1980, håndskrevet notat signert Paal Bog, 17.12.1980, Bogs understreking

potensiale til å skape kontroverser, men at «[d]et avgjørende bør være hva som gjøres, ikke hvem som gjør det!»²⁴⁷ De humanitære behovene var av en slik størrelsesorden at dersom departementet avslo søknaden kunne også dette skape politiske utfordringer, dersom NORADs vurdering av prosjektet var god.²⁴⁸ Diskusjonen ble sendt til utenriksminister Frydenlund for en endelig avgjørelse med en kommentar fra Johan Jørgen Holst som sa ting som det var: «det kan ligge politisk krutt her».²⁴⁹ Det er kanskje ikke så overraskende at UDs politiske avdeling var mer opptatt av å forsikre seg om at departementet unngikk å gå inn i en prosess uten at mulighetene for politiske utfordringer var vurdert.

Diskusjoner om hvordan bevilgninger til nødhjelpsarbeid skulle avgjøres og hvem som skulle motta støtte var hovedbeholdningen i 1980. Det eneste bidraget fra Utenriksdepartementet til hjelpearbeidet i Libanon kom allerede i februar og var på 132 500 kroner.²⁵⁰

1981 – En presedens blir skapt

I Utenriksdepartementet fortsatte diskusjonen knyttet til eventuell støtte til Palestinakomiteen inn i 1981. Usikkerheten rundt reaksjonene på en eventuell støtte til Palestinakomiteen førte diskusjonen opp til høyeste nivå, utenriksminister Frydenlund. Det ble fremhevet at «avgjørende for om offentlig støtte skal gis blir vel en vurdering av den forventede reaksjon i Norge», noe Frydenlund sa seg enig i.²⁵¹ Palestinakomiteen var en organisasjon som tydelig støttet palestinerne i konfliktene i Midtøsten. Palestinerne og deres sak var omdiskuterte i Norge. Israel hadde fortsatt sympatien til mange nordmenn, både i politikken, media og befolkningen. Palestinerne på sin side fikk utover 1970-tallet mer sympati i Norge, men PLO, som for mange i Norge fremsto som en organisasjon som representerte alle palestinere, ble koblet til voldelige aksjoner, terrorisme og ekstremisme. Dette gjorde det vanskelig for norske politikere og embetsmenn å støtte palestinske formål offentlig. Det kan tenkes at Frydenlund hadde i bakhodet reaksjonene han fikk etter at han instruerte de norske FN-delegatene til å stemme for at Yasir Arafat skulle få tale i FN i 1974, og fryktet tilsvarende

---

²⁴⁷ UD 76.8/67 bind 3: Notat UD, 15.12.1980

²⁴⁸ UD 76.8/67 bind 3: Notat UD, 15.12.1980

²⁴⁹ UD 76.8/67 bind 3: Notat UD, 15.12.1980, håndskrevet notat signert Johan Jørgen Holst, 17.12.1980; *Hvem er Hvem? 1984*, utgitt av Kunnskapsforlaget, Kunnskapsforlaget, Oslo, 1984: 233

²⁵⁰ UD 76.8/67 bind 3: UD til Røde Kors, 26.2.1980

²⁵¹ UD 76.8/67 bind 3: Notat UD til Utenriksministeren, udatert

reaksjoner.²⁵² Det var altså reaksjonene i Norge, ikke i Midtøsten som ble trukket frem som avgjørende. Det var tydelig at departementet ønsket å utrede saken fullt ut for å avdekke alle muligheter for politiske komplikasjoner. Også libanesiske myndigheter ble uformelt forelagt saken. I en samtale mellom Libanons utenriksminister Fouad Boutros og Hans Wilhelm Longva ba Boutros om at saken ble offisielt fremlagt for libanesiske myndigheter dersom norske myndigheter syntes prosjektet var støtteverdig, så ville Libanon gjøre en faglig og politisk vurdering av prosjektet.²⁵³

Departementet kom frem til en løsning der de stilte seg positive til Palestinakomiteens søknad på visse vilkår, nemlig at «1. Prosjektet vurderes av NORAD som faglig støtteverdig, 2. Libanesiske myndigheter godtar prosjektet», noe Frydenlund godtok.²⁵⁴ 25. februar 1981 ga UD beskjed til NORAD om at departementet i prinsippet stilte seg positiv til søknaden, og ba NORAD utrede de faglige aspekter ved søknaden. Dersom denne vurderingen var positiv ville UD legge saken frem for myndighetene i Libanon.²⁵⁵ Palestinakomiteens arbeid var ansett som en reel hjelp til lokalområdet i Sørøst-Libanon og arbeidet var ansett å ha en positiv innvirkning på den arabiske lokalbefolkningens holdning til de norske FN-soldatene i regionen. Imidlertid ble potensialet for politisk uvær ansett som så stort at det var nødvendig å ta en rekke forholdsregler før en offisiell støtte kunne bli gitt. Å gi støtte til palestinerne var risikabelt for norske politikere i 1981. Dette medførte at spørsmålet ble grundig diskutert, og en eventuell støtte ble ilagt flere vilkår, der både de politiske og faglige aspektene ble nøye fulgt opp. Dette sto i klar kontrast til hvordan pengestøtte til andre organisasjoner ble diskutert og vedtatt.

Da Røde Kors søkte om én million kroner i støtte 13. april ble forbeholdene UD tok overfor Palestinakomiteen enda tydeligere. Røde Kors ba, etter en telefonsamtale med Thommesen, om støtte på én million kroner etter at det norske Røde Kors hadde sendt 250 000 kroner som svar på Den internasjonale Røde Kors-komiteens appell om midler til hjelpearbeidet i Libanon.²⁵⁶ Allerede påfølgende dag ble søknaden innfridd, og departementet bevilget én million kroner til Røde Kors.²⁵⁷

---

²⁵² Tamnes, 1997: 377-378

²⁵³ UD 76.8/67 bind 3: Ambassaden i Beirut til UD, 16.2.1981

²⁵⁴ UD 76.8/67 bind 3: Notat UD til Utenriksministeren, udatert, håndskrevet notat signert Tom Vraalsen, 18.2.1981; UD 76.8/67 bind 3: Notat UD til Utenriksministeren, udatert, «O.K.», signert K. Frydenlund

²⁵⁵ UD 76.8/67 bind 3: UD til NORAD, 25.2.1981

²⁵⁶ UD 76.8/67 bind 3: Røde Kors til UD, 3.4.1981

²⁵⁷ UD 76.8/67 bind 3: UD til ambassaden i Beirut, 14.4.1981; UD 76.8/67 bind 3: UD til Røde Kors, 15.4.1981

Behandlingen av søknadene til Palestinakomiteen og Røde Kors gir et godt innblikk i hvordan Utenriksdepartementet vurderte spørsmål om støtte til humanitært arbeid. Begge organisasjonene søkte om støtte til rent humanitært hjelpearbeid, selv om arbeidet til de to organisasjonene var i forskjellig skala. Palestinakomiteens prosjekt ble ansett som et arbeid som var av stor verdi for både innbyggerne i området og de norske UNIFIL-soldatenes posisjon blant lokalbefolkningen. Det ble likevel lagt stor vekt på det potensielle politiske «kruttet» som lå i en støtte til komiteen, grunnet dens politiske forankring.²⁵⁸ På den andre siden var Røde Kors en internasjonal uavhengig organisasjon, og dens arbeid var anerkjent som rent humanitært, uten å diskriminere mellom de berørte partene. Dette, sammen med den jevnlige støtten Røde Kors hadde mottatt til nødhjelpsarbeid siden 1976, gjorde at støtte til Røde Kors var politisk ufarlig.²⁵⁹ Til tross for de politiske utfordringene som truet var UD innstilt på å utrede grunnlaget for en eventuell støtte til Palestinakomiteen. Dette kan til en viss grad skyldes Hans Wilhelm Longvas vurdering av komiteens arbeid og dets verdi, som kom tidlig i vurderingsprosessen, og ikke minst de positive ringvirkningene Longva sa at arbeidet hadde for nordmennene i FN-tjeneste i Sør-Libanon. Dette viser at departementet var villig til å løpe en viss politisk risiko hvis den humanitære gevinsten var tilstrekkelig god.

Fredsbevaring og nødhjelpsarbeid

Ideen om UNIFIL som aktør i hjelpearbeidet manifesterte seg, og både Utenriksdepartementet og Forsvaret var enige om at det ville være positivt både for norske og libanesiske interesser at det ble utført hjelpearbeid i det norske UNIFIL-området. Representanter for Forsvaret, UD og NORAD møttes 4. mai 1981 for å diskutere norsk humanitær hjelp i området der Norbatt var utplassert. Dette området i Sørøst-Libanon var i all hovedsak et jordbruksområde som besto av omkring syv landsbyer og 1700 innbyggere.²⁶⁰ Oberstløytnant Backer fra Forsvarets Overkommando mente at «UNIFIL-styrkens fysiske nærvær representerte en stor belastning for sivilbefolkningen, ikke minst pga. den alvorlige

---

²⁵⁸ UD 76.8/67 bind 3: Notat UD, 15.12.1980, håndskrevet notat signert Johan Jørgen Holst, 17.12.1980

²⁵⁹ UD 76.8/67 bind 1: UD til ambassaden i Kairo, 12.2.1976

²⁶⁰ UD 76.8/67 bind 3: Notat UD, *Møte om humanitær hjelp til sivilbefolkningen i det norske UNIFIL-området*, 4.5.1981

slitasjen på infrastrukturen (veier, vann etc.) i området».²⁶¹ Det var bred enighet om at FN-styrkenes nærvær påvirket lokalsamfunnet betydelig, og at dette både burde og skulle unngås. Møtedeltakerne var også enige i at det ville hjelpe de norske soldatene å opprettholde ro og orden dersom lokalbefolkningen oppfattet det slik at soldatene ikke bare reparerte slitasje og skader, men også drev ytterligere hjelpevirksomhet. Backer fremhevet viktigheten av at lokalsamfunnet ikke skulle gå bort fra sin virksomhet i landbruket for å tjene penger på de norske soldatene som kjøpmenn. Backer var altså opptatt av at samfunnet skulle kunne fungere videre etter at FN-styrkene trakk seg ut en gang i fremtiden. Det var med andre ord liten tvil om at norsk bistand og hjelpearbeid ville ha positive ringvirkninger for både lokalbefolkning og norske interesser. Utenriksdepartementet, Forsvaret og NORAD bestemte å opprette en arbeidsgruppe som skulle utforme et utkast til mandat for det norske hjelpearbeidet tilknyttet UNIFIL.²⁶²

FN var positive til det norske initiativet. Organisasjonen og sjefen for UNIFIL, general Callaghan, mente imidlertid at det mest effektive var å samle nødhjelpsinnstrømmen slik at den ikke ble splittet. Dette står i kontrast til byråsjef Hans Wilhelm Longva og statssekretær Johan Jørgen Holst, som mente at en spredning av hjelpen ville være mer effektivt. Dette skyldtes blant annet at de antok at det ville ta lang tid før FN kunne stille med et tilstrekkelig apparat i det aktuelle området, mens de norske soldatene allerede var på plass med en utviklet organisasjon. Mens de norske initiativtakerne så for seg at et hjelpeprosjekt i Norbatts område ville kunne inspirere tilsvarende prosjekter i andre lands sektorer fryktet Callaghan at dette kunne fremstå som en splittelse av det humanitære samarbeidet mellom Libanon, UNIFIL og UNICEF.²⁶³ FN ønsket som tidligere å samle støtten under sin egen organisasjon, og viste til at det var flere passende prosjekter under FN-paraplyen som kunne ta imot norsk hjelp.²⁶⁴

Til tross for at FNs holdning til hjelpearbeid i Libanon var tydelig, var Utenriksdepartementet bestemt på å kanalisere sin støtte til Libanon gjennom UNIFIL.²⁶⁵ UD stolte altså på de

---

²⁶¹ UD 76.8/67 bind 3: Notat UD, *Møte om humanitær hjelp til sivilbefolkningen i det norske UNIFIL-området*, 4.5.1981

²⁶² UD 76.8/67 bind 3: Notat UD, *Møte om humanitær hjelp til sivilbefolkningen i det norske UNIFIL-området*, 4.5.1981

²⁶³ UD 76.8/67 bind 3: Notat UD, *Møte om humanitær hjelp til sivilbefolkningen i det norske UNIFIL-området*, 4.5.1981; UD 76.8/67 bind 3: FN-delegasjonen i New York til UD, 11.5.1981; UD 76.8/67 bind 3: FN-delegasjonen New York til UD, 14.5.1981

²⁶⁴ UD 76.8/67 bind 3: FN-delegasjonen i New York til UD, 15.5.1981

²⁶⁵ UD 76.8/67 bind 3: UD til FN-delegasjonen i New York, 19.5.1981

vurderingene som ble gjort av sine egne ansatte, nordmennene i UNIFIL og andre nordmenn som virket i Libanon gjennom frittstående humanitære organisasjoner.

De norske utsiktene til hjelpearbeidet ble imidlertid noe endret etter at Hans Wilhelm Longva hadde vært på reise i Libanon 20. til 30. juni 1981. I løpet av denne perioden møtte han FNs koordinator for hjelpearbeid i Libanon, Iqbal Akhund, direktøren for UNICEFs arbeid i Libanon, Gulmar Anderson, direktøren for Det libanesiske råd for utvikling og gjenoppbygning (CDR), dr. Mohammed Atallah og sjefen for den norske UNIFIL-kontingenten, oberst Hans Ødegård. FN, UNICEF og UNIFIL var alle positive til det norske initiativet. De var imidlertid alle enige om at norsk støtte burde inkorporeres eller koordineres med det eksisterende UNICEF/CDR/UNIFIL-arbeidet, som var kommet i gang. Dette mente også oberst Ødegård. Arbeidet i Sør-Libanon i regi av UNICEF og UNIFIL var godt i gang, og de respektive representantene fryktet at en konsentrasjon av den norske støtten i det norske området ville kunne virke splittende i lokalsamfunnet og stille andre UNIFIL-land i et dårlig lys. Til tross for dette ønsket Longva at den norske kontingenten var tiltenkt å spille en sentral rolle i arbeidet, og at støtten i det minste i praksis ville bli konsentrert.²⁶⁶ Noe av grunnen til at Norbatt var tiltenkt en stor rolle i arbeidet var at UD ønsket å «utnytte den ressurs personellet ved avdelingene utgjør og på grunn av vårt ønske om å se bistanden som et pilotprosjekt med henblikk på en videreutvikling av ”peace-keeping”-konseptet».²⁶⁷ Denne videreutviklingen ble også brukt som argumentasjon for en viss konsentrasjon av midlene i møte med Atallah og CDR. Atallah var i det store og det hele negativ til det utenlandske arbeidet i Libanon og så helst at all støtte ble gitt i form av penger til hans organisasjon. Av FNs representant ble det norske initiativet ansett som et prosjekt som kunne komme til å gå foran som et godt eksempel for andre land og inspirere disse til å initiere liknende prosjekter.²⁶⁸ Utenriksdepartementet hadde altså en plan om å videreutvikle måten fredsbevarende styrker jobbet på, ved å inkorporere et element av humanitært hjelpearbeid. Denne planen ble tatt godt imot av både FN, UNICEF og UNIFIL, med forbehold om at innsatsen burde koordineres med arbeidet til UNICEF/CDR/UNIFIL.²⁶⁹

14. mai 1981 fikk UD inn søknader om støtte fra både det norske og internasjonale Røde Kors. Norges Røde Kors søkte om 195 000 kroner til blodoverføringer, mens Den

---

²⁶⁶ UD 76.8/67 bind 3: Ambassaden i Jeddah til UD, 28.7.1981

²⁶⁷ UD 76.8/67 bind 3: Ambassaden i Jeddah til UD, 28.7.1981

²⁶⁸ UD 76.8/67 bind 3: Ambassaden i Jeddah til UD, 28.7.1981

²⁶⁹ UD 76.8/67 bind 3: Notat UD, 21.9.1981

internasjonale Røde Kors-komiteen søkte om bidrag til innkjøp av ambulanser til Libanon.²⁷⁰ I departementet var det enighet om at Norges Røde Kors skulle motta støtte til formålet, men at det var rimelig at det ikke fikk hele summen dekket. Etter forslag fra Thommessen avgjorde UD å gi Røde Kors 150 000 kroner til overføring av blodet til Libanon.²⁷¹ Hvordan søknaden fra det internasjonale Røde Kors skulle besvares var mer omdiskutert. Det var lite penger igjen til nødhjelpsformål, og de pågående diskusjonene om norske hjelpetiltak knyttet til UNIFIL-styrkene gjorde at både Longva og Thommessen mente at det ikke var penger til ambulansene. Ekspedisjonssjef Tom Vraalsen så på saken noe annerledes.²⁷² Etter hans syn burde Norge bidra, i det minste med penger til én ambulanse. Og slik ble det, Vraalsens ord veide tyngst. UD bestemte å gi 100 000 kroner til Den internasjonale Røde Kors-komiteen til innkjøp av én ambulanse.²⁷³

Også Palestinafronten ba om støtte. Organisasjonen skulle sammen med Palestinske Røde Halvmåne etablere et helse- og rehabiliteringssenter utenfor Saida. Til dette hadde de søkt om bidrag til transport av personell og noe utstyr. Som med Palestinakomiteen var ikke departementet sikre på hvordan det skulle forholde seg til Palestinafronten og deres samarbeid med Palestinske Røde Halvmåne. For å få et bedre beslutningsgrunnlag ba UD ambassaden i Beirut om å uttale seg.²⁷⁴ Ambassaden hadde ingenting å utsette på en eventuell støtte til Palestinafrontens prosjekt, men anbefalte at en eventuell bistand av praktiske årsaker burde gis i form av et pengebeløp.²⁷⁵

UDs 1. politiske kontor uttalte seg om støtte til palestinerne og Palestinske Røde Halvmåne i et internt notat 25. juli. Det viste til Stortingsmelding nr. 29 (1971-72) der «[g]runnlaget for norsk humanitær bistand til nasjonale bevegelser og frigjøringsbevegelser er trukket opp», og sa at disse kunne støttes av Norge.²⁷⁶ Denne gjorde at også palestinske organisasjoner kunne motta hjelp. Det ble lagt vekt på at ved vurderinger av støtte til nødhjelpsarbeid burde hovedtyngden av argumentasjonen ligge på hvilke behov som eksisterte, ikke hvem som mottok hjelpen. Departementet var opptatt av å hjelpe de som trengte det og å hjelpe alle som

---

²⁷⁰ UD 76.8/67 bind 3: Røde Kors til UD, 14.5.1981; UD 76.8/67 bind 3: FN-delegasjonen i Geneve til UD, 14.5.1981

²⁷¹ UD 76.8/67 bind 3: Notat UD, 21.5.1981; UD 76.8/67 bind 3: UD til Røde Kors, 27.5.1981

²⁷² *Hvem er Hvem? 1984*, 1984: 572

²⁷³ UD 76.8/67 bind 3: Notat UD, 21.5.1981; UD 76.8/67 bind 3: UD til FN-delegasjonen i Geneve, 27.5.1981

²⁷⁴ UD 76.8/67 bind 3: UD til ambassaden i Beirut, 24.7.1981

²⁷⁵ UD 76.8/67 bind 3: Ambassaden i Beirut til UD, 30.7.1981

²⁷⁶ UD 76.8/67 bind 3: Notat UD, 25.7.1981

trengte det, og at så vel libanesere som palestinere mottok hjelp, samt at ingen av gruppene ble forskjellsbehandlet. Den politiske delen av UD ønsket prinsipielt å yte hjelpen gjennom internasjonale organisasjoner som Røde Kors.²⁷⁷ Det som er interessant er at argumentet for en slik kanalisering av støtten var at det ville skape minst «grunnlag for politisk kontrovers innad i Norge».²⁷⁸

Samtidig som prosessen med å vurdere Palestinafrontens søknad nærmet seg en konklusjon søkte Palestinakomiteen UD om støtte. De ønsket støtte til sin innsats i samarbeid med Palestinske Røde Halvmåne.²⁷⁹ Departementet hadde på dette tidspunktet besluttet at Palestinafronten kunne tilgodeses med 100 000 kroner til transport til Libanon.²⁸⁰ Departementet avgjorde i stedet å besvare de to søknadene med å gi én million kroner til Den Internasjonale Røde Kors-Komiteen til fordeling mellom det libanesiske og palestinske Røde Halvmåne.²⁸¹ Denne avgjørelsen ble påvirket av at ambassaden hadde pratet med libanesiske myndigheter. Myndighetene hadde gitt uttrykk for at de mente at den beste måten å kanalisere bistand på var gjennom de «meget kompetente organisasjoner som ambassaden hadde vært i kontakt med».²⁸² Disse organisasjonene var Røde Kors, UNICEF og UNRWA.²⁸³

21. september mottok Utenriksdepartementet NORADs vurdering av Palestinakomiteens søknad av 14. april 1980. På oppdrag fra NORAD hadde overlege Knut Øvreberg, som hadde erfaring fra Libanon, vurdert søknaden og kommet frem til at prosjektet Palestinakomiteen hadde søkt om midler til var støtteverdig.²⁸⁴ UD informerte NORAD om at de kunne gi støtte til prosjektet og at videre behandling burde skje i 5. utviklingskontor.²⁸⁵ 6. november fikk Palestinakomiteen til slutt svar på sin søknad. Departementet hadde bestemt at deres prosjekt skulle tildeles 222 800 kroner i investeringsstøtte og 260 000 kroner i driftsstøtte, totalt 482 800 kroner.²⁸⁶

---

²⁷⁷ UD 76.8/67 bind 3: Notat UD, 25.7.1981

²⁷⁸ UD 76.8/67 bind 3: Notat UD, 25.7.1981

²⁷⁹ UD 76.8/67 bind 3: Palestinakomiteen til UD, 5.8.1981

²⁸⁰ UD 76.8/67 bind 3: Notat UD, 31.7.1981

²⁸¹ UD 76.8/67 bind 3: Notat UD, 18.8.1981; UD 76.8/67 bind 3: Pressemelding UD, 1.9.1981

²⁸² UD 76.8/67 bind 3: Ambassaden i Beirut til UD, 6.8.1981

²⁸³ UD 76.8/67 bind 3: Ambassaden i Beirut til UD, 6.8.1981

²⁸⁴ UD 76.8/67 bind 3: NORAD til UD, 16.9.1981

²⁸⁵ UD 76.8/67 bind 3: Notat UD, 29.9.1981

²⁸⁶ UD 76.8/67 bind 4: UD til Palestinakomiteen, 6.11.1981

Palestinakomiteens søknad hadde tvunget Utenriksdepartementet til å gjøre en grundig og prinsipiell vurdering av hvordan støtte til nødhjelpsarbeid skulle fordeles. Komiteens tydelige tilknytning til en av partene både i borgerkrigen i Libanon og den overordnede konflikten i Midtøsten gjorde at departementet fryktet sterke reaksjoner ved en eventuell tildeling av støtte. Gjennomgående i diskusjonene rundt denne tildelingen var at det mest tungtveiende måtte være det reelle behovet for hjelp. Den politiske ledelsen trakkets varsomt for å unngå politisk uro i Norge, men virker ikke å ha vurdert risikoen for internasjonale reaksjoner som særlig stor. Ønsket om å hjelpe arbeidet med å forbedre den humanitære situasjonen i Libanon var tydelig, og departementet kom, etter grundige overveielser, frem til at organisasjonenes evne til å gjennomføre hjelpearbeid innen relativt kort tid måtte veie tungt ved tildeling av støtte. Det var altså til syvende og sist de humanitære behov og praktiske muligheter for å hjelpe som var viktigst.

De norske humanitære organisasjonene hadde ved utgangen av 1981 bygget seg opp et godt rykte i Libanon. Deres hjelpearbeid hadde blitt lagt merke til av både lokalbefolkningen og de libanesiske myndighetene. Dette var på mange måter en videreføring av den utviklingen som hadde foregått siden midten av 1970-tallet, organisasjonene hadde vært til stede og gjort viktig arbeid samtidig som de hadde kunnet stille økonomiske midler til rådighet til arbeidet. Dette var godt hjulpet av at Utenriksdepartementet hadde bevilget 2 782 800 kroner til nødhjelpsarbeidet i Libanon i 1981. Den største utviklingen i perioden var vedtaket om at Palestinakomiteens arbeid var støtteverdig. Gjennom denne avgjørelsen la regjeringen grunnlaget for en presedens der også partiske støttegrupper i konflikten kunne gis støtte, såfremt deres arbeid var av god kvalitet og humanitær art. Det var tydelig at det humanitære aspektet knyttet til å hjelpe mennesker i nød trumfet det politiske aspektet og eventuelle politiske utfordringer. I denne sammenhengen er det også verdt å merke seg at det var internt i Norge departementet fryktet å få reaksjoner, ikke fra internasjonalt hold, fra land som Israel eller USA, som var en av Norges viktigste allierte.

Utenriksdepartementet la i denne perioden tydeligere retningslinjer for hva som burde ligge til grunn for at en organisasjon skulle kunne motta økonomisk støtte til bistandsarbeid i krisesituasjoner. Dette arbeidet skulle snart vise seg ikke å ha vært forgjeves.

5. 1982 – Bistanden når toppen

Året 1982 skulle vise seg å bli et dramatisk år både for Libanon og for Midtøsten for øvrig. Ved Israels invasjon av Libanon i juni 1982 var den norske tilstedeværelsen stor, både militært gjennom de norske FN-soldatene og humanitært med norske hjelpearbeidere og humanitære organisasjoner. Nordmennene i Libanon befant seg plutselig midt i en krig som utviklet seg til å bli en blodig affære med store militære og sivile lidelser og tap. I Norge hadde en ny, borgerlig regjering kommet til makten, og Høyres Sverre Strøm hadde overtatt posten som utenriksminister fra Arbeiderpartiets Knut Frydenlund. Hvordan reagerte Utenriksdepartementet (UD) på krigshandlingene og hvilket beslutningsgrunnlag hadde UD? Hva lå til grunn for departementets handlinger? Hvorfor ble enkelte organisasjoner prioritert fremfor andre?

Første halvår

Første halvdel av 1982 forløp uten store endringer fra det foregående året. Røde Kors hadde mot slutten av 1981 fått innvilget 200 000 kroner fra UD til å dekke sendinger av blodplasma til Libanon hver uke i 1982, et prosjekt Røde Kors antok at ville koste like under 300 000 kroner.²⁸⁷ Det samme formålet fikk støtte i 1982, og Røde Kors mottok da 358 400 kroner for samme transport av blodplasma til Libanon i 1983, etter å ha søkt om midlene 2. april.²⁸⁸ Før Røde Kors' søknad kom til UD hadde også Palestinakomiteen søkt om midler til transport av blodløsninger til Libanon.²⁸⁹ I diskusjonen rundt Palestinakomiteens søknad konkluderte UD med at det ikke var noen politiske betenkeligheter med å støtte komiteen, da deres støtteverdighet var fastslått i den grundige behandlingen av deres søknad om støtte til sin klinikk i Libanon året før. Det ble imidlertid fremholdt av 1. politiske kontors Knut Mørkved at departementet tidligere også anså det som mest hensiktsmessig å kanalisere slik støtte gjennom Røde Kors' kanaler, samt at de libanesiske myndighetene syntes å foretrekke

---

²⁸⁷ UD 76.8/67 bind 4: Notat til 2. Administrasjonskontor, 30.11.1981

²⁸⁸ UD 76.8/67 bind 4: Røde Kors til UD, 2.4.1982; UD 76.8/67 bind 4: UD til Norges Røde Kors Blodsenter, 20.4.1982

²⁸⁹ UD 76.8/67 bind 4: Palestinakomiteen til UD, 15.2.1982

dette.²⁹⁰ Dette ble støttet av underdirektør Jan E. Nyheim.²⁹¹ Avgjørelsen om at støtte ville bli gitt gjennom Røde Kors ble meddelt Palestinakomiteen, som ble opplyst om at dersom en lignende søknad skulle komme fra Røde Kors ville departementet stille seg positivt til den.²⁹² Røde Kors ble prioritert fremfor Palestinakomiteen av praktiske hensyn, ikke politiske. Departementet anså det som best å konsentrere støtten på én mottaker fremfor flere.

Samarbeidet mellom Den internasjonale Røde Kors-komiteen (IRKK) og Palestinske Røde Halvmåne (PRH) gikk imidlertid ikke knirkefritt. Dette hadde rådgiveren for spørsmål vedrørende de arabiske områder i UD, Hans Wilhelm Longva, som var på tjenestereise, fått høre i en middag med formannen i Palestinske Røde Halvmåne, dr. Fathi Arafat. Arafat fortalte at PRH ikke hadde sett noe til tidligere donasjoner fra UD til IRKK som var ment å bli videreført til PRH og Libanesiske Røde Kors (LRK).²⁹³ Dette bekreftet IRKK senere, og opplyste at de ikke ville dele ut penger til de nasjonale organisasjonene før det oppsto et akutt behov. Disse opplysningene fikk en blandet mottagelse i UD. Utenriksdepartementets nødhjelpskoordinator Niels L. Dahl mente at departementet i fremtiden burde være forsiktig med å overføre midler til libanesiske grupperinger via IRKK for å forsikre seg om at pengene kom frem til de libanesiske gruppene. Dette sa også Longva seg enig i, mens underdirektør Jan E. Nyheim anså at IRKKs system ga en garanti for at pengene ble brukt som forutsatt.²⁹⁴ Diskusjonen gikk på hvorvidt det var fornuftig å kanalisere pengene gjennom Den internasjonale Røde Kors-komiteen eller ikke. At humanitære organisasjoner skulle motta penger var det ingen uenighet rundt.

At det humanitære aspektet ved søknader veide tungt kom også til syne i behandlingen av Palestinakomiteens forespørsel til Oslo kommune. Palestinakomiteen hadde forhørt seg med Oslo kommune, og spurt om den hadde noe gammelt medisinsk utstyr eller ambulanser komiteen kunne få til sitt virke i Libanon. Palestinakomiteen ønsket også å få vite om det var mulig å sende alvorlig skadde fra lokalbefolkningen i Libanon til Oslo for operasjon, og om det var mulig å utdanne libanesiske og palestinske spesialister i Oslo. Oslo kommune

---

²⁹⁰ UD 76.8/67 bind 4: Notat til Rådgiver for de arabiske områdene, udatert; UD 76.8/67 bind 4: Notat til Rådgiver for de arabiske områdene, udatert, håndskrevet notat signert Knut Mørkved, udatert

²⁹¹ UD 76.8/67 bind 4: Notat til Rådgiver for de arabiske områdene, udatert, håndskrevet notat signert J.E. Nyheim; https://snl.no/Jan_Edmund_Nyheim, informasjon innhentet 12.8.2015

²⁹² UD 76.8/67 bind 4: UD til Palestinakomiteen, 23.2.1982

²⁹³ UD 76.8/67 bind 4: Notat UD, 2.3.1982

²⁹⁴ UD 76.8/67 bind 4: Notat UD, 15.3.1982; Arntzen, John Gunnar (red.), *Hvem er Hvem? 1994*, Kunnskapsforlaget, Oslo, 1994: 411-412

videresendte henvendelsen til Sosialdepartementet. Sosialdepartementet kunne opplyse om at det ikke var noe tilgjengelig utstyr, men at det skulle være mulig å motta pasienter og å utdanne spesialister. Denne korrespondansen ble videresendt UD for deres betraktninger i saken.²⁹⁵

UD hadde lite politiske betenknninger med å gi støtte til Palestinakomiteen, etter den grundige utredelsen året før. Imidlertid opplyste departementet om at det fra et faglig ståsted hadde best erfaring med å sende medisinsk utstyr og personell til kriseområdene fremfor å sende skadde og personell til Norge for behandling og opplæring. Det var mer effektivt å sende hjelpen til de trengende enn å transportere dem til Norge. Det ble fremholdt at faglige vurderinger av den som skulle gi støtte burde være utslagsgivende, ikke politiske betraktninger.²⁹⁶ Departementet hadde altså ingen kommentarer som gikk på hvem som mottok støtte.

At Utenriksdepartementet anså Palestinakomiteen som en organisasjon som gjorde et godt og viktig arbeid i Libanon kom også frem i mai 1982, da komiteen søkte om 60 000 kroner til å transportere et parti transfusjonsløsninger til den Palestinske Røde Halvmåne.²⁹⁷ PRH hadde tidligere klaget til Longva over at midlene de tidligere hadde blitt gitt av UD ikke hadde kommet frem fra IRKK.²⁹⁸ Dette bidro til at Longva i et notat argumenterte for at Palestinakomiteens søknad burde imøtekommes, «[d]a det må anses som hevet over tvil at Palestinakomiteen representerer en tilfredsstillende sikkerhetsgaranti for at pengene brukes som forutsatt».²⁹⁹ Dette var det bred enighet om i diskusjonen som fulgte. Palestinakomiteen var den mest praktiske gruppen å formidle denne støtten gjennom og ville være mer effektiv enn det for eksempel Røde Kors ville være.³⁰⁰ Her var både Longva og Jacob Aars-Rynning enige.³⁰¹

---

²⁹⁵ UD 76.8/67 bind 4: Sosialdepartementet til UD, 22.4.1982

²⁹⁶ UD 76.8/67 bind 4: UD til Sosialdepartementet, 11.5.1982

²⁹⁷ UD 76.8/67 bind 4: Palestinakomiteen til UD, 12.5.1982

²⁹⁸ UD 76.8/67 bind 4: Notat UD, 24.5.1982

²⁹⁹ UD 76.8/67 bind 4: Notat UD, 24.5.1982

³⁰⁰ UD 76.8/67 bind 4: Notat UD, 24.5.1982; UD 76.8/67 bind 4: Notat til Politisk Avdeling, 26.5.1982; Søknaden ble imidlertid aldri innfridd. Dette var fordi Palestinakomiteen fikk innvilget en ny og større søknad før det ble besluttet å bevilge 60 000 kroner.

³⁰¹ UD 76.8/67 bind 4: Notat UD, 24.5.1982, håndskrevet notat signert Jacob Aars-Rynning, 25.5.1982; Rynning virker å ha uttalt seg på vegne av Nødhjelpsenheten.

UNIFILs hjelpearbeid

De norske soldatene i FNs fredsbevarende styrke i Libanon (UNIFIL) hadde uttrykt et ønske om å drive humanitært arbeid i sitt virkeområde i Sør-Libanon, og hadde tidligere bedt om midler til dette. I april 1982 ble det avgjort at UD ville stille 200 000 kroner til disposisjon til dette formålet.³⁰² Pengene ble stilt til rådighet for øverstkommanderende for den norske kontingenten (Norco) som videreformidlet midler til avdelingene etter behov. Prosjektene som i første omgang var påtenkt var hjelpearbeid for sivile libanesere i området til den norske UNIFIL-bataljonen (Norbatt) til 30 000 kroner, oppussing av en ortodoks kirke til 15 000 kroner, og 20 000 kroner til drift av en teknisk skole ved det norske verkstedskompaniet (Normaintcoy). Pengene skulle med andre ord gå til både direkte humanitær hjelp i form av tepper, parafin og mat til den fattige sivilbefolkningen, gjenoppbygningsprosjekter i lokalsamfunnet, og utdanning av sivilbefolkningen.³⁰³ Av disse prosjektene virker det som at nordmennene så de forskjellige utfordringene i det libanesiske samfunnet, både på kort og lang sikt. Tidsperspektivene og metodene var forskjellige og det var både direkte nødhjelp som skulle avhjelpe en kritisk situasjon fra dag til dag og utdanning som siktet på å bygge opp lokalbefolkningens evne til å hjelpe seg selv. Dette viser en viss forståelse av situasjonen i landet og hvilke utfordringer de sivile sto overfor i det daglige livet i det sørlige Libanon.

Ny regjering, nye holdninger?

14. oktober 1981 fikk Norge en ny regjering. Kåre Willochs Høyreregjering overtok for Arbeiderpartiet (DNA), som hadde sittet med makten siden 1973. Dette medførte at Svenn Stray fra Høyre (H) tok over posten som utenriksminister fra Knut Frydenlund (DNA) som hadde vært utenriksminister siden 1973.³⁰⁴ Stray holdt fast ved departementets eksisterende linje, men virker å ha vært mindre involvert i departementets behandling av saker tilknyttet Libanon enn det Frydenlund var.³⁰⁵ Dette ble tydelig våren 1982.

---

³⁰² UD 76.8/67 bind 4: UD til Ambassaden i Beirut, 19.4.1982; UD 76.8/67 bind 4: Notat UD, 26.4.1982

³⁰³ UD 76.8/67 bind 4: Referat fra møte mellom Chargé d' Affairs Dørum i Beirut, øverskommanderende for de norske UNIFIL-styrkene og norske avdelingssjefer i UNIFIL 19.5.1982, udatert

³⁰⁴ Tamnes, 1997: 21-22

³⁰⁵ Tamnes, 1997: 380

Med Israel For Fred (MIFF), en norsk interesseorganisasjon for Israel, kontaktet utenriksminister Stray 23. april 1982 med en klage. Organisasjonen mente at Utenriksdepartementet i praksis støttet Den palestinske frigjøringsorganisasjonen (PLO) gjennom sin støtte til Palestinske Røde Halvmåne. MIFF argumenterte at mens PRH fikk støtte fra UD til humanitært arbeid kunne PLO bruke pengene sine på våpen. For å kunne besvare henvendelsen ba Stray om en redegjørelse av saken. Han var lite fornøyd med at han ikke hadde blitt konsultert om saken da den, til tross for å ha blitt avgjort under Frydenlunds tid, var blitt utbetalt etter regjeringsskiftet. Stray virker ikke å ha hatt full oversikt over nødhjelpsarbeidet i Libanon, da han ba om redegjørelser for forholdene mellom både PRH og PLO og PRH og IRKK. At Stray var ukomfortabel med situasjonen var tydelig.³⁰⁶ Han fremhevet at det i svaret til MIFF måtte «stå at avgjørelsen og vurderingen av dette prosjektet er foretatt av den tidligere regjering».³⁰⁷

Rådgiveren for spørsmål vedrørende de arabiske områder, Hans Wilhelm Longva, utarbeidet et notat til Stray der han forklarte prosessen som ledet frem til den omtalte støtten. Longva viste at søknaden hadde vært meget grundig behandlet, både av politiske og humanitære instanser i Norge, i tillegg til at libanesiske myndigheter hadde blitt gjort oppmerksomme på prosessen.³⁰⁸ Longva vurderte det dithen at MIFFs forståelse av saken skyldtes «dels [...] en gal fremstilling av premissene for NORADs bistand og dels [...] ulike beskrivelser og vurderinger av PLO».³⁰⁹ Avslutningsvis fortalte Longva at «PLO har en klar, korrekt og realistisk forståelse av norsk holdning til PLO».³¹⁰ Den offisielle norske holdningen til PLO var at Norge verken pratet, eller ønsket å prate, med organisasjonen.³¹¹ Basert på dette, svarte Stray MIFF. Han forklarte at støtten var gitt til rent humanitære formål og var vurdert utfra humanitære hensyn. I brevet var Stray tydelig på at han ikke hadde hatt noe med prosessen å gjøre, og at alt ansvar lå på den forrige regjeringen, samt at forholdet til PLO var uendret.³¹²

I praksis virker det som om den relativt nye utenriksministeren først og fremst var ukomfortabel med at han mottok kritikk for et forhold han ikke visste noe om. Det fremstår imidlertid også som at Strays syn på situasjonen i Midtøsten var et noe annet enn sin

---

³⁰⁶ UD 76.8/67 bind 4: Notat Svern Stray, 12.5.1982

³⁰⁷ UD 76.8/67 bind 4: Notat Svern Stray, 12.5.1982, Strays understreking.

³⁰⁸ UD 76.8/67 bind 4: Notat UD, 30.4.1982

³⁰⁹ UD 76.8/67 bind 4: Notat UD, 30.4.1982

³¹⁰ UD 76.8/67 bind 4: Notat UD, 30.4.1982

³¹¹ Tamnes, 1997: 377-380

³¹² UD 76.8/67 bind 4: UD ved utenriksminister Stray til Med Israel For Fred, 21.5.1982

forgjengers. Behandlingen av klagen internt i departementet viste også at det blant embetsverket var et tydelig syn på politikken som ble ført, et syn som avvek noe fra den øverste politiske ledelsens. For Stray sin del virker imidlertid det største problemet å ha vært at han ble stilt til veggs for en avgjørelse han ikke hadde hatt noe med og som det virker som om han ikke visste helt hvordan han skulle håndtere.

Operasjon Fred for Galilea

Også i Israel var det valg i 1981. Resultatet av dette valget var at Menachem Begins Likud dannet en ny og mer nasjonalistisk regjering. I sentrum for denne regjeringen var Begin, forsvarsminister Ariel Sharon og utenriksminister Yitzhak Shamir, tre sterke personligheter som drev det politiske bildet i Israel i en mer aktiv og aggressiv retning. I tillegg til den politiske ledelsen kom forsvarssjefen Rafael Eytan som bidro til den samme utviklingen. Den nye politiske situasjonen i Israel kom tydelig til syne 14. desember 1981, da Israel annekterte Golan-høydene. Golan-høydene hadde vært okkupert av Israel siden Seksdagerskrigen i 1967. Syria hadde aldri godtatt tapet av området, mens Israel raskt etablerte bosettinger der etter okkupasjonen. Syria gikk sågar til krig mot Israel for å vinne tilbake Golan-høydene i 1973, men mislyktes.³¹³

Sharon hadde store planer for Libanon, planer Begin støttet fullt ut. Han ønsket å fjerne PLO og syrerne fra Libanon og å opprette en kristen stat under ledelse av Bashir Gemayels maronitter, som Sharon møtte jevnlig fra januar 1982. Dette, anså Sharon, ville ha vidtrekkende konsekvenser for den palestinske nasjonalismen og bedre sjansene for en israelsk overtakelse av Vestbredden. Det optimale resultatet i Sharons øyne var at palestinerne skulle forlate Vestbredden til fordel for Jordan og gjøre Jordan til en palestinsk stat. Det israelske forsvaret utarbeidet planer for å invadere Libanon for å muliggjøre disse endringene. Det var imidlertid tydelig at det ikke ville komme noen godkjenning fra Knesset for å gå til en fullskala krig. I stedet fremla Sharon og Eytan planer for mindre operasjoner mot PLO i Sør-Libanon som var spiselige for nasjonalforsamlingen. Disse planene var

---

³¹³ Shlaim, 2000: 384-395; Waage, 2013: 235, 271-272, 352, 355, 367-368, 385-390

designet for å fremprovosere reaksjoner fra PLO, som igjen kunne rettferdiggjøre ytterligere krigshandlinger.³¹⁴

Etter å ha vært på utkikk etter en god nok årsak til å gå til krig, fikk Sharon og Eytan åpningen de hadde ventet på. I slutten av mai 1982 hadde regjeringen bestemt at dersom PLO brøt våpenhvilen som partene inngikk sommeren 1981 skulle Israel svare med stor kraft. De trengte ikke vente lenge. 3. juni ble den israelske ambassadøren i London skutt og alvorlig skadet av palestinske terrorister. Angriperne kom fra en gruppe som hadde brutt med Arafats PLO, og gruppens leder, Abu Nidal, var dømt til døden av PLO. Dette hadde liten betydning for Begin. Det israelske flyvåpenet ble beordret til å angripe PLO-stillinger i Beirut, noe Eytan visste at ville bli besvart fra palestinsk side med rakettangrep mot israelske bosettinger. De palestinske rakettangrepene mot Israel overbeviste resten av regjeringen til å godkjenne militære operasjoner over grensen i nord. Nok en gang kom krigen til Libanon.³¹⁵

6. juni 1982 invaderte Israel Libanon og den israelske krigsmaskinen stanset ikke før den nådde Beirut. 8. og 9. juni påførte israelske kampfly store skader på de syriske styrkene, som hadde vært i Libanon siden 1976. Israel slo ut syriske luftvernsinstallasjoner og kampfly i kamper over Beirut og Bekaadalen, og skaffet seg med dette herredømmet over luftrommet over Sør-Libanon og Beirut. 13. juni var Vest-Beirut og PLO omringet, og de syriske styrkene i Beirut isolert. I den militære situasjonen satt Israel med de fleste kortene på hånden. Men i Beirut var det omkring 10 000 PLO-soldater, i tillegg til soldater fra andre væpnede grupper og, ikke minst, fra Syria. Israel valgte å beleire byen og utsatte Vest-Beirut for et kraftig bombardement. Denne situasjonen skulle vare i mange uker.³¹⁶

Humanitær innsats og nye bevilgninger

Den israelske invasjonen innebar ikke bare militære utfordringer for Libanon. Som i de fleste kriger gikk krigshandlingene også kraftig ut over de sivile innbyggerne i krigssonene. Responsen fra de humanitære organisasjonene lot ikke vente på seg. I følge Den internasjonale Røde Kors-komiteens situasjonsrapport datert 11. juni 1982 var mellom 100

---

³¹⁴ Shlaim, 2000: 395-397; Waage, 2013: 235

³¹⁵ Shlaim, 2000: 398, 400-407

³¹⁶ Cobban, 1987: 181; Shlaim, 2000: 407-410; Waage, 2013: 230, 235-238

000 og 300 000 mennesker påvirket av krigen, og mange hadde flyktet fra sine hjem. Sikkerheten til sivilbefolkningen i Sør-Libanon, Beirut og Bekaa-dalen var blitt kraftig forverret og vitale forsyninger som mat, vann og medisiner var mangelvare. At behovet for hjelp var stort var det ingen tvil om.³¹⁷ De humanitære utfordringene var store over store deler av de okkuperte områdene, men størst var nøden i Vest-Beirut. Bydelen var omringet og omkring 600 000 mennesker var fanget, med svært lite mulighet for forsyninger. En del av de som satt fast i Vest-Beirut var geriljasoldater tilknyttet PLO eller deres allierte, men det store flertallet var sivile libanesere og palestinske flyktninger. Israelske styrker utsatte området for kraftige bombardement og kuttet fra tid til annen vann- og strømforsyningen inn i Vest-Beirut. Sågar medisinsk utstyr ble nektet inn.³¹⁸

I tiden umiddelbart etter den israelske invasjonen var det hektisk aktivitet på Victoria Terrasse. Etter den første søknaden om støtte 10. juni 1982 kom det inn en rekke henvendelser om økonomiske bidrag til hjelpearbeid i Libanon.³¹⁹ At Utenriksdepartementet tok situasjonen på alvor var tydelig. Røde Kors søkte 10. juni om støtte på fire millioner kroner til utstyr og mannskap som skulle til Libanon.³²⁰ Søknaden ble behandlet i departementet samme dag, og ble «[i] lys av den alvorlige situasjon i Libanon og de store lidelser som krigshandlingene har påført befolkningen» foreslått innvilget.³²¹ Beslutningen ble vedtatt ved kongelig resolusjon i statsråd neste dag, men avgjørelsen var i praksis tatt allerede samme dag som søknaden ble mottatt.³²² Dette var kun startskuddet for perioden som fulgte.

Fredag 11. juni mottok UD informasjon fra UNICEF, Palestinakomiteen og Redd Barna.³²³ UNICEF hadde i samarbeid med UNIFIL fått inn to konvoier med mat til den sørlibanesiske byen Tyr og vurderte å be Norge om penger til hjelpearbeidet.³²⁴ Palestinakomiteens dr. Eirik Fosse hadde i en telefonsamtale med nødhjelpskoordinator Niels L. Dahl ved UD's Nødhjelpsenhet tilbudt komiteens tjenester til hjelpearbeidet i Libanon og ba om å få være

---

³¹⁷ UD 76.8/67 bind 4: United Nations Disaster Relief Organization(UNDRO) til UD, 14.6.1982; UD 76.8/67 bind 4: FN-delegasjonen i Geneve til UD, 15.6.1982

³¹⁸ Cobban, 1987: 183-185; Shlaim, 2000: 410-413; Traboulsi, 2012: 221; Waage, 2013: 238

³¹⁹ UD 76.8/67 bind 4: Røde Kors til UD, 10.6.1982

³²⁰ UD 76.8/67 bind 4: Røde Kors til UD, 10.6.1982

³²¹ UD 76.8/67 bind 4: Foredrag til statsråd, 10.6.1982

³²² UD 76.8/67 bind 4: Foredrag til statsråd, 10.6.1982; UD 76.8/67 bind 4: Pressemelding UD, 10.6.1982

³²³ UD 76.8/67 bind 4: FN-delegasjonen i New York til UD, 11.6.1982; UD 76.8/67 bind 4: Notat UD, *Nødhjelp til Libanon. Palestinakomiteén*, 11.6.1982; UD 76.8/67 bind 4: Notat UD, *Nødhjelp til Libanon. Redd Barna / Oxfam*, 11.6.1982

³²⁴ UD 76.8/67 bind 4: FN-delegasjonen i New York til UD, 11.6.1982

tilstede dersom dette skulle drøftes.³²⁵ Dahl så ingen betenkeligheter med å la Palestinakomiteen delta på slike møter.³²⁶ Redd Barna hadde mottatt en appell fra den internasjonale humanitære organisasjonen Oxfam, en organisasjon Redd Barna anså å være en god samarbeidspartner som utførte godt humanitært arbeid. Redd Barna ønsket å forhøre seg med UD om hvordan departementet ville stille seg til en søknad om et bidrag på én million kroner. Dahl svarte at én million kroner var mye, og at det ville være enklere å finansiere 500 000 kroner, med forbehold om at det ikke var noen politiske utfordringer knyttet til en eventuell støtte til Oxfam.³²⁷ Det kom ingen konkrete søknader om økonomisk støtte denne dagen men det var tydelig at reaksjonene på den nye situasjonen i Libanon ikke lot vente på seg og at behovet for økonomiske bidrag kunne bli stort.

Neste arbeidsdag, mandag 14. juni, ble det holdt et møte i UD for å «vurdere nødssituasjonen blant de krigsrammede i Libanon og koordineringen av humanitær nødhjelp fra Norge til de nødstilte.»³²⁸ Verdt å merke seg er at både Palestinakomiteen og Palestinafronten var invitert og tilstede på møtet.³²⁹ Tidligere hadde disse organisasjonene vært ansett som risikable å samarbeide med. Nå gjorde situasjonen slik at departementet fokuserte på deres faglige ekspertise fremfor eventuelle politiske utfordringer. I tillegg til det store antallet dødsfall og personskader ble også den materielle situasjonen vurdert som svært prekær.³³⁰ Den internasjonale Røde Kors-komité meldte at det var

store materielle skader. Vann- og strømforsyningene er brutt sammen mange steder. Mange sykehus er satt ut av drift. Det er nær sammenbrudd i kommunikasjonene. Det er stor frykt for at epidemier skal bryte ut. Det er enorme humanitære behov overalt i området.³³¹

Etter møtet foreslo Katastrofeutvalget å følge situasjonen nøye fra dag til dag, også gjennom å holde nær kontakt med Palestinakomiteen og Palestinafronten. Utvalget fremholdt at det måtte være ønskelig å konsentrere den norske hjelpevirksomheten for at den skulle bli så effektiv som mulig samt at denne praksisen skulle unngå at flere organisasjoner dekket samme oppgaver.³³² De palestinskorienterte organisasjonene fikk, gjennom sin tilstedeværelse på møtet og utsikter som fremtidig samarbeidspartnere, en betydelig rolle. Organisasjonene var med andre ord anerkjent som organisasjoner hvis innsats i og

³²⁵ *Hvem er Hvem?* 1984, 1984: 94

³²⁶ UD 76.8/67 bind 4: Notat UD, *Nødhjelp til Libanon. Palestinakomiteén*, 11.6.1982

³²⁷ UD 76.8/67 bind 4: Notat UD, *Nødhjelp til Libanon. Redd Barna / Oxfam*, 11.6.1982

³²⁸ UD 76.8/67 bind 4: Notat UD, 14.6.1982

³²⁹ UD 76.8/67 bind 4: Notat UD, 14.6.1982

³³⁰ UD 76.8/67 bind 4: Notat UD, 14.6.1982

³³¹ UD 76.8/67 bind 4: Notat UD, 14.6.1982

³³² UD 76.8/67 bind 4: Notat UD, 14.6.1982

kunnskaper om regionen var reelle og uten store negative politiske implikasjoner, i motsetning til tidligere, da deres tilknytning til palestinske organisasjoner gjorde dem risikable å samarbeide med.

Samme dag mottok UD to søknader om betydelig støtte. Kirkens Nødhjelp ba om én million kroner til sitt arbeid i Libanon, mens Det Norske Flyktningeråd søkte om 500 000 dollar (beregnet til omkring tre millioner kroner) som skulle gå til UNRWA for mat og klær.³³³ Disse søknadene ble imidlertid ikke behandlet like raskt som Røde Kors' søknad fem dager tidligere. Dette kan ha sammenheng med at departementet nylig hadde donert en stor sum til nettopp Røde Kors, og det faktum at antallet søknader som kom i denne perioden var betydelig. UD mottok appeller om støtte fra både Den internasjonale Røde Kors-komiteen og FNs generalsekretær, samt at Den norske ambassaden i Roma hadde mottatt en appell om støtte fra FNs organisasjon for ernæring og landbruk (FAO) og ba om å bli satt i stand til å besvare forespørselen. I tillegg ble det bestemt å stille 500 000 kroner til disposisjon for de norske UNIFIL-styrkene som skulle disponere dem slik de anså det som mest effektivt. Dette var tema for en samtale mellom UD og den israelske ambassadøren i Oslo, Gad Elron.³³⁴ Grunnen til at departementet valgte å innkalle den israelske ambassadøren til en samtale med statssekretær Eivinn Berg om dette temaet var for å adressere «de hindringer som har vært lagt i veien for UNIFIL-styrkenes humanitære virksomhet».³³⁵ Departementets henstilling til Israel om ikke å legge hindringer i veien for de norske soldatenes hjelpearbeid ble videreformidlet til Israel av Elron. Elrons respons var kun å videreformidle opplysningene til de israelske myndighetene.³³⁶

En strøm av søknader

Situasjonen i Libanon var ifølge FN forverret, og FNs koordinator for bistand til Libanons gjenoppbygging og utvikling, Iqbal Akhund, tok kontakt med den norske FN-delegasjonen i New York. Han fortalte at FN trengte penger for at deres krisehjelpprogram skulle kunne

---

³³³ UD 76.8/67 bind 4: Kirkens Nødhjelp til UD, 14.6.1982; UD 76.8/67 bind 4: Det Norske Flyktningeråd til UD, 14.6.1982; UD 76.8/67 bind 4: Notat UD, 21.6.1982

³³⁴ UD 76.8/67 bind 4: FN-delegasjonen i Genève til UD, 15.6.1982; UD 76.8/67 bind 4: UNDRO til UD, 15.6.1982; UD 76.8/67 bind 4: UD til ambassaden i Beirut og ambassaden i Tel Aviv, 15.6.1982; UD 76.8/67 bind 4: Ambassaden i Roma til UD, 15.6.1982; UD 76.8/67 bind 4: Notat UD, 15.6.1982

³³⁵ UD 76.8/67 bind 4: Notat UD, 15.6.1982

³³⁶ UD 76.8/67 bind 4: Notat UD, 15.6.1982

fortsette. I den anledningen lurte han på om ikke Norge kunne tenke seg å gi et bidrag til FNs trustfond for Libanon. Til tross for den norske delegasjonens anbefaling ble ikke forespørselen besvart med noe bidrag.³³⁷

De humanitære utfordringene kom tydelig frem i Caritas' søknad om støtte fra UD 17. juni. Den katolske hjelpeorganisasjonens representanter i Libanon kunne fortelle at så mye som nitti prosent av flyktningleirene var ødelagt og omkring 90 000 mennesker hadde vært tvunget til å forlate leirene. Omkring 400 000 mennesker var på flukt mens én million mennesker var antatt å bo i de områdene som var direkte berørt av invasjonen. For å hjelpe på denne situasjonen ba Caritas om 450 000 kroner.³³⁸ Samme dag kom det inn en søknad om støtte fra Palestinakomiteen. Komiteen planla å sende medisinske ekspertteam til Libanon, et prosjekt som var antatt å beløpe seg til 658 000 kroner for den første måneden. Organisasjonen søkte om å få dette beløpet dekket av UD.³³⁹

Fredag 18. juni mottok Utenriksdepartementet søknader på over seks millioner kroner. Røde Kors ba om 2,5 millioner på bakgrunn av IRKKs appell om støtte. Ifølge organisasjonen var matsituasjonen de siste dagene blitt prekær, noe de ønsket å bøte på.³⁴⁰ Også Norsk Folkehjelp ønsket å bidra til å skaffe mat til de rammede. Norsk Folkehjelp hadde i tillegg planer om å sende et kirurgisk kriseteam som skulle jobbe under Palestinske Røde Halvmånes ledelse i Libanon. Til dette ba Norsk Folkehjelp om et bidrag på to millioner kroner.³⁴¹ Hjelpeorganisasjonen CARE hadde også prosjekter gående for å hjelpe befolkningen i Libanon. Organisasjonen ønsket å «bidra med medisinsk hjelp i form av medisinske enheter, utstyr og medisiner, samt telt, ulltepper og andre fornødne ting», og søkte om én million kroner til dette arbeidet.³⁴² Redd Barna søkte igjen om støtte til sin innsats i samarbeid med Oxfam, som igjen samarbeidet med flere lokale organisasjoner, deriblant Palestinske Røde Halvmåne. Redd Barna søkte denne gang om 500 000 kroner.³⁴³ Dagens siste søknad kom fra Palestinafronten. Organisasjonen hadde personell i Saida i Sør-Libanon og ønsket støtte til økonomiske utgifter, deriblant lønn og to ukers ferie etter

---

³³⁷ UD 76.8/67 bind 4: FN-delegasjonen i Genève til UD, 16.6.1982; UD 76.8/67 bind 4: FN-delegasjonen i New York til UD, 16.6.1982

³³⁸ UD 76.8/67 bind 4: Caritas Norge til UD, 16.6.1982

³³⁹ UD 76.8/67 bind 4: Palestinakomiteen til UD, 17.6.1982

³⁴⁰ UD 76.8/67 bind 4: Røde Kors til UD, 18.6.1982

³⁴¹ UD 76.8/67 bind 4: Norsk Folkehjelp til UD, 16.6.1982

³⁴² UD 76.8/67 bind 4: CARE Norge til UD, 18.6.1982

³⁴³ UD 76.8/67 bind 4: Redd Barna til UD, 18.6.1982

hjemkomst, knyttet til dette. Støtten til lønn og ferie ble det satt spørsmålstegn ved, men ingen ytterligere kommentarer ble gjort. Til sine utlegg ønsket Palestinafronten en støtte på 168 000 kroner.³⁴⁴

Om årsaken var det totale antallet søknader eller den totale summen det ble bedt om er uvisst, men departementet valgte å behandle søknadene mottatt i midten av juni felles. Da søknadene ble behandlet i 1. politiske kontor 21. juni, gikk de siste opplysningene ut på at antallet berørte i Libanon var opp mot 1,5 millioner, mens et sted mellom 40 000 og 80 000 sivile var såret.³⁴⁵ Situasjonen var nok en gang blitt forverret siden forrige rapport, og nødhjelpsbehovet ble beskrevet som «på det nærmeste ubegrenset».³⁴⁶

Departementet var blitt informert om at kommunikasjonen i Libanon var svært begrenset.³⁴⁷ Dette var et argument for å benytte seg av de organisasjonene som allerede var på plass og hadde nettverk i de berørte områdene, da effektiviteten av hjelpen var avhengig av at hjelpen kom frem til de trengende raskest mulig. Videre ble det nok en gang argumentert for å konsentrere støtten på et mindre antall organisasjoner for å øke effektiviteten av bidragene, samt å søke å dekke både utgifter til medisinsk hjelp og hjelp til å skaffe mat og annet nødvendig utstyr.³⁴⁸ Ekspedisjonssjef i Politisk avdeling Per Ravne argumenterte for at støtten burde «konsentrere seg om de som er aktive i området, bl.a. Palestina-komiteén og Palestina-fronten».³⁴⁹ De palestinskrettede organisasjonene var på dette tidspunktet blitt gjengangere i Utenriksdepartementets diskusjoner om nødhjelp til Libanon. Deres innsats ble åpenbart ansett å gjøre en forskjell for lokalbefolkningen, uten å være en politisk belastning i Norge. Det viktigste fortrinnet disse organisasjonene hadde var at de allerede hadde et apparat i de områdene som trengte hjelp. Dette gjorde dem mer attraktive for de som skulle fordele støtte for å hjelpe de lidende.³⁵⁰

Et argument som ble fremhevet i tilknytning til hvor mye Norge skulle bidra med var en nylig donasjon fra Sverige og en ventet donasjon fra Danmark. Sverige hadde donert 20

---

³⁴⁴ UD 76.8/67 bind 4: Palestinafronten til UD, 18.6.1982

³⁴⁵ UD 76.8/67 bind 4: Notat UD, 21.6.1982

³⁴⁶ UD 76.8/67 bind 4: Notat UD, 21.6.1982

³⁴⁷ UD 76.8/67 bind 4: Ambassaden i Beirut til UD, 18.6.1982

³⁴⁸ UD 76.8/67 bind 4: Notat UD, 21.6.1982

³⁴⁹ UD 76.8/67 bind 4: Notat UD, 21.6.1982, håndskrevet notat, signert Per Ravne, 21.6.1982

³⁵⁰ UD 76.8/67 bind 4: Notat UD, 21.6.1982

millioner svenske kroner mens Danmark var ventet å donere 15 millioner danske kroner.³⁵¹ Nabolandenes handlinger var interessante i prosessen i Norge. I hvilken grad de påvirket størrelsesordenen på det norske bidraget vites ikke, men måten deres bidrag ble fremhevet på vitner om at det var viktig for Norge å ikke sakke for langt akterut i nødhjelpsspørsmålet i Libanon.

Resultatet av søknadene kom i statsråd 25. juni 1982. Regjeringen besluttet å donere 11 millioner kroner til humanitære formål i Libanon. Pengene ble fordelt mellom Den internasjonale Røde Kors-komité (tre millioner kroner), Norges Røde Kors (to millioner kroner), Flyktningerådet, som skulle gi pengene til UNRWA (to millioner kroner), Kirkens Nødhjelp (én million kroner), Norsk Folkehjelp, som skulle gjennomføre sitt arbeid med Palestinafronten (2,3 millioner kroner) og Palestinakomiteen (700 000 kroner).³⁵²

Regjeringen besluttet å basere støtten på de organisasjonene den anså at kunne avhjelpe situasjonen på en best mulig måte på kortest mulig tid. Dette gjorde at organisasjoner som allerede var på bakken i Libanon fikk støtte, mens organisasjoner som Redd Barna og CARE ikke fikk sine søknader imøtekommet.³⁵³ Av mottagerne var tre direkte knyttet opp mot palestinerne (UNRWA, Palestinafronten og Palestinakomiteen). Kun én var underlagt FN (UNRWA), og IRKK var den eneste uavhengige internasjonale organisasjonen.³⁵⁴ Prosessen og resultatet viser tydelig at det i UD's øyne var best å basere seg på de samme organisasjonene som departementet hadde arbeidet med tidligere og som hadde vist gode resultater i sitt arbeid. De 11 millionene som ble donert overskred summen det ble søkt om. Dette kan i stor grad tilskrives det faktum at departementet også mottok appeller som ikke var søknader om en konkret sum. Imidlertid viser det også at det i UD var en klar vilje til å gi støtte som monnet.

Utfordringer i nødhjelpsarbeidet

Den humanitære innsatsen i Libanon forløp ikke helt uten utfordringer. De fysiske forholdene i det krigsherjede landet gjorde det vanskelig å få transportert både mennesker og forsyninger

---

³⁵¹ UD 76.8/67 bind 4: Notat UD, 21.6.1982

³⁵² UD 76.8/67 bind 4: Foredrag til Statsråd, 23.6.1982

³⁵³ UD 76.8/67 bind 4: Notat UD, 21.6.1982, håndskrevet notat, signert Per Ravne, 21.6.1982

³⁵⁴ UD 76.8/67 bind 4: Foredrag til Statsråd, 23.6.1982

til de trengende. Disse problemene var primært grunnet ødelagte veier og krigshandlinger, men det oppsto også andre utfordringer. Det israelske utenriksdepartementet ga i samtale med den norske ambassaden i Tel Aviv uttrykk for at Israel satte pris på den humanitære støtten i Libanon. Israelerne mente imidlertid at det ville være fordelaktig å ordne støtten inn under en nyopprettet israelsk ministerkomité som skulle koordinere støtten.³⁵⁵ Dette ville bidra til å unngå «pinlige tilfelle av velment, upraktisk bidragsvirksomhet» som de mente hadde forekommet, uten at dette ble utdypet videre.³⁵⁶

Israelerne ønsket også å påvirke hvor bistandsarbeidet ble utført. Dette hadde ført til at det i områder ved den norske UNIFIL-sektoren hadde blitt lagt hindringer for Norbatts hjelpearbeid. Statssekretær Eivinn Berg kontaktet Israels ambassadør Elron for en redegjørelse for det israelske synet. Det israelske utenriksdepartementet meddelte at de israelske styrkene ville tillate humanitært arbeid av de norske soldatene i de omtalte områdene kun dersom nordmennene opptrådte under norsk flagg, uten FN-merking på uniformer eller biler. Israel så imidlertid helst at bidrag ble gitt til IRKK, som selv kunne operere fritt i de nevnte områdene.³⁵⁷ De israelske kravene kunne Norge ifølge Berg «ikke akseptere. Våre gutter er der kun med UNIFIL-status».³⁵⁸ Dette var problematisk da de norske soldatene «verken formelt eller praktisk kunne innta en annen identitet ved humanitært bistandsvirksomhet utenfor UNIFILs ansvarsområde».³⁵⁹ Israel sto imidlertid på sitt, og holdt fast på at «unifil ikke kan drive hjelpearbeid utenfor unifil-sonen».³⁶⁰ Også i arbeidet med å få bistanden inn i de utsatte områdene virker Israel å ha vært lite samarbeidsvillig. Dette framgår av en melding fra UD til den norske delegasjonen ved FN i New York, der departementet ønsket å få vite om FNs generalsekretær vurderte å ta saken opp med de israelske myndighetene.³⁶¹ De israelske kommentarene på det norske arbeidet fikk ikke gehør i Utenriksdepartementet. Departementet responderte kun på de konkrete rammene israelerne forsøkte å legge for de norske soldatenes innsats, ikke kommentarene som gikk på hvorvidt arbeidet var nyttig.

---

³⁵⁵ UD 76.8/67 bind 4: Ambassaden i Tel Aviv til UD, 16.6.1982

³⁵⁶ UD 76.8/67 bind 4: Ambassaden i Tel Aviv til UD, 16.6.1982

³⁵⁷ UD 76.8/67 bind 4: Notat UD, 17.6.1982

³⁵⁸ UD 76.8/67 bind 4: Notat UD, 17.6.1982, håndskrevet notat, signert Eivinn Berg, 17.6.1982, Bergs understreking

³⁵⁹ UD 76.8/67 bind 4: UD til Ambassaden i Tel Aviv, ambassaden i Beirut og FN-delegasjonen i New York, 17.6.1982

³⁶⁰ UD 76.8/67 bind 4: FN-delegasjonen i New York til UD, 21.6.1982

³⁶¹ UD 76.8/67 bind 4: UD til FN-delegasjonen i New York, 21.6.1982

Bistanden avtar

Etter en periode preget av mange søknader og donasjoner ble tempoet i bevilgningene senket mot slutten av juni 1982. Dette kom til syne da Redd Barna leverte en fornyet søknad 29. juni. Redd Barna hadde ikke blitt tildelt midler da regjeringen besluttet å donere 11 millioner kroner fire dager tidligere. Dette hadde, ifølge fungerende generalsekretær i Redd Barna, Per Bergan, «vakt en viss oppsikt» innad i organisasjonen.³⁶² Redd Barna fastholdt at de hadde behov for penger, og ønsket at departementet skulle behandle deres nye og forbedrede søknad. I behandlingen av Redd Barnas nye søknad ble det lagt vekt på at regjeringen nettopp hadde donert en betydelig sum penger, men også at FN hadde sendt en delegasjon til Libanon. Denne skulle vurdere situasjonen i landet og behovet for støtte. Delegasjonen ble ledet av Sveriges FN-ambassadør, Anders Thunborg. UD fortalte Redd Barna at departementet i det minste ville avvente rapporten fra FNs utvalg før eventuelle nye bidrag ble vurdert. Det hele endte med at Redd Barna trakk sin søknad.³⁶³

Den såkalte Thunborg-rapporten ble tillagt stor vekt i Utenriksdepartementet mens den var under utarbeidelse. Norge hadde frem til nå gitt 15,5 millioner kroner til det humanitære arbeidet i Libanon i 1982. Dette ga UD muligheten til å avvente den kommende FN-rapporten før nye søknader ble behandlet, samtidig som Thunborg-rapporten var ventet å gi svar på hvilket behov som fantes i Libanon og hvordan behovene best kunne dekkes.³⁶⁴ Dette ble sementert den første uken i juli, da departementet bestemte at alle søknader om støtte skulle stilles i bero frem til rapporten fra Thunborg var ferdig.³⁶⁵ Denne avgjørelsen fikk innvirkning på søknader fra UNICEF, Palestinakomiteen, Redd Barna og Caritas, som alle ba om støtte til arbeid i Libanon men som fikk beskjed om at søknadene ikke ville bli behandlet før Thunborg-rapporten forelå.³⁶⁶ Dette viser at Norge var opptatt av en tydelig forankring for sin bistandspolitik.

16. juni mottok Utenriksdepartementet det første utkastet til Thunborg-rapporten, før den ble offentliggjort 28. juni. Thunborg rapporterte at ødeleggelsene i Libanon generelt og Vest-

---

³⁶² UD 76.8/67 bind 4: Notat UD, 29.6.1982

³⁶³ UD 76.8/67 bind 4: Notat UD, 29.6.1982

³⁶⁴ UD 76.8/67 bind 4: *Utdrag av referat fra morgenmøte 28/6 1982*, 28.6.1982

³⁶⁵ UD 76.8/67 bind 4: UD til ambassaden i Beirut, 7.7.1982

³⁶⁶ UD 76.8/67 bind 4: Notat UD, 29.6.1982; UD 76.8/67 bind 4: UD til ambassaden i Beirut, 7.7.1982; UD 76.8/67 bind 4: Palestinakomiteen til UD, 10.7.1982; UD 76.8/67 bind 4: Caritas Norge til UD, 8.7.1982

Beirut spesielt, var store og med større omfang enn forventet. Rapportene estimerte at omkring 400 000 mennesker i Libanon hadde behov for hjelp samtidig som de materielle skadene var store. Det største behovet var, ifølge utvalget, å gjenoppbygge infrastrukturen i landet. Behovet for hjelp var med andre ord på ingen måte dekket.³⁶⁷

Etter at Thunborg-rapporten ble fremlagt gjenopptok UD sin bevilgningsvirksomhet. 30. juli ble 200 000 kroner stilt til rådighet for de norske FN-styrkenes disposisjon til deres hjelpearbeid.³⁶⁸ Situasjonen i Libanon ble prioritert, og samme dag holdt UD et ekstraordinært møte for å diskutere tilstanden i landet. Til stede på møtet var også Palestinakomiteen og Palestinafronten. Da møtet ble avholdt forelå det søknader fra Palestinakomiteen (400 000 kroner), Redd Barna (500 000 kroner) og Caritas (750 000 kroner). I tillegg hadde UNRWA, UNICEF, IRKK og Verdens matvareprogram (WFP) kommet med appeller om støtte.³⁶⁹ Møtedeltagerne «håpet at søknadene fra Palestinakomiteen og Redd Barna ville bli imøtekommet så langt dette var mulig» samt at det kunne bli «ytet betydelige bidrag fra norsk side til de internasjonale organisasjoners hjelpevirksomhet».³⁷⁰ Kun Caritas' søknad ble avvist. Dette var fordi det var ønskelig å konsentrere støtten på færre organisasjoner.³⁷¹ Palestinakomiteen søkte forøvrig om ytterligere 300 000 kroner den 17. august. Disse pengene skulle gå til arbeid i Beirut i september.³⁷²

I behandlingen av søknadene foreslo Nødhjelpsenheten ved Niels L. Dahl 2. august at støtte skulle gis til UNICEF, UNRWA, Redd Barna og Palestinakomiteen. I utkastet til donasjonen ble det foreslått å gi fire millioner kroner til UNICEF, tre millioner til UNRWA, 500 000 til Redd Barna og 400 000 til Palestinakomiteen. Dahl fremhevet at Norge ville være på nivå med Sverige og Danmark hva donasjoner angikk dersom de foreslåtte bidragene ble vedtatt.³⁷³ Den politiske fløyen av departementet hadde visse innvendinger. Knut Mørkved og 1. politiske kontor foreslo å gi tre millioner til UNICEF og fire millioner til UNRWA.³⁷⁴

---

³⁶⁷ UD 76.8/67 bind 5: FN-delegasjonen i New York til UD, 16.7.1982; UD 76.8/67 bind 5: FN-delegasjonen New York til UD, 28.7.1982

³⁶⁸ UD 76.8/67 bind 5: UD til ambassaden i Beirut og ambassaden i Tel Aviv, 30.7.1982

³⁶⁹ UD 76.8/67 bind 5: Notat Katastrofeutvalget til UD, 30.7.1982

³⁷⁰ UD 76.8/67 bind 5: Notat Katastrofeutvalget til UD, 30.7.1982

³⁷¹ UD 76.8/67 bind 5: Notat Katastrofeutvalget til UD, 30.7.1982; UD 76.8/67 bind 5: Caritas Norge til UD, 2.8.1982, håndskrevet notat, usignert, 16.8.1982

³⁷² UD 76.8/67 bind 5: Palestinakomiteen til UD, 17.8.1982

³⁷³ UD 76.8/67 bind 5: Notat UD, 2.8.1982

³⁷⁴ UD 76.8/67 bind 5: Notat UD, 2.8.1982, håndskrevet notat signert Knut Mørkved, 3.8.1982

«Dette i lys av vårt tradisjonelt sterke UNRWA-engasjement [...] og på bakgrunnen av de meget omfattende arbeidsoppgaver UNRWA står overfor i Libanon».³⁷⁵ Knut Mørkved og 1. politiske kontor var mer skeptisk til Palestinakomiteen enn de andre avdelingene i departementet som arbeidet med nødhjelpen.³⁷⁶ Mørkved advarte ved flere anledninger mot å støtte Palestinakomiteen da «kontoret [fant] det betenkelig med omfattende støtte til politiske komiteers virksomhet, selv om den aktuelle bistand p.t. nok kan forsvares utifra rent humanitære hensyn».³⁷⁷ Denne holdningen ble også basert på utenriksminister Strays kraftige reaksjon på bidraget som ble gitt Palestinakomiteen i starten av året, og Mørkved antok at det ville «være gunstig – i lys av vår tradisjonelt strengt restriktive holdning til bevilgninger til politiske komiteer [...] at saken klareres på høyeste politiske plan».³⁷⁸ Palestinakomiteen og dens like var med andre ord fortsatt omdiskutert i departementet og det politiske Norge. Likevel fikk komiteen sin søknad innfridd da regjeringen bevilget 8,9 millioner kroner til den humanitære innsatsen i Libanon 20. august 1982.³⁷⁹ Det var altså de humanitære hensynene som veide tyngst.

Regjeringen i statsråd avgjorde 20. august at «Utenriksdepartementet gis fullmakt til å gi bidrag på 8,9 millioner kroner i humanitær bistand til Libanon».³⁸⁰ Denne støtten var fordelt med fire millioner til UNRWA, fire millioner til UNICEF, 400 000 til Palestinakomiteen og 500 000 til Redd Barna. Både Redd Barna og Palestinakomiteen fikk sine søknader innfridd fullt ut, mens UNRWAs bidrag hadde blitt justert opp i løpet av behandlingen, som et resultat av 1. politiske kontors forslag. Kontoret hadde imidlertid ikke blitt hørt på ønsket om redusere støtten til Palestinakomiteen, som for alvor var blitt en reel aktør i diskusjoner knyttet til nødhjelpsarbeidet i Libanon.³⁸¹ Bidragene til Palestinakomiteen, til tross for motstanden fra departementets politiske avdelinger viser at embetsverkets handlingsrom var stort og at sentrale personer i departementet hadde stor gjennomslagskraft i prosessene om tildeling av støtte.

---

³⁷⁵ UD 76.8/67 bind 5: Notat UD, 2.8.1982, håndskrevet notat signert Knut Mørkved, 3.8.1982.

³⁷⁶ UD 76.8/67 bind 5: Notat UD, 2.8.1982, håndskrevet notat signert Knut Mørkved, 3.8.1982

³⁷⁷ UD 76.8/67 bind 5: Notat UD, 2.8.1982, håndskrevet notat signert Knut Mørkved, 3.8.1982, Mørkveds understreking

³⁷⁸ UD 76.8/67 bind 5: Notat Katastrofeutvalget til UD, 30.7.1982, håndskrevet notat signert Knut Mørkved, 2.8.1982

³⁷⁹ UD 76.8/67 bind 5: Foredrag til statsråd, 6.8.1982

³⁸⁰ UD 76.8/67 bind 5: Foredrag til statsråd, 6.8.1982

³⁸¹ UD 76.8/67 bind 5: Foredrag til statsråd, 6.8.1982; UD 76.8/67 bind 5: Notat UD, 2.8.1982, håndskrevet notat signert Knut Mørkved, 3.8.1982.

PLO forlater Libanon

De menneskelige lidelsene i Libanon ble til slutt så store og åpenbare at USA den 12. august 1982 la press på sin allierte Israel for å fremtvinge en slutt på det israelske bombardementet av Vest-Beirut. Den amerikanske presidenten Ronald Reagan ønsket en diplomatisk løsning på situasjonen, og meglet mellom Israel og PLO, via Libanons statsminister Shafiq Al-Wazzan. PLO og Yasir Arafat så at deres stilling var håpløs, og gikk med på å trekke seg ut av Libanon, gitt at uttrekningen ble sikret av utenlandske styrker og at den palestinske sivilbefolkningen i Vest-Beirut ble sikret mot overgrep. I dette henseende ble en flernasjonal styrke (MNF) opprettet for å garantere for palestinerne sikkerhet. Styrken besto i hovedsak av amerikanske og franske tropper og var ikke under ledelse av FN. Etter at soldatene fra MNF var på plass ble partene den 18. august enige. PLO skulle trekke seg ut av Libanon. Evakueringen begynte 21. august og den siste PLO-soldaten forlot Libanon 1. september 1982.³⁸²

To uker senere, den 14. september, ble den maronittiske politikeren og lederen Bashir Gemayel drept i et bombeattentat. Gemayel var blitt valgt til president i Libanon etter press fra Israel og skulle overta embetet 23. september. Slik gikk det altså ikke. I stedet la attentatet på maronittlederen grunnlaget for en av de mest skjellsettende enkelthendelsene i Libanons og Midtøstens moderne historie.³⁸³

Massakren i Sabra og Shatila

Etter at PLO hadde forlatt Beirut anså den amerikanske kontingenten i MNF sitt arbeid som vel utført og trakk seg ut av Libanon 10. september, et eksempel som ble etterfulgt av den franske kontingenten. Med dette forsvant MNF ut av Beirut tolv dager tidligere enn planlagt, og byen var nå kontrollert av Israel og deres allierte. Etter at Bashir Gemayel ble drept 14. september gikk israelske styrker inn i Vest-Beirut. Ifølge israelerne var dette for å opprettholde ro og orden og forhindre et blodbad. 16. september gikk kristne militssoldater inn i de palestinske flyktningleirene Sabra og Shatila. Det hele utviklet seg til å bli en

---

³⁸² Cobban, 1987: 183-185; Shlaim, 2000: 410-413; Traboulsi, 2012: 221; Waage, 2013: 238

³⁸³ Cobban, 1987: 187-188; Shlaim, 2000: 413-415; Traboulsi, 2012: 224; Waage, 2013: 239

regelrett massakre av palestinere i hovedsak, men også libanesiske sivile. Et sted mellom i underkant av ett tusen og i overkant av to tusen menn, kvinner og barn ble henrettet av Israels allierte og med støtte av den israelske hæren, som blant annet skjøt opp lysgranater for at de kristne militssoldatene skulle se bedre.³⁸⁴

Ved den norske ambassaden i Beirut ble hendelsene i Vest-Beirut viet stor oppmerksomhet. Representanter fra ambassaden tok seg inn i området 17. september for å få et ordentlig overblikk over begivenhetene og situasjonen for befolkningen. Det som møtte ambassadens utsendte var et område kraftig preget av krigens realiteter og humanitære lidelser. Sykehuset som ble besøkt var fylt til randen av flyktninger, «i tillegg kjem over aatti pasientar, nye med alvorlege skotsaar vert brakt inn».³⁸⁵ Samme dag «forsoekte en annen tjenestemann aa komme inn i chatilaomraadet fra soer. etter aa ha koeyrt ca 200 m inn i leiren, ble bilen stoppet ved en falangistsperring. ambassaden fikk her se en traktor som ble brukt til aa fjerne 8-10 nylig doede personer fra et hus».³⁸⁶ At situasjonen i Vest-Beirut var prekær er åpenbart. Dette visste også Utenriksdepartementet og ambassaden, som fryktet ytterligere «opprensking».³⁸⁷

Norges videre engasjement i Libanon

Den nye situasjonen i Libanon skapte en usikker fremtid for det norske bistandsarbeidet. Den nye regjeringens politikk var ukjent for UD, som fulgte utviklingen nøye. Ambassaden i Beirut meldte at «det raader for tiden den stoerste usikkerhet om hvilken linje den nye regjering vil slaa inn paa m h t sivile palestinere bosatt i libanon».³⁸⁸ Etter Bashir Gemayels død overtok hans bror Amin Gemayel presidentposten. Amin var ansett som Syria-vennlig og ønsket ikke å samarbeide tett med Israel slik som sin bror.³⁸⁹ Grunnet palestinerne uvisse rolle i det nye Libanon var det også usikkert i hvilken grad Palestinske Røde Halvmåne ville få operere i landet.³⁹⁰ På bakgrunn av dette anbefalte ambassaden at «nye norske

---

³⁸⁴ Cobban, 1987: 188; Shlaim, 2000: 415-417; Traboulsi, 2012: 224-225; Waage, 2013: 238-239

³⁸⁵ UD 76.8/67 bind 5: Ambassaden i Beirut til UD, 17.9.1982

³⁸⁶ UD 76.8/67 bind 5: Ambassaden i Beirut til UD, 17.9.1982

³⁸⁷ UD 76.8/67 bind 5: Ambassaden i Beirut til UD, 17.9.1982

³⁸⁸ UD 76.8/67 bind 5: Ambassaden i Beirut til UD, 1.10.1982

³⁸⁹ Shlaim, 2000: 416

³⁹⁰ UD 76.8/67 bind 5: Ambassaden i Beirut til UD, 1.10.1982

helsearbeidere [burde] være mest mulig ubelastet politisk fra tidligere opphold i libanon».³⁹¹ Dette gjaldt spesielt for Palestinakomiteen, som ifølge ambassaden virket å være innforstått med dette.³⁹² Det er nærliggende å anta at dette også ville være gjeldene for personell fra Palestinafronten. Disse organisasjonene hadde vært godtatt av de tidligere libanesiske myndighetene, men med den nye regjeringen i startgropen anså ambassaden det slik at det var lurt å ta visse forhåndsregler.³⁹³

At Libanon sto overfor mange utfordringer ble fastslått av landets statsminister Shafiq Al-Wazzan i samtale med Hans Wilhelm Longva og den norske ambassadens *chargé d'affaires*, Flakstad. Wazzan fremhevet at Libanon nettopp hadde fått ny statsminister og var midt i et regjeringsskifte, samtidig som ødeleggelsene var store i landet. Det var mange problemer som gjensto å løse. Wazzan knyttet videre løsningen på Libanons problemer med en varig løsning på det palestinske flyktningproblemet.³⁹⁴ Han mente imidlertid at «en må ha lov aa haape at en naa staar ved begynnelsen til slutten paa libanons problemer».³⁹⁵

Etter sin reise i Libanon fra 28. september til 5. oktober samt møter med representanter for De europeiske fellesskapene (EF) og Det europeiske politiske samarbeidet (EPS), delte Rådgiveren for spørsmål vedrørende de arabiske områder Hans Wilhelm Longva sine betraktninger om situasjonen i Libanon med Utenriksdepartementet. Longva mente at «[h]jelpet behovet i Libanon faller i to hovedkategorier, for det første behovet for akutt nødhjelp, og dernest behovet for gjenoppbyggingsbistand».³⁹⁶ Videre fremhevet Longva at det var viktig å skille mellom palestinerne og Libanons behov for hjelp: «Det største udekkede behovet for akutt nødhjelp finner en utvilsomt i den palestinske flyktningebefolkningen», mens Libanon trengte hjelp til gjenoppbygging av «sykehus- og helsesektoren, skole- og undervisningssektoren, vann- og kloakk og elektrisitetsforsyning».³⁹⁷ Longva antok at situasjonen i Libanon burde være tilstrekkelig stabil til at gjenoppbyggingsarbeidet kunne iverksettes i løpet av 1983 og mente at «[e]n bør derfor

---

³⁹¹ UD 76.8/67 bind 5: Ambassaden i Beirut til UD, 1.10.1982

³⁹² UD 76.8/67 bind 5: Ambassaden i Beirut til UD, 1.10.1982

³⁹³ UD 76.8/67 bind 5: Ambassaden i Beirut til UD, 1.10.1982

³⁹⁴ UD 76.8/67 bind 5: Ambassaden i Beirut til UD, 4.10.1982

³⁹⁵ UD 76.8/67 bind 5: Ambassaden i Beirut til UD, 4.10.1982

³⁹⁶ UD 76.8/67 bind 6: Notat UD, 25.10.1982

³⁹⁷ UD 76.8/67 bind 6: Notat UD, 25.10.1982

allerede nå begynne å vurdere de forskjellige aspekter av spørsmålet om eventuell norsk bistand til gjenoppbyggingsarbeidet i Libanon». ³⁹⁸

Selv om behovet for gjenoppbygging var stort, var de akutte utfordringene mer presserende. Dette visste Norsk Folkehjelp, som jobbet aktivt i Libanon, og hadde «for tiden et helseteam bestående av 1 lege og 5 sykepleiere i Vest-Beirut». ³⁹⁹ Organisasjonen anså behovet for hjelp som stort, både blant libanesiske og palestinske sivile, og søkte Utenriksdepartementet om 2,2 millioner kroner til sin videre aktivitet. ⁴⁰⁰ Denne søknaden virker ikke å ha skapt noen diskusjoner i departementet, og søknaden ble fullt ut imøtekommet. ⁴⁰¹

Også Palestinakomiteen drev nødhjelpsarbeid i Libanon, og søkte Utenriksdepartementet om støtte. ⁴⁰² Denne søknaden ble imidlertid mer omdiskutert. Nødhjelpsenhetens Niels L. Dahl mente at komiteen burde få hele beløpet den hadde søkt om da erfaringene med «Pal.kom er så gode at det neppe er tvil om at beløpet kommer maksimalt til nytte» og at størrelsen på beløpet var lite. ⁴⁰³ 1. politiske kontor ønsket imidlertid ikke å støtte grupper med en politisk tilhørighet til en enkelt gruppe. Disse hadde tidligere blitt støttet på grunn av deres evne til å nå grupper andre organisasjoner ikke kom frem til. Kontoret anså situasjonen slik at de nøytrale organisasjonene nå kunne strekke ut til alle de berørte gruppene og mente derfor at departementet burde «ta sikte på i størst mulig grad å anvende nøytrale bistandskanaler». ⁴⁰⁴ Holdningen om ikke å yte bistand gjennom politiske organisasjoner ble delt av Jan E. Nyheim. Han mente at departementet kunne støtte disse gruppene «under krigen ut fra det store behov for humanitær hjelp og at vanlige hjelpeorganisasjoner var satt ut av spill». ⁴⁰⁵ Slik var det med andre ord ikke lenger i følge Nyheim, som mente at organisasjoner som Norsk Folkehjelp eller Røde Kors ville være mer passende. ⁴⁰⁶ Hans Wilhelm Longva mente imidlertid at Palestinakomiteen fortsatt kunne og burde spille en rolle i nødhjelpsarbeidet i Libanon. Dette begrunnet han med at midlene komiteen hadde mottatt fra Utenriksdepartementet ble benyttet «i sin helhet i den palestinske Røde Halvmånes to

---

³⁹⁸ UD 76.8/67 bind 6: Notat UD, 25.10.1982

³⁹⁹ UD 76.8/67 bind 6: Norsk Folkehjelp til UD, 3.11.1982

⁴⁰⁰ UD 76.8/67 bind 6: Norsk Folkehjelp til UD, 3.11.1982

⁴⁰¹ UD 76.8/67 bind 6: Notat til 2. Administrasjonskontor, 13.12.1982

⁴⁰² UD 76.8/67 bind 6: Palestinakomiteen til UD, 4.11.1982

⁴⁰³ UD 76.8/67 bind 6: Palestinakomiteen til UD, 4.11.1982, håndskrevet notat signert Niels L. Dahl, 8.11.1982

⁴⁰⁴ UD 76.8/67 bind 6: Notat UD, 8.11.1982

⁴⁰⁵ UD 76.8/67 bind 6: Notat UD, 10.11.1982, håndskrevet notat signert J.E. Nyheim, 15.11.1982, Nyheims understreking.

⁴⁰⁶ UD 76.8/67 bind 6: Notat UD, 10.11.1982, håndskrevet notat signert J.E. Nyheim, 15.11.1982

sykehus i Beirut» og at utstyret og personellet Palestinakomiteen stilte med var meget viktig i driften av sykehusene, som var «det eneste nødhjelpstilbud befolkningen i de tre palestinske flyktningeleirene i Beirut-området har».⁴⁰⁷ Longva mente at departementet burde «aktivt søke å finne frem til praktiske løsninger som gjør det mulig fortsatt å dra nytte av Palestina-komitéens apparat, ekspertise og erfaring når det gjelder humanitær bistand i Libanon».⁴⁰⁸ Under krigen hadde de humanitære lidelsene vært så store at skalaen på nødstilfellene gjorde at de politiske aspektene kom i skyggen. Denne rettferdiggjøringen av bruken av Palestinakomiteen og Palestinafronten som formidlere av norsk nødhjelp til Libanon forsvant for enkelte etter hvert som krigshandlingene svant hen og de humanitære utfordringene kom under en viss kontroll. Da ble organisasjonenes politiske tilhørighet igjen et tema, et tema som for den politiske fløyen i departementet var problematisk. Spørsmålet om hvordan Utenriksdepartementet skulle forholde seg til disse politiske gruppene var så vanskelig at det ikke kom til noen løsning på spørsmålet i denne omgang.

Fortsatt norsk støtte til Libanon, men hvordan?

Selv om det var uenigheter knyttet til hvem som skulle motta norsk støtte var det ingen tvil i Utenriksdepartementet om at Norge skulle fortsette å bidra økonomisk i Libanon. Det var imidlertid usikkerhet knyttet til hvordan pengene skulle brukes, og det viktigste i så henseende var om norske soldater fortsatt skulle være i Libanon gjennom UNIFIL. Til dette var det øremerket 91,5 millioner kroner i budsjettene for 1983.⁴⁰⁹ Dersom styrken ble trukket tilbake anså UDs Utviklingsavdeling det som naturlig å «anvende dem til bistand nettopp i Libanon».⁴¹⁰

Også formen for norsk bistand til Libanon ble diskutert nøye i departementet. Etter at de verste krigshandlingene hadde lagt seg og de akutte nødhjelpsbehovene til en viss grad var møtt var det andre og mer langsiktige behov som sto frem som mest presserende. Store deler av infrastrukturen var ødelagt, i tillegg til sykehus, skoler og bolighus. At Libanon trengte hjelp til dette var hevet over enhver tvil. Libanon selv estimerte at totalkostnaden på den

---

⁴⁰⁷ UD 76.8/67 bind 6: Notat UD, 22.11.1982

⁴⁰⁸ UD 76.8/67 bind 6: Notat UD, 22.11.1982

⁴⁰⁹ UD 76.8/67 bind 6: Notat UD, 12.11.1982

⁴¹⁰ UD 76.8/67 bind 6: Notat UD, 12.11.1982

nødvendige gjenoppbyggingen ville komme på 12 milliarder dollar, og antok at landet selv skulle kunne stille med tre milliarder dollar.⁴¹¹ Den saken, som til en viss grad tvang frem en avgjørelse, kom til UD 9. november 1982. Ambassaden var blitt oppsøkt av en libanesisk ingeniør som lurte på om Norge kunne tenke seg å bidra til å rive ødelagte bygninger og «voeling av vatn- og kloakknett» i Beirut.⁴¹²

Temaet denne forespørselen brakte opp ble diskutert både internt i departementet og med UNICEF og NORAD.⁴¹³ Longva mente at Norge gjennom UNIFIL hadde tilegnet seg god kjennskap til de lokale forholdene i Libanon. På bakgrunn av dette, mente Longva, «burde en fra norsk side kunne yte positive bidrag i en [...] konsultasjons- og samordningsprosess».⁴¹⁴ Dahl og Nødhjelpsenheten mente derimot at «selv om ”voeling av vatn- og kloakknett” kan være god katastrofehjelp, er det vel ikke gjenoppbyggingsarbeider og byplanlegging katastrofebevilgningen tar sikte på», og at «direkte gjenoppbygging faller [...] utenfor kriteriene» for nødhjelpsarbeid.⁴¹⁵ Dette sa Jan E. Nyheim seg enig i, men han mente likevel at temaet burde «tas med for vurdering i Katastrofeutvalget» sitt neste møte.⁴¹⁶ Longva sa seg enig i at det omtalte arbeidet var av en slik art at det ikke var «naturlig å gi bistand over katastrofebevilgningen».⁴¹⁷ Longva fortsatte:

På den annen side aktualiserer henvendelsen spørsmålet om norsk gjenoppbyggingsbistand i Libanon. Den type bistand det anmodes om ligger klart innenfor de områder der det kan være aktuelt å gå inn med norsk gjenoppbyggingsbistand.⁴¹⁸

Utenriksdepartementet avsluttet 1982 med nye donasjoner til hjelpearbeidet i Libanon. Etter tilrådning fra UD vedtok regjeringen i statsråd 10. desember å bevilge 9 547 000 kroner til norske og internasjonale humanitære organisasjoner. Kirkens Nødhjelp mottok én million kroner, Norsk Folkehjelp 2,2 millioner kroner og Palestinakomiteen, som nok en gang ble vurdert støtteverdig, mottok 300 000. Dette var for øvrig hele beløpet de hadde søkt om. Den internasjonale Røde Kors-komiteen ble bevilget to millioner kroner og UNICEF 4,047 millioner kroner.⁴¹⁹

---

⁴¹¹ UD 76.8/67 bind 6: Notat UD, 25.10.1982

⁴¹² UD 76.8/67 bind 6: Ambassaden i Beirut til UD, 9.11.1982; Vøling betyr å reparere utstyr.

⁴¹³ UD 76.8/67 bind 6: UD til Ambassaden i Beirut, 15.11.1982; UD 76.8/67 bind 6: Ambassaden i Beirut til UD, 16.11.1982; UD 76.8/67 bind 6: Notat UD, 18.11.1982

⁴¹⁴ UD 76.8/67 bind 6: Notat UD, 25.10.1982

⁴¹⁵ UD 76.8/67 bind 6: Notat UD, 9.11.1982

⁴¹⁶ UD 76.8/67 bind 6: Notat UD, 9.11.1982, håndskrevet notat signert J.E. Nyheim, 10.11.1982

⁴¹⁷ UD 76.8/67 bind 6: Notat UD, 9.11.1982, håndskrevet notat signert H.W. Longva, 10.11.1982

⁴¹⁸ UD 76.8/67 bind 6: Notat UD, 9.11.1982, håndskrevet notat signert H.W. Longva, 10.11.1982

⁴¹⁹ UD 76.8/67 bind 6: Foredrag til Statsråd, 8.12.1982

Donasjonen til UNICEF representerer en endring i Utenriksdepartementets bistandspolitikk overfor Libanon. Pengene UNICEF mottok skulle gå til bygging av sykehus og skoler i tillegg til to vannforsyningsanlegg. Det var ingen innvendinger mot selve prosjektet, spørsmålet var om UD kunne og skulle gi støtte til denne typen prosjekter. Da saken ble endelig avgjort den 24. november i morgenmøtet med departementets avdelingsledere og utenriksminister Stray, markerte dette starten på en ny fase i det norske hjelpearbeidet overfor Libanon.⁴²⁰ Med denne bevilgningen åpnet departementet for at også gjenoppbyggingsprosjekter kunne motta støtte, noe som ville bli mer og mer aktuelt i tiden fremover. Etter hvert som de akutte behovene for nødhjelp ble møtt ville utfordringene innen landets ødelagte infrastruktur bli tydelige.

1982 markerte et foreløpig høydepunkt for norske donasjoner til hjelpearbeidet i Libanon. I løpet av året hadde Utenriksdepartementet bevilget 34 205 400 kroner til nødhjelpsarbeidet i Libanon. Dette var den høyeste summen siden borgerkrigen brøt ut i 1975 og markerte en toppnotering for den norske bistanden til landet. Frem til dette tidspunktet hadde bistanden dreiet seg om direkte nødhjelp for å fylle de umiddelbare behovene hos en befolkning som var herjet av krigshandlinger og truet av humanitære kriser. Ved utgangen av 1982 var det mest presserende humanitære utfordringene møtt, og Utenriksdepartementet begynte arbeidet med å utvide horisonten for hjelpearbeidet. I departementet begynte arbeidet med å legge til rette for gjenoppbyggingsbistand til Libanon, en bistand som skulle ta sikte på å bidra til å gjenoppbygge landet etter de store ødeleggelsene som var resultatet av årevis med krigshandlinger. Bistandsarbeidet overfor Libanon i Utenriksdepartementet gikk med dette inn i en ny fase.

---

⁴²⁰ UD 76.8/67 bind 6: Notat UD, 18.11.1982

6. Konklusjon

Da den libanesiske borgerkrigen brøt ut i 1975 var det norske fokuset i Midtøsten på Israel. Libanon var fra Norges perspektiv i regionens periferi, og det norske engasjementet i landet var begrenset. Dette skulle snart endre seg. I 1975 ble Hans Wilhelm Longva ansatt som ambassadesekretær i Beirut, nettopp for å styrke Norges nærvær, og Norge økte fokuset mot Libanon. Borgerkrigen førte til store humanitære lidelser. Dette førte til en pågang til Utenriksdepartementet fra hjelpeorganisasjoner som ønsket økonomisk støtte fra departementet til nødhjelpsarbeid i Libanon.

Hva lå til grunn for den norske bistandspolitikken overfor Libanon, og hvordan utviklet denne seg over tid? Hvilke hjelpeorganisasjoner støttet Utenriksdepartementet, og hvorfor fikk noen organisasjoner mye støtte mens andre ikke fikk noe? De palestinske flyktningene i Libanon sto sentralt i konflikten. Hvilket syn hadde departementet på flyktningene i Libanon og i hvilken grad mottok disse støtte?

1975-1977 - små begynnelse

I 1975 ble de første forespørslene mottatt og avvist. UD gjorde det klart at for at Norge skulle bidra med økonomisk hjelp måtte det komme en offisiell henvendelse fra libanesiske myndigheter. Utenriksdepartementet hadde lite penger igjen i sitt budsjett for nødhjelp da bistand til Libanon først ble diskutert. Samtidig kom Libanon i skyggen i Midtøsten, og spesielt for fredsavtalen mellom Israel og Egypt. Dette bidro til at departementet ikke tok noe initiativ til økonomiske bevilgninger til arbeid i Libanon. Likevel førte utbruddet av borgerkrigen og henvendelsene fra både ambassaden i Beirut og humanitære organisasjoner til at Norge fikk øynene opp for staten Libanon og landets utfordringer.

De første bidragene fra Utenriksdepartementet til nødhjelpsarbeid i Libanon kom i 1976. Da hadde lidelsene som et resultat av borgerkrigen blitt bedre kjent i Norge. Ikke minst hadde mediedekningen av beleiringen av flyktningleiren Tel al-Zaatar i Beirut blitt fulgt nøye av norsk media. Totalt ble det gitt 14 160 000 kroner til hjelpearbeidet i 1976. Disse

bevilgningene kom etter at de humanitære utfordringene landet sto overfor var blitt tydelige for Norge, både gjennom pressen, FN og norske og internasjonale hjelpeorganisasjoner. Det var ingen diskusjon om hvorvidt departementet skulle gi penger, men det var ikke klart hvordan. Blant annet etter samtaler med Sverige og Danmarks respektive utenriksstjenester valgte UD å kanalisere støtten hovedsakelig gjennom Røde Kors og FN. Pengene ble gitt til store og anerkjente organisasjoner for å dekke akutte behov for livsnødvendig hjelp til Libanons befolkning. Ved å sende støtten gjennom disse organisasjonene ønsket departementet å hjelpe alle som trengte det, uavhengig av tilhørighet. Dette gjaldt også palestinerne. Palestinerne frigjøringsorganisasjon (PLO) ba i 1976 Norge om å hjelpe palestinerne i Libanon. Dette søkte Utenriksdepartementet å gjøre gjennom organisasjoner som Røde Kors. En direkte støtte til palestinske organisasjoner kunne bli ansett som at Norge direkte støttet en av partene i konflikten, noe UD ønsket å unngå ved å kanalisere støtten gjennom humanitære organisasjoner.

Etter at partene i borgerkrigen innstilte de verste krigshandlingene etter våpenhvilen i oktober 1976 bedret situasjonen seg for de nødlidende i Libanon. Men det skulle vise seg kun å være midlertidig. Imidlertid gjorde den forbedrede stillingen i Libanon sitt til at behovet for økonomisk støtte minket, noe også bidragene fra UD gjorde. I 1977 kom det dermed kun to bidrag til formål i Libanon, og disse kom tidlig i året, mens behovet for hjelp fortsatt var stort. Ettersom hjelpeorganisasjonene fikk utført den jobben de ønsket å gjøre og hadde midler til å dekke utgiftene uteble søknadene til departementet. Dette førte til at det totale bidraget fra UD til hjelpearbeid i Libanon i 1977 endte på bare 1 250 000 kroner.

Denne innledende perioden var preget av at Utenriksdepartementet fant ut av hva slags nødhjelpspolitikkk Norge skulle føre overfor konflikten i Libanon. Det ble etablert at uavhengige humanitære organisasjoner kunne motta bevilgninger til sitt arbeid i Libanon. Disse organisasjonene fikk støtte fordi departementet anså at deres arbeid var en god og effektiv måte å hjelpe de rammede på. UD ønsket også å konsentrere støtten på et mindre antall organisasjoner, det såkalte *konsentrasjonsprinsippet*. Dette var for at de organisasjonene som mottok støtte skulle kunne gjøre et best mulig arbeid og at ikke flere organisasjoner skulle arbeide med de samme oppgavene. Etter at departementet fant sin *modus operandi* ble dette normen for behandling av søknader om økonomisk støtte til hjelpearbeidet i Libanon.

1978-1981 – Ny situasjon for Norge i Libanon

I 1978 steg departementets bidrag til formål i Libanon. Denne gangen endte bidragene på fem millioner kroner. De økte bidragene var en direkte konsekvens av den nye humanitære krisen som truet etter Israels invasjon av Libanon i mars 1978. Invasjonen hadde ført til et stort antall internt fordrevne i tillegg til sårede og skadde i konfliktsonene. Norge svarte på forespørsler fra humanitære organisasjoner nasjonalt og internasjonalt med bidrag på totalt fem millioner kroner fordi behovet for hjelp igjen var stort. Nok en gang ble midlene kanalisert gjennom store internasjonale humanitære organisasjoner, og pengene var ment å nå både den libanesiske og palestinske befolkningen i landet. Denne gangen ønsket UD at Røde Kors skulle fungere som et slags mellomledd og fordele støtten på flere organisasjoner. Gjennomgående i departementets behandling av invasjonen var at de som var rammet måtte hjelpes. Det var ingen store diskusjoner om støtten i denne perioden, noe som beror på en felles forståelse av hvilken politikk som skulle føres, og at støtten gikk til kjente organisasjoner. Departementet fulgte presedensen som var blitt skapt i årene før 1978.

I 1978 gikk Norge med i FNs fredsbevarende styrker i Libanon (UNIFIL). Dette førte til at Libanon kom ut av Israels skygge og fikk en stor rolle i det norske Midtøstensynet. Det norske engasjementet gjennom UNIFIL resulterte i at Utenriksdepartementet følte et økt ansvar overfor utviklingen i landet. Norge hadde med dette inntatt en ansvarsrolle i landet. Dette følte embetsverket at burde gjenspeiles i økonomiske bidrag fra Norge når situasjonen i landet krevde det. Denne ansvarsfølelsen kom også til syne blant de norske FN-soldatene. Soldatene ønsket å drive hjelpearbeid i nærmiljøet, og departementet innledet samtaler med UNIFIL for å muliggjøre dette. Imidlertid kostet UNIFIL-engasjementet mye penger, og de store utslagene av den norske ansvarsfølelsen skulle ikke komme til syne før senere.

Etter UNIFIL-styrkens inntog i Libanon i 1978, og, den riktignok midlertidige, slutten på de militære aksjonene bedret den humanitære situasjonen seg i 1979. Dette førte igjen til at de norske bidragene til nødhjelpsformål i Libanon sank betraktelig. Det totale bidraget for 1979 var på én million kroner og besto av kun én bevilging. Bak disse tallene skjuler det seg likevel utstrakt aktivitet i UD. Departementet følte seg forpliktet til å gi et positivt svar da det mottok en forespørsel om støtte fra libanesiske myndigheter våren 1979. I 1975 ble en forespørsel fra myndighetene i Libanon satt som minstekrav for at UD skulle vurdere

økonomisk bistand, fire år senere var det noe som krevde respons. Samtidig ønsket departementet å bruke økonomiske bevilgninger til å gi et signal om at den israelske fremferden i Libanon ikke var akseptabel for norske myndigheter. Altså ønsket departementet å bruke bistanden til å sende et politisk budskap til partene i konflikten. Til sist ble bistanden gitt til Redd Barna, ikke til en libanesisk organisasjon, fordi departementet vurderte det slik at Redd Barna ville utnytte midlene mer effektivt.

Dette året var mye av departementets fokus i Libanon rettet mot den norske UNIFIL-styrken, og ikke nødhjelpsarbeidet. Norge hadde imidlertid opparbeidet seg et rykte i Libanon som nødhjelpsnasjon i 1979. Dette var på grunn av de norske hjelpeorganisasjonene som hadde utført arbeid der og de norske bevilgningene til det humanitære arbeidet. Det norske ryktet som nødhjelpsnasjon i 1979 står i skarp kontrast til situasjonen kun to år tidligere, da ambassadør Tancred Ibsen hadde ansett det som nødvendig å kringkaste de norske bidragene for å øke Norges anskuelse i Libanon. I løpet av de to årene hadde de norske bidragene til hjelpearbeidet i landet blitt lagt merke til, og påvirket Norges anskuelse i Libanon.

1980 var et relativt rolig år i Libanon, og Utenriksdepartementet anså fortsatt UNIFIL-styrken som Norges hovedbeskjeftigelse i Libanon. Tanken om at de norske FN-soldatene også skulle drive hjelpearbeid manifesterte seg, og det praktiske rundt et slikt arbeid ble utredet. Gjennom dette arbeidet satte Utenriksdepartementet seg opp mot FN, som ønsket at den norske støtten skulle kanaliseres gjennom FNs hjelpeorganisasjoner som for eksempel UNICEF. Utenriksdepartementet ønsket å kanalisere støtten gjennom den norske UNIFIL-bataljonen som et pilotprosjekt for hjelpearbeid gjennom fredsbevarende styrker. UD brukte altså engasjementet i Libanon for å utprøve og utvikle nye former for fredsbevarende innsats.

Departementet ønsket innledningsvis å drive et eget norsk nødhjelpsarbeid gjennom de norske UNIFIL-soldatene. Den norske planen om å drive hjelpearbeid gjennom de fredsbevarende styrkene utviklet seg til å bli et samarbeid med UNIFIL, UNICEF og libanesiske myndigheter i stedet for å bli et selvstendig norsk prosjekt. 1980 var i stor grad et år der samarbeid og planlegging for fremtiden var sentralt. Dette kom til syne i UD's bevilgninger til hjelpearbeidet i Libanon. En enkelt bevilgning i februar utgjorde hele listen over departementets bidrag til hjelpearbeid i Libanon dette året. Det lave antallet bevilgninger gjenspeiles imidlertid også i antallet søknader om støtte UD mottok fra humanitære organisasjoner. Dette resulterte i en totalsum for de norske bidragene til Libanon på 132 500

kroner i 1980. Det viktigste som skjedde i 1980 var at Palestinakomiteen søkte departementet om støtte for første gang våren 1980. Med dette ble UD nødt til å ta standpunkt til nye problemstillinger.

Den politiske og aktive støttegruppen Palestinakomiteen var åpenbart en organisasjon med et partisk syn på konfliktene i Midtøsten. Komiteen arbeidet for palestinerne sak og en palestinsk stat i det gamle mandatområdet Palestina. Selv om Norge ønsket å fremstå som nøytrale, endte Utenriksdepartementet opp med å støtte Palestinakomiteen i november 1981 etter at UD hadde bestemt at komiteen var støtteverdig i februar samme år. Det tok nesten ett år for departementet å komme til en beslutning om Palestinakomiteen som støttemottager. Hvorvidt komiteen skulle motta støtte førte til store diskusjoner internt i departementet. Mens Utenriksdepartementets politiske avdelinger fryktet politiske utfordringer i Norge dersom komiteen ble støttet, fokuserte embetsmenn som Hans Wilhelm Longva og Niels L. Dahl på de nødlidende som komiteen ønsket å hjelpe. Palestinakomiteen ble til slutt vurdert som støtteverdig fordi komiteens arbeid var av høy kvalitet og viktig for den palestinske befolkningen i Beirut og Sør-Libanon. Departementet tok sine forhåndsregler da komiteen ble vurdert og kommuniserte også med libanesiske myndigheter, som ikke hadde noen innvendinger mot Palestinakomiteen. Utslagsgivende for at UD avgjorde at komiteen skulle kunne motta støtte var kvaliteten på organisasjonens hjelpearbeid. I tillegg til at arbeidet var godt var det i områder som var utilgjengelige for de større hjelpeorganisasjonene. Dette var fordi infrastrukturen i Libanon var ødelagt av krigsherjinger. Palestinakomiteen var allerede i disse områdene og hadde samarbeidet med Palestinske Røde Halvmåne siden 1976.

Norge var varsomt i sin utenrikspolitikk for ikke å bli oppfattet som støttende av noen av partene i konflikten. Dette kommer tydelig frem ved behandlingen av Palestinakomiteen. Komiteens arbeid ble imidlertid tillagt stor betydning sammen med vurderingen av reaksjonene som kunne komme i Norge. Også Palestinafronten søkte om støtte. Dette skjedde mens Palestinakomiteens søknad var under behandling og Palestinafronten ble omfattet av den samme avgjørelsen. UD avgjorde at de politiske støtteorganisasjonene kunne motta støtte dersom formålet støtten skulle gå til var godt nok. Faren for reaksjoner i Norge var til stede, men departementet avgjorde, etter påtrykk fra blant annet Longva og Dahl, at de humanitære hensynene måtte tillegges mest vekt sammenlignet med faren for politiske reaksjoner.

De norske bidragene økte noe i 1981, og endte på totalt 2 782 800 kroner. Pengene gikk hovedsakelig til Røde Kors' hjelpearbeid i Libanon som også omfattet noen tiltak som skulle kunne omfatte fremtidige behov innen helsesektoren, som blant annet ambulanser. Disse bevilgningene var imidlertid lite omdiskuterte og hovedinnholdet i UDs arbeid om hjelpearbeid i Libanon dreide som om hvorvidt politiske støtteorganisasjoner skulle kunne motta midler.

1982 – Fullt norsk engasjement

Israels invasjon av Libanon sommeren 1982 skapte sterke reaksjoner i 1982. Før den tid søkte Palestinakomiteen igjen om økonomisk og materiell støtte til sitt hjelpearbeid. På dette tidspunktet var det ingen store diskusjoner rundt spørsmålet om departementet kunne støtte komiteen. Dette var nemlig blitt bestemt året før og denne avgjørelsen hadde skapt presedens. Denne presedensen kom imidlertid overraskende på den nye utenriksministeren, Høyres Sverre Strøm. Strøm reagerte kraftig på at han ikke hadde blitt informert om den forrige regjeringens beslutning om å bevilge midler til Palestinakomiteen, siden midlene ble betalt ut etter at han overtok som utenriksminister. Strøm reagerte etter at Med Israel for fred (MIFP) hadde klaget på avgjørelsen og hevdet at den ville føre til at PLO kunne bruke mer penger på våpen. I svaret fra embetsverket i UD ble Strøm opplyst om at departementet hadde kommet til avgjørelsen etter grundige utredelser og diskusjoner. Palestina-gruppene mottok støtte også etter Strøms overtakelse av ministerposten. Altså var presedensen som var skapt og embetsmennes syn på saken avgjørende for støtten som ble gitt. Strøm reagerte først og fremst på kritikken fra MIFP og at han ikke visste om hva som foregikk i departementet. Embetsverket arbeidet selvstendig og hadde stort spillerom i departementet. I spørsmål knyttet til nødhjelpsarbeidet i Libanon og bidrag fra departementet til dette var det i stor grad embetsmenn som Hans Wilhelm Longva og Niels L. Dahl som avgjorde departementets handlinger.

Etter den israelske invasjonen økte behovet for nødhjelp dramatisk i Libanon. Nesten umiddelbart etter invasjonen begynte forespørslene om støtte å komme til Utenriksdepartementet. Kontrasten var stor til den forholdsvis rolige våren og forsommeren, der antallet bevilgninger hadde vært lavt. Mange organisasjoner søkte departementet om

støtte etter invasjonen. Resultatet av det høye antallet søknader var at UD måtte vurdere hvordan eventuelle bevilgninger skulle disponeres. Igjen ble konsentrasjonsprinsippet aktuelt. Sammen med et ønske om å bevilge penger gjennom organisasjoner som hadde forutsetninger til å begynne sitt arbeid forttest mulig, prioriterte UD organisasjoner departementet kjente fra tidligere samarbeid, noe som også favoriserte norske organisasjoner. Som et resultat av dette ble søknadene fra CARE, Oxfam og Caritas ikke tilgodesett med støtte, mens FN, Røde Kors, Flyktningsrådet, Kirkens Nødhjelp, Norsk Folkehjelp, Redd Barna, Palestinafronten og Palestinakomiteen mottok penger. Humanitære hensyn lå til grunn for departementets disposisjoner. Palestina-gruppenes politiske tilhørighet gjorde at departementets politiske kontor ønsket å redusere støtten av politiske hensyn. Igjen ble makten til enkelte embetsmenn, som Longva og Dahl, tydelig. Disse ønsket å opprettholde nivået på støtten på grunn av kvaliteten på arbeidet, og slik ble det. Det er tydelig at det var de pro-palestinske organisasjonenes evne til å yte akutt nødhjelp av høy kvalitet med kort reaksjonstid som gjorde at disse gruppene ble prioritert. Støtten til disse gruppene virker ikke å ha vært politisk motiverte som en støtte til palestinerne sak. Dette er det imidlertid ikke mulig å si sikkert kun basert på kildematerialet. Den enkelte embetsmanns politiske synspunkter kommer ikke frem i kildene, og ingen av bevilgningene fra departementet ble gitt som noen politisk støtte til palestinerne og deres sak. Imidlertid var det forskjellige standpunkter på om støttegruppene burde motta støtte fra UD. Spesielt Longva var meget positiv til Palestinakomiteens arbeid og ønsket at departementet i større grad burde utnytte organisasjonens ekspertise og erfaring.

Ved utgangen av 1982 bevilget Utenriksdepartementet penger til gjenoppbyggingsarbeid i regi av FN. Med dette innledet departementet et skifte i den norske bistandspolitikken overfor Libanon. Fra kun å ha bevilget midler til akutt nødhjelp siden utbruddet av borgerkrigen i 1975, rettet UD nå blikket fremover og ønsket å bidra til å bygge Libanon opp igjen etter mange år med ødeleggelser.

I løpet av årene 1975-1982 bevilget Norge 58 530 700 kroner til nødhjelpsarbeid i Libanon. Av disse ble hele 34 205 400 gitt i 1982, med 1976 og 1978 som andre år med store bevilgninger. Det er en tydelig sammenheng mellom situasjonen i Libanon og de norske bevilgningene. De årene der behovet for hjelp var størst var også de norske bidragene størst. Dette viser tydelig at Utenriksdepartementets viktigste incentiv for å bevilge penger til Libanon var

År	Sum
1975	0
1976	14 160 000 kroner
1977	1 250 000 kroner
1978	5 000 000 kroner
1979	1 000 000 kroner
1980	132 500 kroner
1981	2 782 800 kroner
1982	34 205 400 kroner
Totalt	58 530 700 kroner

Utenriksdepartementets bevilgninger til nødhjelpsarbeid i Libanon.

Når departementet skulle avgjøre hvem som skulle motta støtte var situasjonen i Libanon og søkerens evne til å bedre denne sentral. Konsentrasjonsprinsippet var sentralt i UD fordi dette skulle bidra til en mer effektiv bruk av midlene som ble bevilget. Videre var hjelpeorganisasjonenes evne til å yte nødhjelp viktig. Dette førte til at organisasjoner som var omdiskuterte grunnet sin politiske tilhørighet i konflikten ble tilgodesett med støtte. Palestinakomiteen var et godt alternativ på grunn av sin erfaring med hjelpearbeid i Libanon og fordi organisasjonen hadde legeteam på bakken i Libanon. Dette var viktigere enn at UD kunne få politiske utfordringer ved å støtte dem.

De palestinske flyktningene ble i stor grad behandlet som en integrert del av konflikten i landet og som en integrert del av nødhjelpsbildet. De finansielle bidragene fra Utenriksdepartementet var ment å komme alle folkegruppene i det aktuelle området til gode, noe som også gjaldt støtten gitt til organisasjonene som jobbet opp mot palestinerne og sammen med palestinske organisasjoner. Palestinerne i Libanon ble mer tydelige for UD i løpet av perioden. Dette må imidlertid ses i sammenheng med departementets økte innsikt i Libanon generelt. Palestinerne kan ikke sies å ha blitt særbehandlet på verken den ene eller andre måten, departementet behandlet dem som en befolkningsgruppe på lik linje med de andre folkegruppene i Libanon. Palestinerne var likevel et ømtålig tema i det politiske Norge, noe som kom til syne i behandlingen av støtte til Palestinakomiteen. Departementets samarbeid med komiteen representerer en utvikling i synet på palestinerne i det politiske Norge. Støtten til og samarbeidet med Palestinakomiteen var fortsatt omdiskutert i UD's

korridorer. I Politisk avdeling og 1. politiske kontor ble fortsatt den politiske risikoen forbundet med å samarbeide med de politiske støtteorganisasjonene ansett som reel, men blant sentrale embetsmenn i Utenriksdepartementet ble disse organisasjonene ansett som gode og dyktige samarbeidspartnere.

I årene mellom 1975 og 1982 økte den norske involveringen i Libanon kraftig. Dette var en direkte konsekvens av situasjonen i landet. Denne førte til at humanitære organisasjoner søkte støtte, at Norge bidro med styrker til UNIFIL og at Utenriksdepartementets innsikt i landet økte. I Utenriksdepartementet fikk Libanon en stor rolle, og interaksjonen mellom UD og organisasjoner som drev humanitært arbeid i landet økte. Dette førte til at departementet avgjorde at politiske støttegrupper i Midtøsten kunne motta støtte dersom formålet var godt, til tross for potensiale for politiske utfordringer i Norge. Det norske engasjementet i Libanon førte til at Utenriksdepartementet og Norge kom tettere på konfliktene i Midtøsten og fikk en økt grad av innsikt i regionens utfordringer.

Litteraturliste

Litteratur

- Anderson, Gidske, *Trygve Bratteli*, Gyldendal Norsk Forlag, Oslo, 1984
- Butenschøn, Nils A.: *Norge og Midtøsten*, i Knutsen, Torbjørn L., Gunnar Sørbø og Svein Gjerdåker(red.): *Norges utenrikspolitikk, 2. utgave*, Cappelen Akademisk Forlag, Oslo, 1997
- Cleveland, William I. Og Martin Bunton: *A History of the Modern Middle East, Fifth Edition*, Westview Press, Boulder, 2013
- Cobban, Helena: *The Making of Modern Lebanon*, Hutchinson Education, London, 1985
- Cobban, Helena, *The Making of Modern Lebanon*, Hutchinson Education, London, 1987
- Davis, Uri og Lehn, Walter. *The Jewish National Fund*, Kegan Paul Int., London, 1988
- Deeb, Marius, *The Lebanese Civil War*, Praeger Publishers, New York, 1980
- Eikrem, Jostein Peter, *Norsk bistand til palestinske flyktninger 1967-1993*, Masteroppgave, Universitetet i Oslo, 2011
- Eriksen, Knut Einar og Helge Øystein Pharo: *Norsk Utenrikspolitikk historie bind 5, Kald krig og internasjonalisering 1949-1965*, Universitetsforlaget, Oslo, 1997
- Farsoun, Samih K. Og Aruri, Naseer H.: *Palestine and the Palestinians, a Social and Political History, Second Edition*, Westview Press, Boulder, 2006
- Furre, Berge: *Norsk historie, 1914-2000*, Det Norske Samlaget, Oslo, 2010
- Gilmour, David: *Dispossessed*, Sidgwick & Jackson, London, 1980
- Haley, P. Edward og Lewis W. Snider (red.), *Lebanon in Crisis, Participants and Issues*, Syracuse University Press, Syracuse, New York, 1979
- Heian-Engdal, Marte, *Twenty Years of Crocodile Tears: The International Treatment of the Palestinian Refugee Issue 1948-1968*, PhD-avhandling, Universitetet i Oslo, 2014
- Kimmerling, Baruch og Joel S. Migdal, *The Palestinian People*, Harvard University Press, London, 2003
- Knutsen, Torbjørn L., Gunnar Sørbø & Svein Gjerdåker (red.), *Norges utenrikspolitikk, 2. utgave*, Chr. Michelsen/Cappelen Akademisk Forlag, Oslo, 1997

- Lange, Even, Helge Pharo & Øyvind Østerud (Red.), *Vendepunkter i norsk utenrikspolitikk, Nye internasjonale vilkår etter den kalde krigen*, Unipub, Oslo, 2009
- Morris, Benny. *Righteous Victims*, John Murray, London, 1999
- Morris, Benny. *The Birth of the Palestinian Refugee Problem Revisited*, Cambridge University Press, Cambridge, 2004
- Morris, Benny. *1948*, Yale University Press, New Haven, 2008
- Najem, Tom, *Lebanon, The politics of a penetrated society*, Routledge, London, 2012
- Palmer, R.R, Joel Colton og Lloyd Kramer, *A History of the Modern World, Since 1815, Tenth Edition*, McGraw Hill, New York, 2007
- Pappé, Ilan. *The Ethnic Cleansing of Palestine*, Oneworld Publications Limited, Oxford, 2006
- Pharo, Helge Øystein, *Hjelp til selvhjelp, Det indisk-norske fiskeriprosjektets historie, 1952-1972, Bind 2, Perioden 1960-1972*, Norsk Utenrikspolitisk institutt, Oslo, 1986
- Rabinovich, Itamar, *The War for Lebanon, 1970-1983*, Cornell University Press, Ithaca, 1984
- Ruud, Arild Engelsen & Kirsten Alsaker Kjerland, *Norsk utviklingshjelps historie 2, 1975-1989: Vekst, velvilje og utfordringer*, Fagbokforlaget, Bergen, 2003
- Riste, Olav, *Norway's Foreign Relations - a History*, Universitetsforlaget, Oslo, 2005
- Salibi, Kamal s.: *The Modern History of Lebanon*, Greenwood, Westport, 1965
- Shlaim, Avi, *The Iron Wall, Israel and the Arab World*, Penguin Books, London, 2000
- Simensen, Jarle: *Norsk utviklingshjelps historie 1, 1952-1975: Norge møter den tredje verden*, Fagbokforlaget, Bergen, 2003
- Strømmen, Wegger og Dag Leraand, *I kamp for fred. UNIFIL i Libanon – Norge i UNIFIL, 1978-1998*, Gazette bok, Oslo, 2005
- Tamnes, Rolf, *Norsk utenrikspolitikks historie, bind 6, Oljealder, 1965-1995*, Universitetsforlaget, Oslo, 1997
- Traboulsi, Fawwaz, *A History of Modern Lebanon, Second Edition*, Pluto Press, London, 2012
- Tveit, Odd Karsten, *Alt for Israel, Oslo-Jerusalem, 1948-1978*, Cappelen, Oslo, 1996
- Tveit, Odd Karsten, *Libanon Farvel, Israels første nederlag*, Aschehoug, Oslo, 2010
- Waage, Hilde Henriksen, *Norge – Israels beste venn, norsk Midtøsten-politikk 1949-1956*, Universitetsforlaget, Oslo, 1996

- Waage, Hilde Henriksen, *Norwegians? Who Needs Norwegians? Explaining the Oslo Back Channel*, Utenriksdepartementet, Oslo, 2000
- Waage, Hilde Henriksen, *Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten*, Cappelen Damm Akademisk, Kristiansand, 2013
- Waage, Hilde Henriksen, Rolf Tamnes og Hanne Hagtvedt Vik (red.), *Krig og fred i det lange 20. århundre*, Cappelen Damm Akademisk, Oslo, 2013
- Yapp, M. E.: *The Near East Since the First World War*, Longman, New York, 1991

Oppslagsverk

- Arntzen, John Gunnar (red.), *Hvem er Hvem? 1994*, Kunnskapsforlaget, Oslo, 1994
- *Hvem er Hvem? 1984*, utgitt av Kunnskapsforlaget, Kunnskapsforlaget, Oslo, 1984
- Inspirational, www.inspirationalstories.com
- Statistisk Sentralbyrå, www.ssb.no/a/kortnavn/hist_tab/24-28.html
- Steenstrup, Bjørn (red.), *Hvem er Hvem? 1979*, Kunnskapsforlaget, Oslo, 1979
- Store norske leksikon, <https://snl.no>
- UD, *Utenriksdepartementets kalender, 1975*, Utenriksdepartementet, 1975
- UD, *Utenriksdepartementets kalender, 1977*, Utenriksdepartementet, 1977

Kilder

- Aftenpostens digitale arkiv
- FN, 3379 (XXX). *Elimination of all forms of racial discrimination*, , 10.11.1975, <http://unispal.un.org/UNISPAL.NSF/0/761C1063530766A7052566A2005B74D1>
- Norad, *Norsk Bistand i tall*, <http://www.norad.no/om-bistand/norsk-bistand-i-tall/>
- https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/smk/vedlegg/tidligere-pressemeldinger/1m978/svensk_norsk_uttalelse_om_enighet_i_midtoesten.pdf
- Stortingstidende 1974-1975
- Stortingstidende 1975-1976
- Stortingstidende 1976-1977
- Stortingsmelding nr. 93 (1976-77)
- Utenriksdepartementets arkiv, mappe 76.8/67 bind 1

- UD 76.8/67, bind 2
- UD 76.8/67, bind 3
- UD 76.8/67, bind 4
- UD 76.8/67, bind 5
- UD 76.8/67, bind 6